

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ

ВЕСТНИК

BULLETIN

Серия «Международная жизнь и политика»
Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы
Series of «International Affairs and Politics»
№3 (70), 2022

Алматы

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

Серия «Международная жизнь и политика»
Хабаршысы, «Халықаралық өмір және саясат» сериясы
Series of «International Affairs and Politics»
№3 (70)

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ

«Халықаралық өмір және саясат» сериясы №3(70), 2022 ж.

Шығару жиілігі - жылына 4 нөмір.
2002 ж. бастап шығады.

Бас редактор:
т.ғ.к., доцент
Н.Ш. Жамансарин

Бас ред. орынбасары:
т.ғ.к. аға оқытушы
С.Ә. Жұман

Редакция алқасы:
з.ғ.д., профессор А.А. Сабитова,
з.ғ.к., аға оқытушы

О.Б. Хусаинов,
ф.ғ.д., доцент Ш.А. Сабитова,
э.ғ.к., доцент М.А. Канабекова,
проф. Victor Pou (Испания),
з.ғ.д., проф. Р.Ф. Мамедов
(Әзірбайжан),
з.ғ.д., проф. Л.Д. Тимченко
(Украина),
з.ғ.д., проф. Barbara Janusz-

Pawletta
(Германия),
з.ғ.д., профессор Е.Н. Бегалиев,
з.ғ.д., проф. Е.Н. Щербак (Ресей)
Жауапты хатшы:
оқытушы А.Т. Исламова

© Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
2021

Қазақстан Республикасының мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген №10105 – Ж

Басуға 21.12.2022 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 12 е.б.т.
Таралымы 300 дана.
Тапсырыс 702.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің «Ұлағат» баспасы

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ
ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ
LEGAL ASPECTS OF INTERNATIONAL RELATIONS

Керимбаева А.А., Сабитова Ш.А. Азия және Тынық мұхиты аймағындағы адам құқықтарын қорғау.....	5
Керимбаева А.А., Сабитова Ш.А. Защита прав человека в Азиатско-Тихоокеанском регионе Kerimbaeva A.A., Sabitova Sh.A. Protection of human rights in the Asia-Pacific region	
Хусаинов О.Б., Богданова В.О. Защита прав собственности: современные проблемы.....	8
Хусаинов О.Б., Богданова В.О. Меншік құқықтарын қорғау: қазіргі мәселелер Khusainov O.B., Bogdanova V.O. Protection of property rights: modern problems	
Сабитова А.А., Сарынов Э.Э. Правовое регулирование семейно-брачных отношений с участием иностранных граждан.....	11
Сабитова А.А., Сарынов Э.Э. Шетел азаматтарының қатысуымен отбасы-неке қатынастарын құқықтық реттеу Sabitova A.A., Sarynov E.E. Legal regulation of family and marriage relations with the participation of foreign citizens	
Дузеннова Л.А., Байжигитова М.А. La protection des droits des femmes au stade modern.....	14
Дузеннова Л.А., Байжигитова М.А. Қазіргі кезеңде әйелдердің құқықтарын қорғау Дузеннова Л.А., Байжигитова М.А. Защита прав женщин на современном этапе	
Ахмед А.Е., Шоңай А.А. Әйелдердің құқықтары, өткен және бүгінгі күні қандай?.....	18
Ахмед А.Е., Шоңай А.А. Каковы права женщин, прошлое и настоящее? Akhmed A.E., Shonay A.A. What are women's rights, past and present?	
Хусаинов О.Б., Кыдырәли Е.Б. Международная безопасность.....	21
Хусаинов О.Б., Кыдырәли Е.Б. Халықаралық қауіпсіздік Khussainov O.B., Kudyrali E.B. International security	
Ерхан Арайлым, Нұрғалым К.С. Әлеуметтік желілерде ақпаратты орналастыруды құқықтық реттеу мәселелері.....	25
Ерхан Арайлым, Нұрғалым К.С. Проблемы правового регулирования размещения информации в социальных сетях Yerkhan Arailym, Nyrgalym K.S. Confidential information protection problems in web: legal aspect	
Дузеннова Л.А., Исмагулова. М.И. La republique du Kazakhstan au sein d'un reseau mondial d'interpol	29
Дузеннова Л.А., Исмагулова. М.И. Қазақстан Республикасы интерпол құрамында Дузеннова Л.А., Исмагулова. М.И. Республика Казахстан в составе интерпола	

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК

Серия
«Международная жизнь и политика»
№3 (70), 2022 г.

Периодичность – 4 номера в год.
Выходит с 2002 года.

Главный редактор:
к.и.н., доцент
Жамансарин Н.Ш.

Зам. гл. редактора:
к.и.н., старший преподаватель
Жуман С.Ә.

Члены редколлегии:
д.ю.н., профессор Сабитова А.А.,
к.ю.н., ст.преподаватель
Хусайнов О.Б.,
д.ф.н., доцент Сабитова Ш.А.,
к.э.н., доцент Канабекова М.А.
проф. Victor Pou (Испания),
д.ю.н., проф. Р.Ф. Мамедов
(Азербайджан),
д.ю.н., проф. Л.Д. Тимченко
(Украина),
д.ю.н., проф. Barbara Janusz-
Rawletta (Германия),
д.ю.н., профессор Бегалиев Е.Н.,
д.ю.н., проф. Щербак Е.Н.
(Россия)

Ответственный секретарь:
Преподаватель Исламова А.Т.

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2021

Зарегистрировано в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 8 мая 2009 г. №10105-Ж

Подписано в печать 21.12.2022.
Формат 60x84 1/8.
Объем 12 уч-издл.
Тираж 300 экз.
Заказ 702.

050010, г. Алматы, пр. Достык,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая
Издательство «Ұлағат»

Казахского национального педагогического университета имени Абая

Нургалым К.С., Раушанбек Т.Ж. Халықаралық есеп айырысу операциясы.....	32
Нургалым К.С., Раушанбек Т.Ж. Международная расчетная операция	
Nurgalyum K.S., Raushanbek T.Zh. International settlement operation	
Альмагамбетова А.А. К вопросу реабилитации лиц подвергшихся незаконному уголовному преследованию в республике Казахстан	38
Альмагамбетова А.А. Қазақстан республикасында заңсыз қылмыстық жауапқа отырылған адамдарды актау мәселесіне	
Almagambetova A.A. To the question of rehabilitation of persons subjected to illegal criminal prosecution in the republic of Kazakhstan	
Керимбаева А.А., Шонай А.А. Балалардың құқықтарын халықаралық құқықтық қорғау	43
Керимбаева А.А., Шонай А.А. Международно-правовая защита прав детей	
Kerimbaeva A.A., Shonay A.A. International legal protection of children's rights	
Duzenova L.A., Bavik A.D. La migration comme menace pour la securite national	47
Дузенова Л.А., Бавик А.Д. Миграция ұлттық қауіпсіздікке қатер ретінде	
Дузенова Л.А., Бавик А.Д. Миграция как угроза национальной безопасности	
Айтмухамбет А.Г., Шонай А.А. Әскери қылмыстар.....	51
Айтмухамбет А.Г., Шонай А.А. Военные преступления	
Aitmukhambet A.G., Shonay A.A. War crimes	

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ
ЖҮЙЕСІН ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ
ТРАНСФОРМАЦИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ
TRANSFORMATION OF THE MODERN SYSTEM
OF INTERNATIONAL RELATIONS

Чумаченко Т.Н. Влияние СМИ и социальных сетей на политическую сферу и внешнюю политику.....	54
Чумаченко Т.Н. БАҚ мен әлеуметтік желілердің саяси салаға және сыртқы саясатқа әсері	
Chumachenko T.N. The impact of the media and social networks on the political sphere and foreign policy	
Шокенов Б.С. Көрші елдер арасындағы ынтымақтастық мәселелер.....	60
Шокенов Б.С. Проблемы солидарности между соседними странами	
Shokenov B.S. Problems of cooperation between neighboring countries	
Курмангали А.К., Матакбаева Л.Х., Байтурбаева А.Т. Technologies and tools for building contemporary leadership.	64
Курмангали А.К., Матакбаева Л.Х., Байтурбаева А.Т. Заманауи көшбасшылықты құрудың технологиялары мен құралдары	
Курмангали А.К., Матакбаева Л.Х., Байтурбаева А.Т. Технологии и инструменты построения современного лидерства	
Меңілбаев Ғ.А. Шет мемлекеттердегі қазақ халқының тарихының белгісіз беттері.....	67
Меңілбаев Ғ.А. Неизвестные страницы истории казахского народа в зарубежных странах	
Menilbayev. G.A. Unknown pages of the history of the Kazakh people in foreign countries	

Abai Kazakh national pedagogical university
BULLETIN

«Bulletin Abai Kazakh national pedagogical university»
(series of «International Affairs and Politics») №3 (70), 2022

Periodical – 4 no. per year
Published since 2002

Zhamansarin N.Sh.
candidate of Historical Sciences, Docent

Zhuman S.A. doctor of Historical Sciences, senior lecturer

Members of the editorial board:
doctor of legal Sciences, Professor Sabitova A.A.,
candidate of legal Sciences, senior lecturer Khusainov O.B.,
doctor of philological Sciences, associate Professor Sabitova Sh.A.,

Ph. D Economical Sciences., associate Professor Kanabekova M.,
Viktor Pou professor (Spain),

Mamedov R.F. doctor of legal Sciences, Professor (Azerbaijan),

Timchenko L.D. doctor of legal Sciences, Professor (Ukraine),

Barbara Janusz-Pawletta Doctor of Law professor (Germany),
Doctor of Law, Professor

E.N. Begaliev,

Sherbak E.N. Doctor of Law, Professor (Russia)

Executive Secretary: Islamova A.T.,
educator

© Kazakh National Pedagogical University named after Abai, 2021

Registered in the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan
May 8, 2009 №10105-Zh

Signed in print 21.12.2022.
Format 60x84 1/8

Volume 12. teaching and publishing lists
Number of copies 300. Order 702

050010, Almaty, Dostyk avenue 13,
Abai Kazakh national pedagogical

Publishing house “Ulagat” of Abai
Kazakh national pedagogical university

- Койлыбаева Н.Т.** Критические переходы в экосистемах и обществе. значение социологической теории систем..... 73
- Койлыбаева Н.Т.** Экожүйелер мен қоғамдағы сыни ауысулар. Жүйелердің элеуметтанулық теориясының маңызы
- Koilybaeva N.T.** Critical transitions in ecosystems and society. The significance of the sociological theory of systems
- Чумаченко Т.Н., Даниярова А.** Религиозный экстремизм: проблемы уязвимости Центральной Азии (Казахстан, Туркменистан, Кыргызстан) 75
- Чумаченко Т.Н., Даниярова А.** Діни экстремизм: Орталық Азиядағы осалдық мәселелер (Қазақстан, Түркіменістан, Қырғызстан)
- Chumachenko T.N., Daniyarova A.** Religious extremism: vulnerability issues in Central Asia (Kazakhstan, Turkmenistan, Kyrgyzstan)
- Ахмед А.Е., Сабитова Ш.А.** Халықаралық терроризм халықаралық қылмыс ретінде..... 82
- Ахмед А.Е., Сабитова Ш.А.** Международный терроризм как международное преступление
- Akhmed A.E., Sabitova Sh.A.** International terrorism as an international crime

ПЕДАГОГИКА PEDAGOGY

- Boukhina S.B.** Stratégies d'enseignement professionnel des langues étrangères dans une école supérieure non linguistique..... 85
- Бухина С.Б.** Тілдік емес жоғары мектепте кәсіби шет тілін оқытудың стратегиялары
- Бухина С.Б.** Стратегии профессионального обучения иностранному языку в неязыковом вузе
- Абишева Д.С., Сабитова Ш.А.** Мемлекеттік тілдің қолдану аясын кеңейтудің құқықтық мәселелері..... 89
- Абишева Д.С., Сабитова Ш.А.** Правовые проблемы расширения сферы применения государственного языка
- Abisheva D.S., Sabitova Sh.A.** Legal problems of expanding the scope of the state language
- Авторлар туралы мәлімет..... 93**
- Сведения об авторах**
- About authors**

Білім және ғылым саласындағы комитетінің шешімі негізінде (Қосымша 1 Білім және ғылым министрлігінің 2012 жылдың 10 шілдесінің №1082 бұйрығына сәйкес) Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Хабаршысының “Халықаралық өмір және саясат” сериясы саяси ғылымдар бойынша диссертациялардың негізгі ғылыми нәтижелерін жариялау үшін басылымдар тізіміне ұсынылған

На основании решения Комитета по контролю в сфере образования и науки (Приложение 1 к Приказу МОН РК от 10 июля 2012 года за №1082) Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика» внесен в перечень изданий для публикаций основных научных результатов диссертаций по политическим наукам.

In accordance of the decision of the Committee on the control in the field of Education and Science (Annex 1 to the Order of MES RK from 10 July 2012 Order No. 1082) Bulletin KazNPU named after Abai, a series of "International Affairs and Politics" is included into the list editions for publication main scientific results of dissertations on Political Sciences

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ
ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ
LEGAL ASPECTS OF INTERNATIONAL RELATIONS**

МРНТИ 81.93.25

А.А. Керимбаева¹, Ш.А. Сабитова¹

*¹«Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты*

*¹Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ,
Сорбонна-Қазақстан институтының халықаралық құқық кафедрасының профессоры,
Алматы қ., Қазақстан*

**АЗИЯ ЖӘНЕ ТЫНЫҚ МҰХИТЫ АЙМАҒЫНДАҒЫ
АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ**

Аңдатпа

Бұл мақалада Азия-Тынық мұхиты аймағындағы адам құқықтарының жағдайы туралы мемлекеттердің Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы шеңберінде де, Вена декларациясы шеңберінде де өз халқына алған міндеттемелері тұрғысынан қарастырылады. Сондай-ақ Азия-Тынық мұхиты елі Мьянмадағы даму процесі мен қиындықтар. Бүкіл Азиядағы адам құқықтарының жағдайына баға бере отырып, дамудың арқасында осы аймақ тұрғындарының өмірінде болған ауқымды жақсартуларды мойындау керек. Азия-Тынық мұхиты аймағындағы 42 елдің тек үшеуі ғана табысы төмен елдер болып саналады. Өмір сүру ұзақтығы артты, білімге қол жеткізу және лайықты өмір сүру деңгейі кеңейді. Кейбір жағдайларда жалпы жақсартулар әйелдердің тең құқықтары сияқты көбірек назар аударуды қажет ететін маңызды салаларды жасырғанымен, соңғы онжылдықтарда ештеңе айтарлықтай өскен жоқ.

Түйін сөздер: декларация, кемсітушілік, зорлық-зомбылық, әділетсіздік, Азия.

Керимбаева А.А.¹, Сабитова Ш.А.¹

*¹студентка 3курса, специальность «Международное право»,
Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая*

*¹Научный руководитель: профессор кафедры Международного права,
Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан*

**ЗАЩИТА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА
В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ**

Аннотация

В этой статье рассматривается положение прав человека в Азиатско-Тихоокеанском регионе с точки зрения обязательств, которые государства берут на себя перед своим народом как в рамках Всеобщей декларации прав человека, так и в рамках Венской декларации. А также процесс развития и трудности в Азиатско-Тихоокеанской стране Мьянма. Оценивая состояние прав человека во всей Азии, следует признать масштабные улучшения, которые произошли в жизни жителей этого региона благодаря развитию. Из 42 стран Азиатско-Тихоокеанского региона только три считаются странами с низким уровнем дохода. Увеличилась продолжительность жизни, расширился доступ к образованию и достойный уровень жизни. Хотя в некоторых случаях общие улучшения скрывали важные области, требующие большего внимания, такие как равные права женщин, за последние десятилетия ничего не значительно увеличилось.

Ключевые слова: декларация, дискриминация, насилие, несправедливость, Азия.

Kerimbaeva A.A.¹, Sabitova Sh.A.¹

*¹3rd year student, specialty "International Law",
Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abay KazNPU*

*¹professor of the Department of International Law of the Institute Sorbonne-Kazakhstan
Abay KazNPU, Almaty, Kazakhstan*

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE ASIA-PACIFIC REGION

Abstract

In this article, about the situation of human rights in the Asia-Pacific region in the light of the obligations that states have to their people both in the framework of the Universal Declaration of Human Rights and in the framework of the Vienna Declaration. As well as the development process and difficulties in the Asia-Pacific country of Myanmar. Assessing the human rights situation throughout Asia, one must recognize the massive improvements that have come in the life of the population of this region due to development. Only three of the 42 countries in the Asia-Pacific region are still considered low-income countries. Life expectancy has increased, access to education and a decent standard of living has expanded. While in some cases overall improvements mask important areas that need more attention, such as women's equal rights, hardly anything has not grown significantly in recent decades.

Keywords: declaration, discrimination, violence, injustice, Asia.

Көпшілігі сөз бостандығы мен бейбіт жиналыстарды басып тастайды; қоғамдық кеңістік пен цифрлық саланы жаппай қадағалауды бастау; сот билігінің тәуелсіздігіне қол сұғу; ұлттық қауіпсіздікті қорғау деген желеумен көбінесе баспасөздің тәуелсіздігіне шабуыл жасайды. Ол сонымен қатар көптеген елдердегі азаматтық қоғамға қарсы репрессиялық шараларға және инклюзивті, есеп беретін демократиялық басқаруды тиімді тоқтататын немесе қысқартатын әрекеттерге қатты алаңдайды. Сыншыларды түрмеге отырғызу қоғамды қауіпсіз ете алмайды: бұл заңды және конструктивті пікірлерді жасырып, терең наразылыққа әкеледі. Заң үстемдігі мен демократия негіздерінің барлығының қатысуымен жойылуы әділетсіздікке әкеледі. Бұл шаралар бейбітшілік пен дамудың тұрақтылығының негізіне нұқсан келтіреді.

Сонымен қатар, әртүрлі дәрежеде Азия-Тынық мұхиты аймағындағы көптеген азшылықтар кемсітуге ұшырайды және кейбір елдерде олардың жағдайы нашарлайды. Этникалық тегіне, дініне немесе кез келген басқа белгілеріне, тіпті есірткіні қолдану арқылы, топтарды маргинализациялау және стигматизациялау арқылы пайда көретін ұлтшыл көшбасшылардың өсуі құқықтарға анық қауіп төндіреді. Бұл бар проблемаларды күшейтіп, қоғамдар мен халықтар арасындағы бейбіт қатар өмір сүруге жаңа қауіптер туғызады.

Жаһандық ауқымда халықаралық құқықты, оның ішінде халықаралық адам құқықтары құқығын құрметтеу мемлекеттердің, әсіресе шағын және аз дамыған елдердің бейбіт қатар өмір сүруі мен ынтымақтастығы үшін қажет екені анық.

Әлемде әлдеқайда үлкен тәртіпсіздік болуы мүмкін және біздің бейбіт қатар өмір сүруіміз үшін үлкен әділеттілікке қол жеткізу керек. Бізге көбірек, кем емес белсенді ынтымақтастық қажет және бірге қабылданған жақсырақ шешімдер. Бұл халықаралық деңгейде де, ұлттық деңгейде де әділеті бірдей. Халықтың аузын жаптырататын емес, оған қызмет ететін басқарушы керек және абыройға негізделген экономикалық жүйелерді қамтамасыз ету – әрбір мемлекеттің міндеті.

Мысалы соңғы жылдардағы адамдардың Мьянмадан кетуі және бұл кетудің себептері аймақта және бүкіл әлемде көптеген адамдарды таң қалдырды. Солтүстік Ракхайн штатында тұратын рохинджа босқындарының жартысынан өткен қатыгездіктер туралы айтқан, мысалы: қатыгездікпен өлтірулер, күштеп жоғалтулар, негізсіз қамауға алулар, қатыгез сексуалдық зорлық-зомбылық, үйлер мен өмір сүру құралдарын қирату болып табылады. Кез келген түпкілікті қорытындыны құзырлы сот шығаруы керек болғанымен, кейбір дереккөздерде геноцид пен этникалық тазарту әрекеттері орын алған болуы мүмкін деп жазылған. Бұл соңғы зорлық-зомбылық науқаны рохинджаларға қарсы бес-онжылдық кемсітушілік пен зорлық-зомбылықтың шарықтау шегі болып табылады. Оларға азаматтықтан, құқықтық мәртебеден және туу туралы куәліктерден жиі бастартылды, ал солтүстік Ракхайнда олардың білімге, денсаулық сақтауға, базарларға, ауылшаруашылық жерлеріне, балық аулау жерлеріне және кез келген түрдегі жұмысқа қол жетімділігі барған сайын шектелді. [3]

Мерзімді зорлық-зомбылық бірнеше рет ондаған мың адамды көрші елдегі Бангладешке қашуға мәжбүр етті. Бірақ бұл ашық әділетсіздікке және оның аймаққа айқын әсеріне қарамастан, Мьянма экономикасы өсуді жалғастырды. Өте төмендегеннен ол 2015 жылы 7,5%-ға және 2016 жылы 6,5%-ға өсіп, Оңтүстік-Шығыс Азиядағы ең жылдамдамып жатқан экономикаға айналды. Ал кейбір ұлттық, аймақтық және халықаралық саясаткерлерге адам құқықтары – және адам құқықтарының бұзылуы – экономикалық серпіліс кезінде шағын мәселе болып көрінеді.

Рохингьяларға жасалған қатыгездікке халықаралық наразылықтарға жауап ретінде үкіметтің негізгі шешімі ресми түрде емес, негізгі проблема жеткілікті дамудың жоқтығы мен ресурстар үшін күрес деген мәлімдемелерді сақтай отырып, Ракхайндағы әлеуметтік-экономикалық дамуға назар аудару болды және этникалық азшылыққа қарсы институтталған кемсітушілік.

Адамдардың әл-ауқаты олардың барлық құқықтарын сақтау арқылы жақсарады. Қазіргі уақытта адам құқықтарының, соның ішінде азшылықтардың құқықтарының сақталуы қауіпсіздікке қауіп төндірмейтінін атап өту керек. Ол күшті қоғамдарды, күйзелістерге төтеп бере алатын икемді мемлекеттерді жасайды, өйткені олар әділ және барлығын атең мүмкіндіктер. Және керісінше, кемсітушілік пен басқа да адам құқықтарының бұзылуының дамуға, бейбітшілік пен қауіпсіздікке қауіп төндіреді.

Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы – мемлекеттердің әрбір адамның теңдігімен ажырамас құқықтарын сақтау туралы уәдесі болып табылады. Оның 30 бабы әр түрлі тәсілдер мен бейнеленуге арналған: әрекеттің біркелкілігі олардың мақсаты емес еді. Бірақ қағидалар ретінде олар өзгермейтін және іргелі, дүние жүзіндегі мәдениеттер мен дәстүрлерде терең тамыр жайған.

Шындығында, Жалпыға бірдей декларацияны қабылдауға алғашқы итермелеу жаһандық оңтүстік елдеріндегі антиимпериалистік және нәсілшілдікке қарсы қозғалыстардан туындады. Үндістан мен Пәкістан әйелдер құқығын белсенді түрде қолдады. Қытай, Коста-Рика, Гана, Ямайка, Ливан және Либерия әділеттілік пен жеке тұлғаның қадір-қасиеті мен құндылығы туралы ережелерді ілгерілетуде көшбасшы болды. Мысалы ең ықпалды екі автор Азиядан шыққан. Үндістанның тәуелсіздік белсендісі және ізашар феминист Ханса Мехта әйелдердің құқықтары мен қадір-қасиеті жағынан еркектермен тең екендігін көрсететін тіл үшін белсенді және сәтті науқан жүргізді [1]. Қытайлық жазушы Пэн-Чун Чанг батыстық көзқарасты жоюға көмектесетін тілді дамытуға үлкен үлес қосты [2].

Жалпыға бірдей декларация бүкіл адамзатты біріктіретін және бірге бейбітшіліктің ең маңызды шартын білдіретін негізгі құндылықтардың мәлімдемесі болып табылады. Адам құқықтары географиялық орналасуына, классына, түсіне немесе жынысына негізделген арнайы адамдар тобының артықшылығы емес. Олар барлық адамдар үшін – өмірдің барлық салаларында және әлемнің кез келген бұрышында бар.

Вена Декларациясы осы әмбебаптық туралы негізгі ұғымды мемлекеттерге адам құқықтарының бөлінбейтіндігіне міндеттеме беру арқылы олардың «ажырамайтын, өзара тәуелді және өзара байланысты» деген шындықты мойындай отырып кеңейтті. Азаматтық және саяси құқықтар; экономикалық, әлеуметтік пен мәдени құқықтар; және даму құқығы бір-біріне негізделеді және өзара орындалуына ықпал етеді. [4]

Адамның пікір білдіру және наразылық білдіру құқығы қаншалықты кең болса да, егер ол білімінің жетіспеушілігінен шектеліп, тиісті баспанасы болмаса, ол шын мәнінде еркін бола алмайды. Ал бай адам да мемлекетінің заңсыз қамауынан қорқып өмір сүрсе, берекелі өмір сүрмейді. Негізгі әлеуметтік кепілдіктерге, экономикалық ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізу – әлеуметтік бөліну мен экстремизмнің таралуына қарсы ең күшті қарсылық. Сөз бостандығы – мемлекеттік саясатты сынау және үкіметтің жауапкершілігін талап ету – инновациялар мен экономикалық прогресті жылдамдатады.

Адам құқықтары тұрақты дамудың негізі болып табылады, олар «тұрақты» ұғымын тұрақты даму мақсаттарына жеткізеді. Инклюзивті басқару және бейтарап сот төрелігі 2030 жылға дейінгі күн тәртібінің негізгі элементтері болып табылады, ол өз кезегінде барлық адам құқықтарын сақтай отырып, біз алатын дивидендтер туралы көзқарасқа негізделген. Инклюзивті және қатысу мүмкіндігі бар экономика мен қоғам және есеп беретін үкімет жақсы нәтиже береді. Даму құқығы туралы Декларация сонымен қатар адам құқықтарының бөлінбейтіндігін мойындап, барлық адамдар мен халықтардың еркін, белсенді және мағыналы қатысу құқығын атап көрсетеді. Ең бастысы, Біріккен Ұлттар Ұйымының Бизнес және адам құқықтары жөніндегі Басшылық принциптері үкіметтер мен корпорацияларды табиғи ресурстарды өндіру, плантация және коммерциялық балық аулау сияқты

коммерциялық қызметтердің халықтың құқықтарын бұза отырып жүзеге асырылмауын қамтамасыз ету үшін жауап береді. Қазіргі уақытта бүкіл Азиядағы адам құқықтарының жағдайын бағалай отырып, дамудың арқасында осы аймақ тұрғындарының өмірінде болған ауқымды жақсартуларға байланысты деп айта аламыз. Азия-Тынық мұхиты аймағындағы 42 елдің тек үшеуі ғана табысы төмен елдер болып саналады. Өмір сүру ұзақтығы артты, білімге қол жеткізу жөнелайықты өмір сүруден кейінейді. Кейбір жағдайларда жалпы жақсартулар әйелдердің тең құқықтары сияқты көбірек назар аударуды қажет ететін маңызды салаларды жасырғанымен, соңғы онжылдықтарда ештеңе айтарлықтай өскен жоқ.

Сондай-ақ көптеген елдерде есеп беретін және қатысуға негізделген басқару жүйелерінің ұлғаюы және заң үстемдігінің айтарлықтай жақсаруы байқалды. Басқаша айтқанда, көптеген мемлекеттер бейбітшілік пен дамудан пайда көрді және оларды нығайтуға мүдделі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Ханса Дживрадж Мехта—URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Hansa_Jivraj_Mehta
2. Пэн-Чун Чанг—URL: https://wiki5.ru/wiki/P._C._Chang
3. Халназарова А.К., Стружухина К.В., Курмангали А. От Бирмы к Мьянме: опыт установления военной диктатуры // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика» № 2 (65), 2021 г., стр. 178-180
4. Human Rights in the Asia Pacific Region [<https://humanrights.gov.au/about/news/speeches/human-rights-asia-pacific-region>], дата обращения: 28.11.2022 г.
5. <https://www.studocu.com/en-au/document/victoria-university/human-rights-law/a2-regional-human-right-system-in-asia-pacific-hrl/24897830>

МРНТИ 10.27.23

Хусаинов О.Б.¹, Богданова В.О.¹

*¹Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая
г. Алматы, Казахстан*

ЗАЩИТА ПРАВ СОБСТВЕННОСТИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Аннотация

В данной статье изложены некоторые современные проблемы при нарушении и восстановлении прав собственности со стороны уголовного и гражданского права. Некоторые из проблем обусловлены развитием уровня киберпреступности, в связи с чем интересен опыт зарубежных стран по борьбе с киберпреступностью. Определены некоторые моменты, касающиеся иска о признании права собственности. В то же время, в статье затронут давний, но актуальный спорный вопрос о моменте перехода права собственности. В заключении даны некоторые рекомендации относительно рассмотренных проблем.

Ключевые слова: защита прав собственности, восстановление нарушенных прав собственности, мошенничество, социальная инженерия, добросовестный приобретатель, иск о признании права собственности, момент возникновения права собственности.

О.Б. Хусаинов,¹ В.О. Богданова¹

*¹Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты
Алматы қ., Қазақстан*

МЕНШІК ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ: ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕР

Аңдатпа

Бұл мақалада қылмыстық және азаматтық заңнамамен меншік құқықтарын бұзу және қалпына келтірудің кейбір заманауи проблемалары көрсетілген. Кейбір мәселелер киберқылмыс деңгейінің дамуына байланысты, осыған байланысты киберқылмыспен күресудегі шет елдердің тәжірибесі қызықты.

Меншік құқығын тану туралы талапқа қатысты белгілі бір тармақтар анықталған. Сонымен бірге, мақалада меншік құқығының ауысу сәтіне қатысты бұрыннан келе жатқан, бірақ өзекті даулы мәселе қозғалған. Қорытындылай келе, қарастырылған мәселелер бойынша кейбір ұсыныстар берілген.

Түйін сөздер: меншік құқығын қорғау, бұзылған мүліктік құқықтарды қалпына келтіру, алаяқтық, әлеуметтік инженерия, адал сатып алушы, меншік құқығын тану туралы талап, меншік құқығының туындау сәті.

Khusainov O.B.¹, Bogdanova V.O.¹

*¹Institute of Sorbonne-Kazakhstan KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan*

PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS: MODERN PROBLEMS

Abstract

This article outlines some modern problems in the violation and restoration of property rights by criminal and civil law. Some of the problems are due to the development of the level of cybercrime, in connection with which the experience of foreign countries in combating cybercrime is interesting. Certain points regarding the claim for recognition of ownership are identified. At the same time, the article touches upon a long-standing but topical controversial issue about the moment of transfer of ownership. In conclusion, some recommendations are given regarding the considered problems.

Keywords: protection of property rights, restoration of violated property rights, fraud, social engineering, bona fide purchaser, claim for recognition of property rights, moment of occurrence of property rights.

Как известно, защита прав собственности является одной из основных задач каждого государства. Защите прав собственности посвящены положения различных отраслей права. Хотелось бы остановиться на актуальных во все времена преступлениях против собственности – краже и мошенничестве. Процесс восстановления нарушенных прав собственности посредством совершенных краж иногда происходит безуспешно, несмотря на использование правоохранительными органами безукоризненных методик и тактик расследования данных видов правонарушений. Дело в том, что злоумышленники используют все более изощренные методы совершения мошенничества и краж.

Так, например, достаточно сложным и спорным моментом является восстановление нарушенных прав при хищении денег с банковских карт. Самым распространенным все еще остается социальная инженерия – кража денежных средств путем обмана, чаще всего злоумышленники представляются сотрудниками банка, сообщаящие об подозрительных транзакциях, далее мошенники запрашивают данные. Также, мошенники для получения персональных данных создают поддельные интернет-сайты, производят вредоносную рассылку от известных компаний, даже под видом оплаты за коммунальные услуги мошенники могут заполучить персональные данные. Указанные правонарушения квалифицируются по подпункту 4) пункта 2 статьи 188 УК РК: кража, то есть тайное хищение чужого имущества, совершенная путем незаконного доступа в информационную систему либо изменения информации, передаваемой по сетям телекоммуникаций и наказывается штрафом в размере до трех тысяч месячных расчетных показателей либо исправительными работами в том же размере, либо привлечением к общественным работам на срок до одной тысячи двухсот часов, либо ограничением свободы на срок до пяти лет, либо лишением свободы на тот же срок, с конфискацией имущества [1]. Согласно подпункту 1) пункта 1 статьи 57 Закона Республики Казахстан от 26 июля 2016 года № 11-VI «О платежах и платежных системах» Возврат денег при переводе денег осуществляется в случае установления факта несанкционированного платежа, осуществляемого путем перевода денег [2]. При установлении всех обстоятельств дела злоумышленники будут осуждены, однако, восстановить нарушенные права – вернуть похищенные средства чаще всего не удастся, когда речь идет о социальной инженерии, так как операции и транзакции совершаются потерпевшим лицом в добровольном порядке, и банки, как правило, отвечают отказом, по причине того, что лицо не соблюдало установленное договором между банком и клиентом положение о персональной ответственности. Не следует полагаться только на защиту банка и государства при подобных инцидентах. В связи с чем, необходимо повышать финансовую грамотность населения, в том числе с помощью средств массовой информации. МВД напоминает о мерах предосторожности, сообщает Tengrinews – «не передавать карту посторонним лицам, в том числе не пересылать ее

фотографию по электронной почте, мессенджерам и так далее; не сообщать никому срок действия карты, защитный код (CVV/CVC-код), код из СМС-уведомления; при осуществлении оплаты через терминал обеспечить ее нахождение в зоне видимости» [3]. Таким образом, несмотря на существующие меры защиты прав собственности государством, лучшим способом защиты прав собственности граждан является соблюдение гражданами рекомендаций о мерах предосторожности и нераспространение персональной информации.

Также, хотелось бы подчеркнуть сложность и длительность процесса защиты прав собственности на примере мошенничества при купле-продаже автомобиля. Представим ситуацию, если приобретенный автомобиль находится в числе угнанных и соответственно автомобиль будет изъят из пользования. Как защитить свои права и есть ли шанс на получение компенсации? И так, согласно пункту 1 статьи 261 ГК РК Если имущество возмездно приобретено у лица, которое не имело права его отчуждать, о чем приобретатель не знал и не должен был знать (добросовестный приобретатель), то собственник вправе истребовать это имущество от приобретателя лишь в случае, когда имущество утеряно собственником или лицом, которому имущество было передано собственником во владение, либо похищено у того или другого, либо выбыло из их владения иным путем помимо их воли [4]. Исходя из этого следует, что даже если вы являетесь добросовестным приобретателем, то собственник вправе требовать имущество, то есть угнанный автомобиль. Следующий вопрос, можно ли вернуть уплаченную сумму за автомобиль? Зарегистрировано уголовное дело по факту мошенничества, устанавливается личность правонарушителя. Как правило, мошенники используют поддельные документы, следовательно, процесс установления личности максимально затруднен, и если же личность не установлена, либо объявлен розыск, то возврат уплаченной суммы откладывается на неопределенный срок. При задержании злоумышленника и возникновения у добросовестного приобретателя оснований для требования уплаченной суммы, продавец должен быть признан виновным по решению суда. Далее, с решением суда потерпевший обращается с новым иском. Но и здесь вероятны трудности, поскольку за злоумышленником официально может не числиться никакого имущества и денег. Таким образом восстановление нарушенных прав собственности не представляется возможным или же будет осуществляться длительное время. Из этого примера следует, что граждане должны быть максимально внимательны в отношении прав собственности, несмотря на существующие механизмы защиты прав собственности со стороны государства, поскольку мошенники используют методы, затрудняющие процесс раскрытия преступления и восстановления прав собственности.

Представляет интерес понятие «добросовестного приобретателя» при признании права собственности. Как известно, в отличие от виндикационного и негаторного иска, иск о признании права собственности ограничений не имеет. При решении об удовлетворении иска о признании права собственности значение имеет принадлежность спорного права, и, следовательно, ответчик в деле по данному виду иска не может ссылаться на «добросовестность». При разрешении данной ситуации проводится оценка доводов и возражений «добросовестных» ответчиков, и в случае ее признания, это будет выступать основанием для отказа в удовлетворении иска.

Кроме, того, существует такая проблема как определение основания и момента возникновения права собственности у добросовестного приобретателя. Среди авторов есть мнение о том, что при отчуждении имущества, принадлежащего одному лицу неууправомоченным лицом право собственности не может прекращаться, из чего следует, что приобретатель приобретает имущество, но не право собственности на это имущество. То есть, если будет признано право собственности добросовестного приобретателя сразу же после приобретения им имущества это приведет к тому, что предъявление виндикационного иска в отношении добросовестного приобретателя не представляется возможным, в связи с тем, что истец уже утрачивает право собственности. Как верно замечает К.И. Скловский «мгновенное приобретение права собственности - это полный отказ от защиты права собственности» [5].

Таким образом, на сегодняшний день защита прав собственности имеет некоторые проблемы, многие из которых обусловлены использованием в негативном ключе современных информационных технологий, но при этом остаются и старые эффективные методы совершения правонарушений, подрывающих права собственности отдельных граждан. Если подытожить ситуацию с киберпреступлениями, то для улучшения и профилактики положения следует пойти по примеру Российской Федерации, где Центральным Банком совместно с выдающимися IT-компаниями ввиду значительного увеличения уровня киберпреступности было принято решение о внедрении учебных курсов по борьбе с киберпреступностью для правоохранительных органов. Кроме того, интересен опыт Канады, где существует так называемая ассоциация банков, которая осуществляет свою деятельность по качественному подбору сотрудников и осуществлению контроля, в целях недопущения проникновения

недобросовестных сотрудников в банковский сектор, по разработке баз недобросовестных сотрудников, участвующих в мошеннических схемах. Что касается перехода права собственности, по примеру купленного автомобиля, находящегося в угоне, самим приобретателям следует соблюдать максимальную осторожность и внимательность при проведении процедуры купли-продажи, факт смены собственника должен быть надлежаще оформлен, так как право собственности на имущество, которое требует государственной регистрации, возникает с момента такой регистрации. В иных случаях момент возникновения права собственности будет определяться судом на основании конкретных материалов дела.

Список использованных источников:

1. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года №226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.07.2021) интернет-ресурс https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252

2. Закон Республики Казахстан от 26 июля 2016 года № 11-VI «О платежах и платежных системах» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.) интернет-ресурс https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38213728

3. Репортаж Tengrinews https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kak-u-kazahstantsev-voruyut-dengi-s-kart-rasskazali-v-mvd-381538/

4. Гражданский кодекс Республики Казахстан (Общая часть), принят Верховным Советом Республики Казахстан 27 декабря 1994 года (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.10.2021 г.) интернет-ресурс https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1006061&pos=2850;-54#pos=2850;-54&sdoc_params=text%3D%25D0%25B4%25D0%25BE%25D0%25B1%25D1%2580%25D0%25BE%25D1%2581%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25B5%25D1%2581%25D1%2582%25D0%25BD%25D0%25BE%25D1%2581%25D1%2582%25D1%258C%26mode%3Dindoc%26topic_id%3D1006061%26spos%3D1%26tSynonym%3D1%26tShort%3D1%26tSuffix%3D1&sdoc_pos=1

5. Амелина Д.Н. Проблемы защиты прав добросовестного приобретателя интернет-ресурс URL: <http://www.fa.ru/science/studevents/mnsk/V/%D0%AE%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5/%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE/%D0%90%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%94.%D0%9D.pdf>

МРНТИ 10.47.91

Сабитова А.А.¹, Сарынов Э.Э.¹

¹Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая
г. Алматы, Казахстан

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СЕМЕЙНО-БРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ С УЧАСТИЕМ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН

Аннотация

В данной статье дается понятие семейно-брачных отношений с точки зрения законодательства Республики Казахстан, раскрывается проблема правового регулирования семейно-брачных отношений осложнённых иностранным элементом, приводятся примеры международных норм в этой области права, раскрывается значение понятия коллизионных норм и случаи при которых возможно их применение, а также 3 основных закона регулирования семейных отношений осложнённых иностранным элементом.

Ключевые слова: семейно-брачные отношения, иностранный элемент, иностранный гражданин, брак, брачный возраст, семейный кодекс Республики Казахстан, правовые нормы, конвенция, алименты, усыновление, коллизия, коллизионные нормы.

А.А.Сабитова.,¹ Э.Э. Сарынов¹

¹Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛ АЗАМАТТАРЫНЫҢ ҚАТЫСУЫМЕН ОТБАСЫ-НЕКЕ ҚАТЫНАСТАРЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстан Республикасының заңнамасы тұрғысынан отбасылық-неке қатынастары ұғымы беріледі, шетелдік элементін қиындатқан отбасылық-неке қатынастарын құқықтық реттеу мәселесі ашылады, құқықтың осы саласындағы халықаралық қағидалардың үлгісі келтіріледі, коллизиялық нормалар ұғымының мәні және оларды қолдану мүмкін болатын жағдайлар, сондай-ақ шетелдік элемент қиындатқан отбасылық қатынастарды реттеудің 3 Негізгі Заңы болып табылады.

Түйін сөздер: отбасылық-неке қатынастары, шетелдік элемент, шетелдік азамат, неке, неке жасы, Қазақстан Республикасының Отбасы кодексі, құқықтық нормалар, конвенция, алимент, бала асырап алу, коллизия, коллизиялық нормалар.

Sabitova A.A.,¹ Sarynov E.E.¹

¹*Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abay KazNPU,
Almaty, Kazakhstan*

LEGAL REGULATION OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS WITH THE PARTICIPATION OF FOREIGN CITIZENS

Abstract

This article gives the concept of family and marriage relations from the point of view of the legislation of the Republic of Kazakhstan, reveals the problem of legal regulation of family and marriage relations complicated by a foreign element, provides examples of international norms in this area of law, reveals the meaning of the concept of conflict of laws rules and cases in which their application is possible, as well as 3 basic laws regulating family relations complicated by a foreign element.

Keywords: marital relations, foreign element, foreign citizen, marriage, marriageable age, family Code of the Republic of Kazakhstan, legal norms, convention, alimony, adoption, conflict, conflict of laws.

Тема правового регулирования семейных отношений с иностранным элементом имеют особую актуальность на сегодняшний день. Развитие политических и экономических отношений, развитие мировой транспортной системы, а также происходящий не первое десятилетие процесс глобализации, привели к тому, что граждане одного государства имеют возможность жить, работать, приобретать имущество, а также заключать брак в другом. В 2020 году в Республике Казахстан, по данным бюро национальной статистики, было зарегистрировано чуть больше 4 тыс. браков с иностранными гражданами, что составляет около 5% от общего числа зарегистрированных браков в том же году [1]. Подобные союзы давно уже стали обыденностью, благодаря тенденциям в развитии мировой экономики и международных отношений. К тому же, есть основания полагать, что их количество будет только расти, ибо как уже отмечалось выше, реалии современных экономических отношений способствуют этому: возможность свободного въезда и выезда в большинство стран мира, наличие деловых и личных отношений граждан из разных стран мира. Таким образом уже давно возникла необходимость в регулировании этой отрасли соответствующими нормами права и в наше время она имеет особую значимость.

Прежде всего, необходимо дать определение понятия семейно-брачные отношения. Согласно брачному кодексу Республики Казахстан, а именно 1 статье пункту 26, брак или супружество – это равноправный союз между мужчиной и женщиной, заключенный при свободном и полном согласии сторон в установленном законом Республики Казахстан порядке, с целью создания семьи, порождающий имущественные и личные неимущественные права, а также обязанности между супругами [2]. Важно понимать, что законы регулирующие семейные отношения касаются и таких вещей как: лица имеющие право вступить в брак, брачный возраст, условия и порядок заключения брака, прекращение брака,

личные права и обязанности супругов, их общее имущество и порядок владения, пользования и распоряжения общим имуществом. Основная сложность в регулировании семейно-брачных отношений с иностранным элементом состоит в том, что вышеперечисленные нормы могут существенно отличаться друг от друга, ввиду чего, брак заключенный в одной стране, может быть признан недействительным в другой. В качестве наиболее очевидных примеров, можно привести допустимость однополых или полигамных браков в определенных государствах.

Несмотря на особенности семейных традиций в разных странах и соответственно различных норм правового регулирования, были приняты попытки унификации норм семейного права. В качестве примера можно привести Конвенция о взыскании за границей алиментов, конвенция о согласии на вступление в брак, брачном возрасте и регистрации брака, конвенция о защите детей и сотрудничестве в отношении иностранного усыновления 1993г. Конвенция о взыскании алиментов за границей ставит своей целью облегчить любому именуемому ниже истцом лицу, которое находится на территории какой-либо из Договаривающихся Сторон, взыскание алиментов, которое оно, как оно утверждает, имеет право получать от именуемого ниже ответчиком другого лица, которое находится под юрисдикцией какой-либо другой Договаривающейся Стороны. Эта цель осуществляется органами, которые именуется ниже передаточными и промежуточными инстанциями [3]. Конвенция о согласии на вступление в брак, брачном возрасте и регистрации брака, в свою очередь ставит задачу упразднить семейные обычаи и традиции, которые противоречат уставу Организации Объединенных наций и Всеобщей декларации прав человека. Согласно этому документу брак может быть заключен только при свободном и полном согласии обеих вступающих в брак сторон Брак может быть заключен только при свободном и полном согласии обеих вступающих в брак сторон [4]. Для регулирования порядка иностранного усыновления в 1993 году была подписана конвенция о защите детей и сотрудничестве в отношении иностранного усыновления. Согласно ей государства, подписавшие настоящую Конвенцию признают, что ребенку для полного и гармоничного развития его и личности необходимо расти в семейном окружении и каждое государство должно принять меры для обеспечения того, чтобы ребенок воспитывался в своей собственной семье, признавая, что иностранное усыновление может предоставить ребенку преимущества, связанные с наличием постоянной семьи, если подходящая семья не может быть найдена для него в стране происхождения [5]. Все вышеперечисленные документы ратифицированы и имеют силу на территории Республики Казахстан.

Тем не менее, не смотря на попытки унификации, многие положения в семейно-брачных кодексах разных государств имеют большие различия. Для урегулирования семейных отношений с участием иностранных граждан могут быть также использованы коллизионные нормы права. Коллизией называют столкновение противоположных интересов, или стремлений [6], коллизионная норма в свою очередь – это норма, определяющая, право какого государства должно быть применено к данному частноправовому отношению, осложненному иностранным элементом [7]. Их совокупность получила название «коллизионное или конфликтное право». Основной функцией подобного рода норм - разрешение конфликтов между различными правовыми системами и, как уже было сказано, они активно применяются в вопросах семейных отношений с гражданами разных государств. Коллизионные нормы включены во многие правовые системы, которые определяют выбор права, однако разные государства имеют отличные друг от друга правила для выбора правовых норм. Существует 3 основных закона в области семейно-брачных отношений. Первый из них – это закон места заключения брака, или же *lex loci celebrationis*. Эта коллизионная норма подразумевает применение права страны, в которой заключается брак. Во многих странах она используется в отношении формы заключения брака, тем не менее в ряде стран может применяться и к материальным условиям, или же к обстоятельствам, которые необходимы для признания брака действительным. Вторым можно отметить личный закон – это право государства, определяющее правовой статус лица, которое участвует в правовых отношениях с иностранным элементом. Согласно ему, порядок и форма заключения брака определяется законодательством страны, гражданство которой имеет лицо, в независимости от страны, в которой этот брак заключается. Существует также смешанный закон. Исходя из названия, он является симбиозом законом места заключения и личным законом. В качестве примера применения подобной нормы, можно привести семейный кодекс Российской Федерации. Согласно статье 156 п.2 «Условия заключения брака на территории Российской Федерации определяются для каждого из лиц, вступающих в брак, законодательством государства, гражданином которого лицо является в момент заключения брака, с соблюдением требований статьи 14 настоящего Кодекса в отношении обстоятельств, препятствующих

заключению брака» [8]. Иначе говоря, правила заключения брака на территории РФ определяется законодательством государств иностранных граждан, но с соблюдением требований российского законодательства.

Подводя итог, стоит сказать, что семейно-брачные отношения с иностранным элементом крайне сложны, с точки зрения права, процесс, что обусловлено разительно отличающимися семейными обычаями и традициями разных народов, сложившихся за долгую историю. Несмотря на предпринятые меры для создания единых норм и правил в начале XX века, семейные кодексы стран мира содержат различные законы, порядки и формы заключения брака, что требует грамотного применения определенных правовых норм.

Список использованных источников:

1. Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому развитию и реформам Республики Казахстан [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://stat.gov.kz>, свободный – (15.11.21).
2. Кодекс Республики Казахстан О браке (супружестве) и семье от 26 декабря 2011 года (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.
3. Конвенция от 20 июня 1956 года «О взыскании за границей алиментов»
4. Конвенции от 10 декабря 1962 года «О согласии на вступление в брак, брачном возрасте и регистрации брака».
5. Конвенция от 29 мая 1993 года «О защите детей и сотрудничестве в отношении иностранного усыновления».
6. «Словарь русского языка» С.И. Ожегова [Электронный ресурс]. Режим доступа <https://slovarozhegova.ru>, свободный – (15.11.21).
7. *Международное частное право: учебник / под ред. Г.К. Дмитриевой.* – М., 2012
8. «Семейный кодекс Российской Федерации» от 29 декабря 1995 года № 223-ФЗ (ред. от 02.07.21).

MPHTI 10.87.27

Duzenova L.A.¹, Bayzhigitova M.A.¹,

*¹Directeur scientifique : Maître de conférences Master 2 en Droit International privé
du Département de droit international ,Institut de la Sorbonne-Kazakhstan (KazNPU) Abai,
¹étudiant de 3e année de l'Institut de la Sorbonne - Kazakhstan (KazNPU) Abai,
Institut de la Sorbonne-Kazakhstan (KazNPU) Abai. , Almaty, Kazakhstan*

LA PROTECTION DES DROITS DES FEMMES AU STADE MODERNE

Annotation

Cet article traite des questions relatives à la protection des droits des femmes à l'heure actuelle. Les femmes ont droit aux droits de l'homme. Il s'agit notamment du droit de vivre sans violence et sans discrimination, de rechercher des soins de santé gratuits, de recevoir une éducation, de posséder des biens, de voter et de recevoir des salaires égaux. Pendant de nombreuses années, les mouvements pour les droits des femmes ont combattu durement cette inégalité, faisant campagne pour des changements dans les lois ou descendant dans la rue pour réclamer leurs droits. Et à l'ère numérique, de nouveaux mouvements sont en plein essor, comme la campagne #MeToo, qui met l'accent sur la prévalence du harcèlement, de la violence et de l'abus des droits des femmes. Des questions juridiques internationales visant à éliminer les inégalités et les violations des droits des femmes ont été formulées dans des conventions telles que la Convention des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes (1981), la Déclaration des Nations Unies sur l'élimination de la violence à l'égard des femmes (1993), la Conférence mondiale sur les droits de l'homme. Déclaration et Programme d'action de Vienne, Convention sur les droits politiques de la femme (1954).

Mots-clés : droits des femmes, discrimination, protection, violence, genre, pénalité, exigences.

Л.А. Дүзенова¹, М.А. Байжігітова¹

¹ғылыми жетекші: Абай атындағы ҚазҰПУ халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы,
¹Сорбонна-Қазақстан институтының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ

ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕ ӘЙЕЛДЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ

Аңдатпа

Бұл мақалада қазіргі кезеңде әйелдердің құқықтарын қорғау мәселелері қарастырылған. Әйелдер адам құқықтарына ие болуға құқылы. Оларға зорлық-зомбылық пен кемсітушіліксіз өмір сүру, тегін медициналық көмекке қол жеткізу, білім алу, мүлікке иелік ету, дауыс беру және тең жалақы алу құқығы кіреді. Осы жылдар ішінде әйелдер құқығын қорғау қозғалыстары осы теңсіздіктерге қарсы қатты күресіп, заңдарды өзгерту науқанын жүргізді немесе өз құқықтарын талап ету үшін көшелерге шықты. Ал цифрлық ғасырда қудалаудың, зорлық-зомбылықтың және әйелдердің құқықтарын бұзудың кең тарағанын көрсететін #MeToo науқаны сияқты жаңа қозғалыстар өркендеп келеді. Әйелдердің теңсіздігі мен құқықтарының бұзылуын жоюдың халықаралық құқықтық мәселелері мынадай конвенцияларда тұжырымдалған: Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы БҰҰ Конвенциясы (1981), Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою туралы БҰҰ Декларациясы (1993), Адам құқықтары жөніндегі дүниежүзілік конференция. Вена декларациясы және іс-қимыл бағдарламасы, әйелдердің саяси құқықтары туралы конвенция (1954).

Түйін сөздер: әйелдер құқығы, кемсітушілік, қорғау, зорлық-зомбылық, гендерлік, жазалау, талаптар.

Дүзенова Л.А.¹, Байжігітова М.А.¹.

¹научный руководитель: старший преподаватель кафедры международного права КазНПУ им. Абая,
¹студентка 3 курса Института Сорбонна-Казахстан Казахского Национального педагогического университета им. Абая

ЗАЩИТА ПРАВ ЖЕНЩИН НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы по защите прав женщин на современном этапе. Женщины имеют право иметь права человека. К ним относятся право жить без насилия и дискриминации, обращаться за бесплатной медицинской помощью, получать образование, владеть имуществом, голосовать и получать равную заработную плату. На протяжении многих лет движения за права женщин упорно боролись с этим неравенством, проводя кампании за изменение законов или выходя на улицы с требованием соблюдения их прав. И в эпоху цифровых технологий процветают новые движения, такие как кампания #MeToo, которая подчеркивает распространенность домогательств, насилия и ущемления прав женщин. Международно-правовые вопросы по искоренению неравенства и нарушений прав женщин, были сформулированы в таких конвенциях как: Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (1981), Декларация ООН об искоренении насилия в отношении женщин (1993), Всемирная конференция по правам человека. Венская декларация и Программа действий, Конвенция о политических правах женщины (1954).

Ключевые слова: права женщин, дискриминация, защита, насилие, гендер, мера наказания, требования.

La réalisation de l'égalité entre les femmes et les hommes et l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes sont des droits fondamentaux et des valeurs des Nations Unies. Néanmoins, partout dans le monde, les femmes sont régulièrement victimes de violations de leurs droits fondamentaux tout au long de leur vie, et la réalisation des droits fondamentaux à l'égard des femmes n'a pas toujours été une priorité. Pour parvenir à l'égalité entre les femmes et les hommes, il faut comprendre de manière globale comment les femmes sont victimes de discrimination et privées d'égalité afin d'élaborer des stratégies appropriées pour éliminer cette discrimination. [1]

L'ONU soutient la communauté des femmes depuis de nombreuses années et des progrès importants ont été accomplis au cours des dernières décennies dans la protection des droits des femmes dans le monde entier. Toutefois, de graves écarts subsistent et les réalités changent constamment, et de nouvelles manifestations de discrimination à l'égard des femmes apparaissent régulièrement. Certains groupes de femmes sont confrontés à d'autres formes de discrimination, notamment en raison de leur âge, de leur origine ethnique, de leur nationalité, de leur religion, de leur santé, de leur situation matrimoniale, de leur éducation, de leur handicap et de leur situation socioéconomique. Il faut tenir compte de ces formes intersectorielles de discrimination dans l'élaboration des mesures et des réponses à la discrimination à l'égard des femmes. Les défis posés par les protestations de la communauté internationale contre diverses formes de violence, de discrimination et de violence à l'égard des femmes constituent un défi mondial pour éliminer les inégalités à l'égard des femmes dans la société. [5]

Au XIXème et au début du XXème siècle, les gens ont commencé à faire campagne pour le droit de vote des femmes. En 1893, la Nouvelle-Zélande a été le premier pays à accorder aux femmes le droit de vote au niveau national. Ce mouvement s'est répandu à travers le monde, grâce aux efforts de tous ceux qui ont participé à cette lutte. Aujourd'hui, le droit électoral des femmes est un droit de la Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes (1979). Malgré ces changements, cependant, il y a encore de nombreux endroits dans le monde où il est très difficile pour les femmes d'exercer ce droit. Prenons le cas de la Syrie, où les femmes n'ont pas eu le droit de participer à la vie politique, pour être plus précis, de voter dans le processus de paix. Au Pakistan, bien que le droit de vote soit un droit constitutionnel, dans certaines régions, les femmes sont en fait interdites de voter parce que les personnalités influentes de leur communauté vivent selon les coutumes patriarcales locales. Et en Afghanistan, les autorités ont récemment décidé de rendre obligatoire la visualisation de photos dans les bureaux de vote, rendant le vote problématique pour les femmes dans les zones conservatrices, où la plupart des femmes se couvrent le visage en public. En Afghanistan également de 1996 à 2001, les femmes ont été interdites d'accès aux lieux publics, au travail et à l'éducation. La lapidation, la flagellation et d'autres formes de punition ont été pratiquées. [6]

La Conférence mondiale sur les droits de l'homme s'est tenue à Vienne en 1993. Il a tenté à l'époque d'analyser l'état des mécanismes des droits de l'homme. Les militantes des droits des femmes se sont mobilisées pour faire en sorte que les droits des femmes soient pleinement inscrits à l'ordre du jour international sous le thème "Les droits des femmes sont des droits de l'homme". En particulier en ce qui concerne la violence à l'égard des femmes. Pendant ce temps, des militants de la société civile ont organisé des tribunaux pour attirer l'attention sur les violations des droits des femmes qui n'étaient pas considérées auparavant parce qu'elles étaient considérées comme faisant partie de la sphère privée, taboues ou simplement acceptées comme faisant partie intégrante de la vie des femmes. La Conférence a adopté avec succès la Déclaration et le Programme d'action de Vienne, qui ont déclaré que "les droits fondamentaux des femmes et des filles sont une partie inaliénable, inséparable et indivisible des droits universels de l'homme" (par. 2). Il convient également d'accorder une attention particulière à l'élimination de toutes les formes de violence sexiste. Il est important de noter que le Programme d'action appelle également à "l'élimination de tout conflit qui pourrait survenir entre les droits des femmes et les effets néfastes de certaines pratiques traditionnelles, des préjugés culturels et de l'extrémisme religieux". La Commission de la condition de la femme a été créée par une résolution du Conseil économique et social des Nations Unies en 1946, « chargée d'élaborer des recommandations et des rapports à l'intention du Conseil pour la protection des droits de la femme dans les domaines politique, économique, civil, social et éducatif ». La Commission est également chargée de formuler des recommandations au Conseil sur les "questions urgentes nécessitant une attention immédiate dans le domaine des droits de la femme".

La Commission se réunit une fois par an et tire des conclusions concertées sur les thèmes prioritaires identifiés pour chaque année. Les conclusions concertées comprennent une évaluation des progrès accomplis, des lacunes et des défis à relever, ainsi que des recommandations spécifiques adressées aux gouvernements, aux organisations internationales, à la société civile et aux autres parties prenantes. La Commission adopte également des résolutions sur un éventail de questions relatives aux droits des femmes. [3] Tout au long de son histoire, la Commission a joué un rôle clé dans la promotion des droits des femmes en contribuant activement à la mise en place d'importants instruments juridiques et politiques internationaux, tels que la Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes, la Déclaration sur l'élimination de la violence à l'égard des femmes et la Déclaration et le Programme d'action de Beijing.

La Déclaration sur l'élimination de la violence à l'égard des femmes définit « la violence à l'égard des femmes » comme « tout acte de violence sexiste qui cause ou est susceptible de causer des dommages ou des souffrances physiques, sexuelles ou psychologiques aux femmes, y compris les menaces de tels actes, la coercition ou la privation arbitraire de liberté, qu'ils se produisent dans la vie publique ou privée ». [2] Depuis le

début des années 1990, la violence à l'égard des femmes a été l'un des principaux thèmes du discours sur les droits de l'homme. Toutefois, le mouvement pour les droits des femmes a nécessité un long et persistant combat pour convaincre la communauté internationale de considérer la violence contre les femmes comme une question de droits de l'homme et de reconnaître que la violence sexiste est une violation grave des droits de l'homme d'importance mondiale, qui constitue une menace pour le développement humain, ainsi que pour la paix et la sécurité internationales.

L'ordre du jour de la Conférence mondiale sur les droits de l'homme de 1993, qui s'est tenue à Vienne, ne mentionnait pas au départ les femmes ni aucune dimension sexospécifique des droits de l'homme. C'est le mouvement pour les droits de la femme qui a attiré l'attention sur la question de la violence à l'égard des femmes pendant la Conférence, ce qui a conduit, entre autres, à la reconnaissance dans la Déclaration de Vienne sur l'élimination de la violence à l'égard des femmes dans la vie publique et privée, en tant qu'obligation en matière de droits de l'homme. [4] Par la suite, en décembre 1993, l'Assemblée générale a adopté la Déclaration sur l'élimination de la violence à l'égard des femmes. Il a été le premier instrument international à traiter spécifiquement de cette question. Il reconnaît que la violence à l'égard des femmes constitue une violation des droits et des libertés fondamentales des femmes et une manifestation des rapports de force historiquement inégaux entre les hommes et les femmes. La Déclaration invite les États à examiner et à oeuvrer pour éliminer la violence à l'égard des femmes. La Commission des droits de l'homme a nommé en 1994 un Rapporteur spécial sur la violence contre les femmes, ses causes et ses conséquences. Ce mandat a permis l'élaboration dynamique de normes relatives aux droits de l'homme en réponse aux défis contemporains et aux nouveaux problèmes liés à la violence à l'égard des femmes.

Grâce à ses recherches, le Rapporteur spécial a considérablement développé les concepts et le cadre juridique relatifs aux droits fondamentaux des femmes et à la violence à l'égard des femmes. La quatrième Conférence mondiale sur les femmes a réaffirmé les conclusions de la Conférence mondiale de Vienne, notamment la violence à l'égard des femmes, qui constitue l'un des 12 domaines critiques de préoccupation. La Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes ne mentionne pas explicitement la violence à l'égard des femmes, mais le Comité, dans sa recommandation générale no 19 (1992) sur la violence à l'égard des femmes, a fait valoir que la violence à l'égard des femmes est «une violence dirigée contre les femmes parce qu'elle est une femme ou touche les femmes de manière disproportionnée». [3] Cette violence limite sérieusement la capacité des femmes à jouir de leurs droits et libertés sur la base de l'égalité avec les hommes. L'adoption de cette recommandation générale a été un signe important de la reconnaissance de cette question à la Conférence mondiale de Vienne. En 2020, une affaire très médiatisée s'est produite aux États-Unis d'Amérique. Harvey Weinstein, récemment l'un des hommes les plus puissants d'Hollywood, a été condamné à 23 ans de prison, reconnu coupable d'agression sexuelle. Plus de 80 femmes ont accusé Weinstein de harcèlement sexuel et de violence. À partir de ce moment, le mouvement international des victimes de harcèlement sexuel #MeToo a commencé à prendre de l'ampleur. Le scandale a transformé un producteur de cinéma influent en un paria. [7]

On peut conclure de ce qui précède que la société moderne, grâce au développement, élève progressivement les droits des femmes à un nouveau niveau. Cela contribue à promouvoir des questions telles que l'inégalité entre les sexes, la discrimination et la protection des droits. Pour résoudre ce problème, il faut dire qu'il peut également améliorer la capacité de répondre aux questions de genre et faciliter l'accès des femmes à l'assistance. Renforcer l'application des lois existantes contre la discrimination fondée sur le sexe. Cela assurera une application égale du droit dans la pratique dans tous les pays du monde.

Les références:

1. «Conférence mondiale sur les droits de l'homme. Déclaration et programme d'action de Vienne» [Ressource électronique]: <http://www.owl.ru/win/docum/vienna/index.htm>
2. Déclaration sur l'élimination de la violence envers les femmes » [ressource en ligne]: http://www.owl.ru/win/docum/un/viol_dec.htm
3. Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes » [Ressource électronique]: <http://www.owl.ru/win/docum/un/cedaw.htm>
4. «Convention sur les droits politiques des femmes » [Ressource électronique] : http://www.owl.ru/win/docum/un/pol_con.htm
5. Qu'est-ce que les droits des femmes» [Ressource électronique] : <http://sanasezim.org/?q=node/163>
6. [ressource en ligne] : <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/discrimination/womens-rights/>
7. Harvey Weinstein [ressource en ligne]: <https://www.bbc.com/russian/news-51837667>

А.Е. Ахмед¹, А.А. Шоңай¹

¹«Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті,
Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

¹Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ
Сорбонна-Қазақстан институтының халықаралық құқық кафедрасының оқытушы,
Алматы қ., Қазақстан

ӘЙЕЛДЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ, ӨТКЕН ЖӘНЕ БҮГІНГІ КҮНІ ҚАНДАЙ?

Аңдатпа

«Әйел құқығының» мағынасы уақыт пен мәдениеттер бойынша өзгеріп отырды. Бүгінгі таңда әйелдер құқығының нені құрайтыны туралы консенсус әлі де жоқ. Кейбіреулер әйелдің отбасының отбасының ұйытқысы болу мүмкіндігін әйелдердің негізгі құқығы деп санайды. Басқалары әйелдердің құқықтары жұмыс орнындағы теңдікке немесе ерлер сияқты әскерде қызмет ету мүмкіндігіне жатады деп даулайды. Көпшілік жоғарыда айтылғандардың барлығын әйелдер құқығы деп санау керек деп дауласады. Халқымызда әйел адамдарын сұлулықтың символына балап әдемілік деген атауға сәйкес деп таныған. Сұлулық әлемді құтқарады десек әйел адамы әлемді сонымен қоса отбасын бір ортаға жинап жылулығын сыйлап отырғаны белгілі болады. Әйел әдемілік символы деген сөз бекерден айтылмаған теңеу. Ол әйел адамының сұлу болғанына қарай отырып берілген емес, өйткені әйел адамы ер азаматының қабырғасынан жаратылады десек оның сырын түсіне алу көбіне бұйырмаған. Ол құнын түсінгенге – патшайым, құнына жетпегендер үшін жай ғана әлсіз тіршілік иесі.

Түйін сөздер: Әйел адамы, сұлулық символы, тіршілік иесі, әйел құқығы.

Ахмед А.Е.¹, Шоңай А.А.¹

¹студентка 3курса, специальность «Международное право»,
Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им.Абая

¹Научный руководитель: преподаватель кафедры Международного права,
Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им.Абая,
г. Алматы, Казахстан

КАКОВЫ ПРАВА ЖЕНЩИН, ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ?

Аннотация

Значение "прав женщин" менялось во времени и культурах. Сегодня до сих пор нет единого мнения о том, что составляет права женщин. Некоторые считают, что способность женщины быть источником энергии для семьи является основным правом женщин. Другие утверждают, что права женщин относятся к равенству на рабочем месте или способности служить в армии, как и мужчины. Многие утверждают, что все вышеперечисленное следует рассматривать как права женщин. Люди признавали женщин в соответствии с именем балап красоты, символом красоты. Когда красота спасает мир, становится ясно, что женщина дарит тепло, собирая мир вместе с семьей. Слово "Женщина-символ красоты" – это не зря выраженное сравнение. Она не была предана тому, чтобы женщина была красивой, потому что, говоря, что женщина будет создана из стел мужчины, она часто не умела понимать его секреты. К тому, что он понял стоимость-королева, просто слабое существо для тех, кто не достиг стоимости.

Ключевые слова: Женщина, символ красоты, существо, права женщины.

Akhmed A.E.¹, Shonay A.A.¹

¹3rd year student, specialty "International Law",
Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay
¹senior lecturer of the Department of International Law,
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at AbayKazNPU,
Almaty, Kazakhstan

WHAT ARE WOMEN'S RIGHTS, PAST AND PRESENT?

Abstract

The meaning of "women's rights" has changed over time and cultures. Today, there is still no consensus on what constitutes women's rights. Some believe that a woman's ability to be a source of energy for the family is a fundamental right of women. Others argue that women's rights relate to equality in the workplace or the ability to serve in the military, just like men. Many argue that all of the above should be considered as women's rights. People recognized women according to the name balap beauty, a symbol of beauty. When beauty saves the world, it becomes clear that a woman gives warmth by bringing the world together with her family. The word "Woman is a symbol of beauty" is not in vain a pronounced comparison. She was not devoted to making a woman beautiful, because, saying that a woman would be created from the walls of a man, she often did not know how to understand his secrets. To the fact that he understood the value-the queen is just a weak creature for those who have not reached the value.

Keywords: Woman, beauty symbol, being, woman's rights.

Ежелгі, классикалық және ортағасырлық әлемде әйелдердің құқықтары мәдениеттен мәдениетке біршама ерекшеленді. Кейбір жағдайларда әйелдер құлдықта болған күйеулерінің немесе әкелерінің қол астында болған балалары ретінде қарастырылған. Әйелдер негізінен үйге байланған өздері қалаған кезде келуге және кетуге құқығы болған жоқ. Олар сондай-ақ неке серіктерін таңдау немесе бас тарту, сондай-ақ некені бұзу құқығынан айырылған болатын. Әйелдер өздеріне ұнайтындай киінуі мүмкін бе деген сұрақ осы уақытта да проблема болды. Осы және басқа да бірқатар мәселелер кейінгі ғасырларда әйелдер үшін проблема болып қала берді. Оларға, әсіресе ажырасқаннан кейін, бала күтімі құқығының болмауы кірді; әйелдердің мүлікке иелік ете алмауы, бизнесті жүргізе алмауы және жалақысын, табысы мен әлауқатын бақылай алмауы. Ежелгі, классикалық және ортағасырлық әлемдегі әйелдер де жұмысқа орналасу кезінде кемсітушілікке, білімге кедергілерге, сайлау құқығының болмауына және сот процестерінде өздерін көрсете алмауына тап болды. Көп жағдайларда әйел адамдарының пікіре есепке алынбады. Қандай жағдай болмасын үйдің ер азаматы барлық сұрақтарға жауап беріп әйел адамының пікірімен санаспады.

Біз бәріміз адам құқығына құқығымыз бар. Оларға зорлық-зомбылықсыз және кемсітусіз өмір сүру құқығы жатады; физикалық және психикалық денсаулықтың ең жоғары қол жетімді деңгейін пайдалану; білім алу; мүлікке иелік ету; дауыс беру; және тең жалақы алу.

Бірақ бүкіл әлемде көптеген әйелдер мен қыздар әлі де жыныстық кемсітушілікке тап болуда. Гендерлік теңсіздік әйелдер мен қыздарға пропорционалды емес әсер ететін көптеген мәселелердің негізінде жатыр, мысалы, тұрмыстық және жыныстық зорлық-зомбылық, жалақының төмендеуі, білімге қол жетімділіктің болмауы және медициналық көмектің жеткіліксіздігі

Көптеген жылдар бойы әйелдер құқығын қорғау қозғалыстары бұл теңсіздікпен күресіп, заңдарды өзгерту үшін үгіт-насихат жұмыстарын жүргізді немесе олардың құқықтарын сақтауды талап етіп көшеге шықты. Цифрлық дәуірде гендерлік зорлық-зомбылық пен жыныстық қудалаудың таралуын көрсететін көптеген науқандар жүзеге асырылып отырады және де жаңа қозғалыстар дамып келеді. Әйелдердің сайлау құқығына тоқталып өтер болсақ, 19-шы және 20-шы ғасырдың басында адамдар әйелдердің дауыс беру құқығын насихаттай бастады. 1893 жылы Жаңа Зеландия әйелдерге ұлттық деңгейде дауыс беру құқығын берген алғашқы ел болды. Бұл қозғалыс бүкіл әлемге таралды және осы күреске қатысқандардың барлығының күш-жігерінің арқасында бүгінде әйелдердің сайлау құқығы әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы Конвенцияға сәйкес құқық болып табылады (1979).[7]

Алайда, осы өзгерістерге қарамастан, әлемде әйелдерге бұл құқықты пайдалану өте қиын болатын көптеген орындар бар. Мысалы, Сирияны алайық, онда әйелдер саяси өмірге, соның ішінде жалғасып жатқан бейбітшілік процесіне қатысудан бас тартты.

Пәкістанда дауыс беру конституциялық құқық болғанымен, кейбір аудандарда әйелдерге дауыс беруге тыйым салынады, өйткені олардың қауымдастықтарындағы ықпалды қайраткерлер оларды сайлау учаскелеріне кіргізбеу үшін патриархалдық жергілікті әдет-ғұрыптарды қолданады.[3]

Жақында Ауғанстанда билік сайлау учаскелеріндегі фотосуреттерді міндетті түрде қарауды енгізуге шешім қабылдады, бұл әйелдердің көпшілігі көпшілік алдында беттерін жауып тастайтын консервативті аймақтардағы әйелдер үшін дауыс беруді қиындатады. [3]

Әрбір әйел мен қыздың жыныстық және репродуктивті құқықтары бар. Бұл олардың контрацепция және қауіпсіз түсік түсіру сияқты медициналық қызметтерге тең қол жеткізуге, қашан және кіммен некеге тұруды таңдауға және балалы болғысы келетін-келмейтінін, егер солай болса, қанша, қашан және кіммен болатынын шешуге құқылы екенін білдіреді. [3]

Әйелдер гендерлік зорлық-зомбылықтан, соның ішінде зорлау мен жыныстық зорлық-зомбылықтың басқа түрлерінен, әйелдердің жыныс мүшелерін кесу операцияларынан (КЖПО), мәжбүрлі некеден, мәжбүрлі жүктіліктен, мәжбүрлі түсік жасатудан немесе мәжбүрлі зарарсыздандырудан қорықпай өмір сүре алуы керек.[3]

Бірақ барлық әйелдер бұл құқықтарды пайдалана алмас бұрын ұзақ жол ба.[3]

Мысалы, дүние жүзіндегі көптеген әйелдер мен қыздар әлі де қауіпсіз және заңды түсік жасатуға қол жеткізе алмайды. Бірнеше елдерде жүктілікті тоқтатқысы келетін немесе қажет ететін адамдар көбінесе мүмкін емес таңдау жасауға мәжбүр болады: өз өміріне қауіп төндіреді немесе түрмеге жабылады.[3]

Аргентинада Халықаралық рақымшылық құқық қорғаушылармен бірге елдің аборт туралы қатаң заңдарын өзгерту үшін үгіт жүргізді. Алға қарай бірнеше маңызды қадамдар жасалды, бірақ әйелдер мен қыздар әлі де өз денелеріне қатысты таңдау жасай алмайтындығын білдіретін заңдардан зардап шегеді. [3]

Оңтүстік Корея жақында көптеген топтардың ұзақ мерзімді науқанынан кейін жыныстық және репродуктивті құқықтар саласында айтарлықтай жетістіктерге жетті, бұл Оңтүстік Корея Конституциялық сотының Үкіметке елдегі түсік жасатуды қылмыстық жауапкершіліктен босатуды және 2020 жылдың соңына дейін елдің түсік жасату туралы өте шектеулі заңдарын реформалауды бұйырған шешімімен аяқталды.

Буркина-Фасода Халықаралық рақымшылық әйелдер мен қыздарды мәжбүрлі некеге қарсы күресте қолдады, бұл көптеген қыздарға әсер етеді, әсіресе ауылдық жерлерде.[2]

Ал Сьерра-Леонеде Халықаралық рақымшылық адам құқықтары жөніндегі білім беру бағдарламамыздың бөлігі ретінде жергілікті қауымдастықтармен жұмыс істейді, ол адам құқықтарының бірқатар мәселелеріне, соның ішінде әйел жыныс мүшелерін кесуге бағытталған.[3]

Біріккен Ұлттар Ұйымына мүше көптеген мемлекеттер қол қойған әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы 1979 жылғы Конвенция әйелдердің құқықтары "саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени, азаматтық" салаларға жатады деп мәлімдейді. 1981 жылы халықаралық шартқа айналған Конвенцияның мәтініне сәйкес: "Саяси, экономикалық, ерлер мен әйелдердің адам құқықтары мен негізгі бостандықтарының теңдігі негізінде әйелдердің отбасылық жағдайына қарамастан, олардың танылуын, пайдалануын немесе жүзеге асырылуын төмендету немесе жоққа шығару салдары немесе мақсаты бар жыныс белгісі бойынша жүргізілетін кез келген айырмашылық, алып тастау немесе шектеу. әлеуметтік, мәдени, азаматтық немесе кез келген басқа ..."

Декларацияда мемлекеттік білім беру саласындағы алалаушылықты жою, әйелдерге дауыс беруге және мемлекеттік лауазымдарға үміткер болуға толық саяси құқықтар беру, сондай-ақ некеге тұру және ажырасу құқықтары туралы нақты айтылған. Сондай-ақ, құжатта жыныстық қанау мақсатында балалардың некесі мен Адам саудасын жоюға шақыру бар, сонымен қатар қылмыстық сот төрелігі жүйесі мен жұмыс орнындағы әйелдердің теңдігі туралы айтылады. 1700 жылдары ықпалды әйелдер де әйелдердің құқықтары туралы айтты.[2]

Ханна Мур, Мэри Уолстонкрафт және Джудит Сарджент Мюррей әйелдердің тиісті білім алу құқығына ерекше назар аударды. Олар өз жазбаларын әлеуметтік, діни, моральдық және саяси шешімдерге әсер ететін әйелдердің құқықтарын қорғау үшін пайдаланды. "Әйелдер құқығын қорғауда" (1791-1792) Уолстонкрафт әйелдерді білім алуға, некеде теңдікке ие болуға және отбасы мөлшерін бақылауға шақырды.[3]

1791 жылы француз революциясы кезінде Олимпия де Гуж "әйелдер мен азаматтардың құқықтары туралы декларация" жазды және жариялады. Бұл құжатта ол әйелдердің сөз бостандығына, соның ішінде балаларының әкесіне ат қою құқығына және некесіз балалар үшін теңдікке ие болуға шақырды, бұл әйелдердің некеден тыс жыныстық қатынасқа түсуге еркектермен бірдей құқығы бар деген талап.[2]

Тақырыпты қорытындылай келе әйел адамы ол жәй ғана әлсіз жаратылыс емес ол болашақ ана ол ұрпақ тәрбиелейтін жан ол отбасының ұйытқысы оның да қоғамға білдірер ой пікірі бар. Жоғарыда көрсетіліп кеткен мысалдар бұл жәй ғана бергі зерттеулер оны толық ашып қарайтын болсақ қазіргі қоғамда өткен ғасырларда да әйел адамының құқықтары шектеулі болғаны мәлім. Соған қарамастан бір қолымен әлемді бір қолымен бесікті тербейтін әйел азаматшаларын қорғайық. Әйел құқықтарына оң көзбен қарауды өзімізден бастасақ қоғамда да пікір өзгермей қоймайтыны белгілі.

Әйел адамы ол отбасының ұйытқысы қоғамның жанашыры...

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Конституция 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды. (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000>)
2. Қазақстан Республикасының Әйелдердің саяси құқықтары туралы конвенцияға қосылуы туралы. Қазақстан Республикасының Заңы 1999 жылғы 30 желтоқсан N 18-II (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000018>)
3. Бүгінгі күнде әйел құқығы қанишалықты қорғалған (https://online.zakon.kz/Document/doc_id=35691600&pos=4;-88#pos=4;-88)
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Алматы, Литера, 2000, 8-бап.
5. Т. Рысқұлов және ұлттық элита мәселелері // Т. Рысқұловтың 110 жылдығына арналған конференцияның материалдары. – Түркістан, – 2005.
6. Түркістанда мемлекеттік биліктің қалыптасуындағы таптық және ұлттық мүдделердің арақатынасы // әл-Фараби атындағы ҚазҰУ. Хабаршысы. Тарих сериясы, 2006
7. Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы конвенцияның орындалуы туралы баяндаманы бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 15 қыркүйектегі № 1064 Қаулысы
8. Қазақстан Республикасының Әйелдердің саяси құқықтары туралы конвенцияға қосылуы туралы Қазақстан Республикасының Заңы 1999 жылғы 30 желтоқсан N 18-II

МРНТИ 10.87.85

Хусаинов О.Б.¹, Кыдырғали Е.Б.¹

*¹Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан*

МЕЖДУНАРОДНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

Аннотация

Войны и вооруженные конфликты серьезно сказывались на условиях жизни огромного числа людей самым негативным образом на протяжении всей истории. Изучение безопасности было начато как способ преодоления или уменьшения последствий вооруженного конфликта. Таким образом, важность международной безопасности и ее изучения нельзя недооценивать. Если кто-то пытается улучшить условия жизни всех народов земли, очень важным аспектом, который следует учитывать, является предотвращение конфликтов. Это основная предпосылка этой статьи.

На протяжении всей статьи будет обсуждаться развитие международной безопасности и ее изучение. Будут проводиться два основных направления обучения. Во-первых, будут представлены эмпирические и исторические аспекты. Основное внимание здесь будет уделено двадцатому веку, тем самым закладывая основу для новейшего исторического периода. Во-вторых, будут учтены теоретические и концептуальные разработки в этой дисциплине. Цель статьи состоит в том, чтобы, следуя этим двум взаимосвязанным направлениям исследования, изучить всю область международной безопасности. В заключение статьи излагаются некоторые перспективы международной безопасности, которые могут дать надежду на более мирный мир.

Ключевые слова: Международная безопасность, военный конфликт, политика безопасности, холодная война, военный альянс, совет национальной безопасности, гиперационализм.

О.Б. Хусаинов.¹, Е.Б. Кыдырғали¹

*¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты,
Алматы қ., Қазақстан*

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК

Аңдатпа

Соғыстар мен қарулы қақтығыстар көптеген адамдардың өмір сүру жағдайларына тарих бойындағы ең жағымсыз жолмен қатты әсер етті. Қауіпсіздікті зерттеу қарулы қақтығыстың салдарын жеңу немесе азайту тәсілі ретінде басталды. Осылайша, халықаралық қауіпсіздік пен оны зерттеудің маңыздылығын бағаламауға болмайды. Егер біреу жер бетіндегі барлық халықтардың өмір сүру жағдайларын жақсартуға

тырысса, жанжалдардың алдын алу өте маңызды аспект болып табылады. Бұл мақаланың негізгі алғышарты.

Мақала барысында халықаралық қауіпсіздікті дамыту және оны зерттеу талқыланады. Оқытудың екі негізгі бағыты жүргізіледі. Біріншіден, эмпирикалық және тарихи аспектілер ұсынылады. Мұнда басты назар XX ғасырға аударылады, осылайша соңғы тарихи кезеңнің негізін қалады. Екіншіден, осы пәндегі теориялық және тұжырымдамалық эзирлемелер ескеріледі. Мақаланың мақсаты – зерттеудің осы екі өзара байланысты бағытына сүйене отырып, халықаралық қауіпсіздіктің бүкіл саласын зерттеу. Мақаланың қорытындысында бейбіт әлемге үміт бере алатын халықаралық қауіпсіздіктің кейбір перспективалары көрсетілген.

Түйін сөздер: Халықаралық қауіпсіздік, әскери қақтығыс, қауіпсіздік саясаты, қырғи қабақ соғыс, әскери одақ, ұлттық қауіпсіздік кеңесі, гиперационализм.

Khussainov O.B.¹, Kadyrali E.B.¹

*¹Sorbonne-Kazakhstan Institute, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan*

INTERNATIONAL SECURITY

Abstract

Wars and armed conflicts have seriously affected the living conditions of a huge number of people in the most negative way throughout history. The study of security was initiated as a way to overcome or reduce the consequences of armed conflict. Thus, the importance of international security and its study cannot be underestimated. If someone is trying to improve the living conditions of all the peoples of the earth, a very important aspect to consider is conflict prevention. This is the basic premise of this article.

Throughout the article, the development of international security and its study will be discussed. There will be two main areas of training. First, empirical and historical aspects will be presented. The main focus here will be on the twentieth century, thereby laying the foundation for the newest historical period. Secondly, theoretical and conceptual developments in this discipline will be taken into account. The purpose of the article is to study the entire field of international security following these two interrelated research directions. In conclusion, the article outlines some prospects for international security that can give hope for a more peaceful world.

Keywords: International security, military conflict, security policy, cold war, military alliance, National Security Council, hypernationalism.

Несмотря на то, что использование и значение термина “международная безопасность” сегодня является относительно новым, этот термин охватывает темы, которые имели важное значение в отношении условий жизни людей на протяжении всей истории. Стабильность в целом и мир в частности на протяжении всей истории были чаяниями многих. К сожалению, в течение длительного периода времени этого не происходило. Война всегда приносила с собой огромные человеческие страдания и серьезно ухудшившиеся условия жизни. Таким образом, можно сказать, что сосредоточение внимания на войне и мире или на международной безопасности имеет большое значение.

Международная безопасность имеет огромную ценность как качество, которое должно характеризовать мир, в котором мы живем, и как таковая она играет важную роль в связи с Энциклопедией жизнеобеспечения Системы. Потому что только отсутствие вооруженных конфликтов создает необходимые предпосылки для проведения политики, которая может способствовать развитию и совершенствованию других систем и механизмов, облегчающих жизнь здесь, на земле. В этой статье термин “международная безопасность” будет рассмотрен в двух основных направлениях исследования, и в этих двух направлениях будет представлен обзор концепции. С одной стороны, будет представлено историческое и эмпирическое развитие международной безопасности, особенно в том, что касается важных исторических событий и периодов, а также того, как международная безопасность воспринималась и исследовалась в течение этих периодов, что привело к характеристике условий международной безопасности сегодня. С другой стороны, основное внимание во второй части статьи будет уделено теоретическому развитию в изучении международной безопасности, а также тому, как развивалась дисциплина: какие выводы она выявила. Наконец, будут представлены последние теоретические разработки. Ближе к концу статьи будут представлены некоторые точки зрения в связи с эмпирическими и теоретическими разработками о том, как размышления о безопасности могут внести существенный вклад в реализацию подлинного устойчивого развития.[1]

Международная безопасность приняла новые формы в двадцать первом веке. Концепция международной безопасности как безопасности между государствами относится к двадцатому веку.

Угрозы больше не исходят в первую очередь от государств. Угрозы исходят от этнических групп, одержимых гипернационализмом, от преступных банд, мафиозного правления, от эпидемий, терроризма, опасных продуктов питания, от бедности, от бесхозяйственности в экономике, от перенаселения, от несостоявшихся государств, от потоков беженцев и, самое главное, от загрязнения и последствий загрязнения, орошение и разрушение природы, а также диверсификация природы. Жертвами новых угроз являются, прежде всего, отдельный индивид (индивидуальная или человеческая безопасность), общество (социальная безопасность) и земной шар (глобальная безопасность). Физическое и экономическое выживание индивида находится под угрозой. Выживание обществ находится под угрозой, что касается самобытности и согласованности. Выживание мира в том виде, в каком мы его знаем, в долгосрочной перспективе находится под угрозой. Впервые в истории существует общее глобальное осознание необходимости борьбы за устойчивость земного шара. Одним из важных предварительных условий является тот факт, что мир более чем когда-либо в истории стал единым целым. Старый лозунг начала холодной войны “один мир или ничего” теперь актуален в новом, широком понимании, охватывающем новые измерения: глобализацию, интернационализацию, транснационализм, взаимозависимость и интеграцию. Это означает, что мир, в котором доминируют фрагментация, сепаратизм, дезинтеграция, гипернационализм, религиозный или этнический фанатизм, изоляционизм и самодостаточность, сам по себе представляет угрозу. Единственный способ обезопасить мир и поддерживать устойчивость земного шара – это поддерживать и подчеркивать концепцию: “Один мир или ничего”.

В настоящее время сфера международной и национальной безопасности является одной из ключевых областей деятельности любого государства, предметом внутривнутриполитической борьбы, внимания гражданского общества, научных исследований. Это, в свою очередь, требует осознанного подхода к проблемам национальной и международной безопасности со стороны не только специалистов, но и как можно более широкого круга граждан. Именно по этим причинам проблемы национальной и международной безопасности становятся частью программ образовательных институтов, публикаций, обращенных не только к специалистам, но и к широкой публике.

Хорошей новостью является то, что структурные и политические условия для реализации концепции единого мира лучше, чем когда-либо. Никогда прежде в истории не было общего международного признания почти всеми странами мира общих глобальных норм. Эти нормы – демократия, рыночная экономика, права человека и личная свобода. Толкование этих норм различно в разных странах, и лишь немногие из них, часто называемые государствами-изгоями, не согласны друг с другом. Однако фактом является то, что официально почти все государства придерживаются этих международных норм и что они склонны им следовать. Почему это так? Они следуют не обязательно в смысле “веры”, но в смысле “копирования”, что означает, что страны, следующие этим нормам, часто преуспевают в международной системе. Просто за соблюдение этих норм платят – как на международном уровне, так и внутри страны. Плохая новость, заключается в том, что силы антиглобализма, гипернационализма, изоляционизма и гиперрелигиозности все еще действуют. [2]Итак, как мы можем справиться со сложной проблемой безопасности в новой международной системе? Чтобы установить общее понимание аналитической концепции безопасности, мы хотели бы представить простую модель. Наша цель не в том, чтобы создать новые рамки, скорее наоборот: традиционные разделительные линии используются повторно и повторно комбинируются. Полезным и вознаграждающим упражнением является проведение различия между шестью уровнями безопасности, каждый из которых определяется субъектами безопасности, которые в то же время являются жертвами угроз, связанных с безопасностью на этом уровне:

1. Безопасность для отдельного лица (индивидуальная безопасность).
2. Безопасность социальной группы, сообщества, “нации”, организованного национального или этнического образования (социальная безопасность).
3. Безопасность государства или “нации”, в терминологии США (национальная безопасность).
4. Безопасность для региона, то есть согласованный регион безопасности, не обязательно основанный на близости (региональная безопасность).
5. Безопасность для общества наций или того, что можно было бы назвать “международным обществом”, состоящим из всех или большинства государств в мире (международная безопасность).
6. Безопасность для земного шара, что означает “глобальная безопасность”. [3]

Как эти различные уровни безопасности, определяемые в соответствии с политическими единицами, функционирующими как угрозы, а также жертвами угроз, соотносятся друг с другом? Как сопоставить жизненно важные угрозы с шестью уровнями безопасности, исходящими от одних и тех же шести уровней безопасности? Фундаментальное утверждение состоит в том, что всеобщая угроза связана с простым существованием рассматриваемой политической единицы. Что касается конкретных жизненно важных угроз для шести уровней подразделений, то основные претензии заключаются в следующем. Для отдельного человека жизненно важной угрозой, по-видимому, является угроза физическому и

экономическому выживанию. Это связано с принуждением и насилием в физическом и экономическом плане. Вы не можете быть “политиком”, если вы сильно пострадали от этих угроз. Для национального общества жизненно важным элементом является идентичность, которая является основным конструктивным элементом общества. Без идентичности нет общества. Для государства жизненно важной угрозой является суверенитет. Без суверенитета социально-политическое образование не может быть признано в качестве государства. Для региона стабильность и согласованность являются основными факторами. Опять же, ни одна региональная организация не обходится без этих жизненно важных элементов. Для международного общества угроза постоянству системы, тому, как общепризнанные нормы и правила могут существовать в основном анархическом порядке, является существенной. Наконец, для всего мира как своего рода единицы безопасности устойчивость считается жизненно важным фактором, подверженным угрозам.

Как указано, “безопасность” как концепция и как явление в конце холодной войны приобрела новые формы. Существуют новые повестки дня в области безопасности, новые проявления безопасности и новые правила игры для политики безопасности. Как объяснить и осмыслить безопасность как часть международных отношений в так называемом новом мировом порядке? Безопасность – это весьма спорная концепция. Возможно ли вообще использовать это как научную концепцию? Безопасность – это слово в обиходе, используемое по отношению к широкому спектру личных и коллективных действий и условий. Можно различать безопасность в обычной повседневной деятельности (работа, экономика, секс, транспорт, еда), безопасность в позитивных, желаемых условиях (демократия, свобода, процветание, развитие, хорошая жизнь) и безопасность от негативных условий (война, загрязнение окружающей среды, преступность, всевозможные угрозы). [4]

В некотором смысле у нас есть три разные сферы применения термина “безопасность”. Во-первых, широкое, повседневное употребление этого слова, относящееся к положению, к которому стремятся: быть в безопасности, защищенным. Во-вторых, политическое использование этого слова, относящееся к политическим действиям, процессам или структурам, которые могут обеспечить безопасность политической единицы. [5] В политической сфере термин “безопасность” используется как политический инструмент, например, для придания определенному явлению определенного приоритета, помещая его в сферу высокой политики. Наконец, “безопасность” может использоваться как аналитическое понятие для идентификации, описания, понимания, объяснения или даже прогнозирования явлений в общей социальной сфере; таких явлений, как “политика безопасности”, “взаимодействие политики безопасности” или “институты и структуры безопасности”.

Однако значительным изменением в политическом использовании термина “безопасность” стало изобретение концепции политики безопасности. Соединенные Штаты, как наиболее важная единица в международной системе, были инициатором. В 1947 году администрация США ввела Совет национальной безопасности, который стал образцом для нескольких стран по всему миру. Это также включало введение нового понятия “политика безопасности”. Теперь у государств появилась возможность, выражаясь лингвистическим языком, проводить или преследовать политику безопасности. Политика безопасности была больше, чем оборонная политика, больше, чем военная политика, больше, чем политика, направленная на подготовку к войне. Политика безопасности также направлена на то, чтобы избежать войны. Политика безопасности охватывала внутреннюю безопасность, политику экономического развития и политику воздействия на международную систему с целью создания мирной обстановки как на региональном, так и на глобальном уровнях, включая иностранную помощь развивающимся странам. [6]

Таким образом, во время холодной войны политическое понятие безопасности был связан с обороной и вооруженными силами, такие как предотвращение военной агрессии, решение экономических, политических и социальных вопросов, как внутренних, так и международных. Первоначальная, узкая концепция международной безопасности ООН основывалась на том факте, что ООН была продолжением победоносного военного альянса, который воспринимал агрессию, основанную на гипернационализме, как главную причину начала Второй мировой войны. ООН должна была стать инструментом, позволяющим избежать любого повторения. Однако холодная война изменила международную обстановку полностью.

Список использованных источников:

1. <https://www.nicbar.ru/politology/study/kurs-problemy-natsionalnoj-bezopasnosti-i-kontrol-nad-vooru-zheniyami/231-leksiya-6-mezhdunarodnaya-bezopasnost-globalnyj-i-regionalnyj-aspekty>.
2. <https://fmp.msu.ru/postupayushchim/magistratura/programmy/mezhdunarodnaya-bezopasnost>

3. Информационные вызовы национальной и международной безопасности / И.Ю. Алексеева, И.В. Авчаров, А.В. Бедрицкий и др.; под ред. А.В. Фёдорова, В.Н. Цыгичко. – М.: ПИР-Центр, 2001. – 328 с.

4. Барсенков А.С., Веселов В.А., Есин В.И., Шеремет И.А. Вопросы обеспечения стратегической стабильности в советско-американских и российскоамериканских отношениях: теоретические и прикладные аспекты. – М.: МГУ, 2019. – 144 с.

5. Проблемы информационной безопасности в международных военнополитических отношениях / Под ред. А.В. Загорского, Н.П. Ромашикиной. – М.: ИМЭМО РАН, 2016. – 183 с. DOI: 10.20542/978-5-9535-0477-5.

6. Угрозы информационной безопасности в кризисах и конфликтах XXI века / Под ред. А.В. Загорского, Н.П. Ромашикиной. – М.: ИМЭМО РАН, 2015 – 151 с.

МРНТИ 81.93.29

А.Ерхан¹, Қ.С. Нұрғалым¹

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты, Алматы қ., Қазақстан

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕ АҚПАРАТТЫ ОРНАЛАСТЫРУДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада әлеуметтік желілерге, интернет желісінде ақпаратты орналастыруды құқықтық реттеуге қатысты әртүрлі ғалымдардың жұмыстары талданады. Бұл мәселенің өзектілігінің жоғары дәрежесі Қазіргі қоғамдағы және жалпы интернеттегі әлеуметтік желілердің дамуымен көрінеді. Қазір интернет-бұл ақша операциялары жүргізілетін, адамдар арасында байланыс орнатылатын, зерттеулер, бейне сабақтар өткізілетін, сатып алулар жасалатын алаң. Сондықтан ол әр түрлі қылмыстар мен заңсыз әрекеттердің алаңына айналуға. ҚР-ның интернет саласындағы заңнамасы салыстырмалы түрде жас және әлі де дамуын және жетілдірілуін жалғастыруда. Бүгінгі таңда әлеуметтік желілерде ақпаратты орналастыру тек Қазақстан ғана емес, әлем халқының көпшілігіне де қатысты. Азаматтарды тіркеу себептері зерттелуде. Ақпарат, ақпараттық технологиялар және ақпаратты қорғау туралы, интернет желісіндегі экстремизм мен терроризмге қарсы күрес туралы, дербес деректерді қорғау туралы заңнамадағы соңғы өзгерістерге, сондай-ақ ақпаратты орналастыруды құқықтық реттеудегі олқылықтар мен проблемаларға байланысты заңды сәттерге баса назар аударылады.

Түйін сөздер: ақпарат, интернет, әлеуметтік желілер, құқықтық реттеу, блогер, жеке деректер, экстремизм, терроризм, оператор.

Ерхан А.¹, Нұрғалым Қ.С.¹

¹Институт Сорбонна-Казахстан, ҚазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗМЕЩЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

Аннотация

В статье анализируются работы различных ученых касающихся социальных сетей, правового регулирования размещения информации в сети интернет. Высокая степень актуальности данной проблемы показывается развитием социальных сетей в современном обществе и интернета в целом. Сейчас интернет это площадка, где совершаются денежные операции, устанавливаются контакты между людьми, проводятся исследования, видео уроки, совершаются покупки. Поэтому все чаще он становится площадкой для различных преступлений и правонарушений. Законодательство РК в сфере интернета относительно молодое и еще продолжает развиваться и совершенствоваться. Размещение информации в социальных сетях на сегодняшний день касается большинства населения не только Казахстана, но и мира. Исследуются причины регистрации граждан в них. Акцент делается на последние

изменения в законодательстве об информации, информационных технологиях и о защите информации, о борьбе с экстремизмом и терроризмом в сети интернет, о защите персональных данных, а также юридические моменты, связанные с пробелами и проблемами правового регулирования размещения информации.

Ключевые слова: информация, интернет, социальные сети, правовое регулирование, блогер, персональные данные, экстремизм, терроризм, оператор.

Yerkhan A.¹, Nyrgalym K.S.¹

*¹Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abay,
Almaty, Kazakhstan*

CONFIDENTIAL INFORMATION PROTECTION PROBLEMS IN WEB: LEGAL ASPECT

Abstract

The article analyzes the work of various scientists concerning social networks, the legal regulation of the placement of information on the Internet. The high degree of relevance of this problem is shown by the development of social networks in modern society and the Internet as a whole. Now the Internet is a platform where money transactions are made, contacts between people are established, research is conducted, video lessons are conducted, purchases are made. Therefore, more and more often it becomes a platform for various crimes and illegal actions. The legislation of the Republic of Kazakhstan in the field of the Internet is relatively young and still continues to develop and improve. Posting information on social networks today concerns the majority of the population not only in Kazakhstan, but also in the world. The reasons for the registration of citizens in them are investigated. The focus is on the latest changes in legislation on information, information technologies and information protection, on combating extremism and terrorism on the Internet, on personal data protection, as well as legal issues related to gaps and problems of legal regulation of information placement.

Keywords: information, Internet, social networks, legal regulation, blogger, personal data, extremism, terrorism, operator.

Ақпарат кез-келген қоғам мен мемлекеттің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Онсыз ғылымның, техниканың, заңнаманың және адамның қалыпты өмір сүруі үшін қажет нәрсенің дамуы мүмкін емес еді. "Кім ақпаратқа ие болса, ол әлемге ие" – бір кездері ағылшын қаржыгері Натан Ротшильд айтқан сөз тіркесі бүгінгі күні де өзекті. Оған қол жеткізу санатына байланысты кез келген ақпаратты екі түрге бөлуге болады: жалпыға қолжетімді және қол жеткізу шектелген (таратылуы шектелген немесе тыйым салынған). Егер Қазақстан Республикасының Ақпараттандыру туралы заңнамасының 2-бабын талдайтын болсақ, қолжетімділігі шектеулі ақпаратқа: "мемлекеттік, коммерциялық, қызметтік, кәсіби, жеке және отбасылық құпияны құрайтын ақпарат, сондай-ақ дербес деректер жатады.[1] Қол жетімділігі шектеулі ақпараттың аталған құқықтық институттары құпия ақпаратты құрайды. Осы мәселені бірқатар ғалымдар С.Н. Бурдов, О.А. Потрашкова, и. М.Рассолов, а. в. Семашко және т. б. өз жұмыстарында қарастырды.

Қазақстанның құқықтық жүйесі үшін әлі де жас және белгілі бір олқылықтарды қамтиды, бұл осы мәселені осы жұмыста қарастыруға мүмкіндік берді.

Құпия ақпарат ұғымы заңда қолданылмайды, бірақ "ақпараттың құпиялылығы" қолданылады. Заң ғылымдарының кандидаты С.Н. Бурдов өз диссертациясында осыған байланысты Қазақстанда ақпарат туралы заңнаманы жетілдіру барысында заң ғылымы дербес заң санаты ретінде ақпараттың құпиялылығы тұжырымдамасын ұсынбағанын және бүгінгі күні реттеудің ең көп көлемі мемлекеттік және қызметтік құпияға жататынын көрсетеді. Құпияның басқа түрлеріне қатысты (жеке және отбасылық, коммерциялық және т.б.) мемлекет Негізгі реттеушінің құқығын осы режимдерді құрайтын (белгілейтін) субъектілерге береді. Осылайша, дербес деректерді мемлекеттік құпия режимінде өңдеу кезінде мемлекеттік құпияны қорғау бойынша талаптар басымдыққа ие болады. Автор құпия ақпараттың реттелуі және белгілі бір иерархиясы қажет деген қорытындыға келіп, құпияның әр түрін ашқаны үшін тиімді жауапкершілік жүйесін құру туралы айтады.[2]

Әр түрлі ұйымдар да, жеке тұлғалар да ақпараттық қауіпсіздік проблемасына тап болады, ал интернет технологияларын қолдану кезінде бұл проблема одан сайын күрделене түсті. Әр түрлі хакерлік

шабуылдар, жеке және корпоративті сайттарды бұзу арқылы қылмыскерлер әртүрлі құпия ақпаратты алады. Заңды және жеке тұлғаларға арналған мәліметтер базасының пакеттері "көлеңкелі" нарықтарда өте танымал болды. Заң ғылымдарының кандидаты С.Н. Бурдов құпия құжатталған ақпараттың қатері ретінде адам факторының мысалдарын келтіреді. Атап айтқанда, келесі жағдайлар байқалуы мүмкін:

– пайдаланушы жұмыс орнынан уақытша кетіп, ақпаратқа үшінші тарап қол жеткізе алатын кезде компьютерді бұғаттауды жиі ұмытып кетеді;

– компьютерді Интернет желісіне қосқан кезде пайдаланушы қандай ақпарат болуы мүмкін екенін білмейді басқа тұлғаларға қолжетімді;

– жұмыс компьютерлерінен пайдаланушылар жиі Әлеуметтік және басқа да жалпы желілерге кіріп, бұл мүмкін ақпараттың ағып кетуіне себеп болады;

– пайдаланушылар өздерінің компьютерлеріне сыртқы бағдарламалық жасақтаманы рұқсатсыз орната алады, бұл өнімділіктің төмендеуіне және вирустың таралуына әкеледі.[3] Бұдан құпия ақпаратқа қол жеткізу өте қарапайым.

Ғалым А.В. Семашко құпия ақпаратты қорғаудың әртүрлі юрисдикциялық емес нысандарын қарастырып, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде келесі шешімдерді ұсынады:

– арнайы бағдарламалық қамтамасыз етудің сенімділігін арттыру;

– өңделетін ақпаратқа рұқсатсыз қол жеткізуден қорғау жүйелері мен құралдарын жасау;

– әр түрлі техникалық құрылғыларды анықтау үшін қауіп төндіруі мүмкін бағдарламалар ақпараттық телекоммуникациялық жүйелердің қалыпты жұмыс істеуі;

– ақпаратты қорғау құралдарын сертификаттау, қызметті лицензиялау және стандарттау;

– жұмыс істейтін персоналдың іс-қимылын бақылау ақпарат;

– мемлекет өмірі мен қызметінің маңызды салаларында ақпараттық қауіпсіздіктің көрсеткіштері мен негізгі сипаттамаларының мониторингі жүйесін енгізу. [4]

Зерттеушілер Д.Р. Хлестова мен К.Г. Попов құпия ақпаратты техникалық қорғау екенін атап өтті мақсатты және үздіксіз жүргізілуі керек оның өмірлік циклінің әр кезеңі және күрделі болу экономикалық, сондай-ақ құқықтық әдістермен бірге ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. [5]

Жаңарту ақпаратты қорғаудың юрисдикциялық формаларына да қажет. Мұнда жаңа шешімдерді заң ғылымдарының докторы И.М. Рассолов ұсынады, виртуалды кеңістікте қалыптасқан құқықтық қатынастарды тұтастай талдай отырып және "интернет-құқық" заң ғылымының жаңа бағытының негізін қалаушы бола отырып, ол "қол жетімділігі шектеулі Ақпарат" ұғымын қажет болған жағдайда әлемнің көптеген құқықтық жүйелерінде бар "жеке ақпарат" санатына ауыстыру керек деген қорытындыға келеді. "Дербес деректер туралы" Заңның ережелерін ескере отырып, "құпиялылық (азаматтардың жеке ақпаратын қорғау) туралы" заңды қабылдаған дұрыс. "Бұл заңда нақты критерийлер белгіленеді, оған сәйкес белгілі бір ақпаратты бөліп көрсетуге болады, оған кез-келген жағдайда адамның келісімінсіз қол жеткізу мүмкін болмайды". Мұндай ақпарат денсаулық жағдайы, жеке өмірі туралы ақпарат, отбасылық құпия және т. б. болуы мүмкін.

Бұл заңда саясаткерлердің, қоғам қайраткерлерінің, суретшілердің және басқа да танымал адамдардың жеке өміріне араласу өлшемдерін анықтау қажет. Сондай-ақ, ол мыналарды ұсынады: 1) Сот төрелігінің жылдам рәсімі (сот және тергеу органдары интернеттегі ақпаратқа үнемі қол жетімді болуы керек және жаңа сот талқылауы құрылуы керек); 2) қатысушылардың заңды жауапкершілігін нақтылау, онда автор өзін өзі орналастырған ақпаратпен сәйкестендіруді міндеттеуі керек; 3) халықаралық құқықтық ынтымақтастықты одан әрі дамыту; 4) коммуникацияның әртүрлі нысандарына, виртуалды қоғам қатысушыларына жәрдемдесу; 5) интернетте ұлттық сегменттің дамуына жәрдемдесу (мысалы, кириллицаны қолдана отырып домендік атауларды тіркеу) [6].

Әлеуметтік желілерде адам туралы Жеке ақпаратты ашық жариялайтын көптеген беттер бар. Қауіпсіздіктің жеткіліксіздігі сондай-ақ басқа да қоғамдық желілерде жарияланған талап ететін тіркеу, әкеледі үлкен саны құқық бұзушылық.[7] Заң бойынша жеке деректер деген не екенін анықтау керек.

"Дербес деректер және оларды қорғау туралы" ҚР Заңының 4 бабында былай делінген: "Дербес деректер – бұл белгілі бір немесе анықталатын жеке тұлғаға (дербес деректер субъектісіне) тікелей немесе жанама қатысты кез келген ақпарат".

"Дербес деректерді өңдеу – кез келген әрекет (операция) немесе автоматтандыру құралдарын пайдалана отырып жасалатын әрекеттер (операциялар) жиынтығы немесе мұндай құралдарды дербес деректер (бұл жазбаны жинауды, жүйелеуді және т.б.)". "Оператор – жеке деректерді өңдеуді ұйымдастыратын және жүзеге асыратын, сондай-ақ жеке деректерді өңдеудің мақсаттары мен мазмұнын

анықтайтын мемлекеттік орган, муниципалды орган, заңды немесе жеке тұлға".[8] Алайда осы тұжырымдамада белгілі бір олқылықтар бар "операторды" (дербес деректерді өндейтін тұлға) нақты регламенттеу жоқ. Бұл тек лауазымды тұлға немесе осындай өндеуге тап болған кез келген адам. Сондай-ақ, мемлекет өзінің лауазымына байланысты емес жеке мәліметтермен жұмыс істейтін "операторларды" қалай қадағалайтыны белгісіз.[9]

Шектеулі қол жетімділік туралы барлық ақпаратты нақты ажырату керек. Жоғары құпиялылық ақпарат болуы мүмкін жағымсыз, сондықтан сақтауға белгілі бір теңгерімділігі. Заң ғылымдарының кандидаты О.А. Потрашкова коммерциялық құпия институты, деп атап өтті. Оған қатысты ақпарат экономикалық негізділік пен уақтылық принципіне негізделуі керек. Артық құпиялылық пайда жоғалтуға әкеледі, шамадан тыс ашықтық теріс салдарға әкеледі. Өнімді өткізу нарықтарының кеңеюіне, оның сапасының жақсаруына кепілдік беретін ақпаратты немесе оның бір бөлігін ғана қорғауды қамтамасыз еткен дұрыс. Ақпараттың мұндай бөлігін бөлектеу үшін заң шығарушы оның нақты немесе ықтимал коммерциялық құндылығының өлшемін қолдануы керек.[10] Осылайша, құпия ақпаратты рұқсатсыз пайдаланудан қорғау үшін жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, мыналарды ұсынуға болады:

- заңмен құпия ақпараттың қатаң және шектелген иерархиясын сақтау, оны тең құқықтық қорғау;
- интернетте таратылатын азаматтардың жеке өміріне тікелей қатысты қосымша құқықтық актілерді енгізу (құқықтық реттеу тіркеуді және әлеуметтік желілерді қажет ететін жалпыға қол жетімді сайттар);
- желіде ақпаратты қорғау саласында бірыңғай халықаралық құқықтық кеңістік құру;
- кез-келген құпия ақпаратпен жұмыс істейтін адамдарға қатысты немқұрайдылық үшін заңнаманы қатаңдату өзінің кәсіби міндеттеріне байланысты ақпаратты;
- қол жетімділігі шектеулі ақпаратпен жұмыс істей алатын адамдар тобын нақты анықтау.

Егер заң шығарушы осы критерийлерді сақтаса, белгілі бір құқықтық олқылықтарды жоюға болады, бірақ сонымен бірге виртуалды ақпараттық кеңістікті дамыту бір орында тұрмайтындығын және ол заңнамадан озып кетпеуі керек, бірақ онымен бірге жүру керек екенін ұмытпау керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Ақпараттандыру туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V Заңы (2022.03.05. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). Қазақстан Республикасының Ақпараттандыру туралы заңы, 2-бап. Қазақстан Республикасының ақпараттандыру туралы заңнамасы
2. С.Н. Бурдов құпия ақпараттың әкімшілік-құқықтық режимдері. Дис. ... канд. юрид. ғылымдар. Санкт-Петербург: РАНХиГС, 2015. 196 б.
3. С.Н. Бурдов құпия іс жүргізу жүйесі құпия ақпаратты қорғау нысаны ретінде: нормативтік және ұйымдастырушылық аспектілер // Басқарушылық кеңес беру - № 3 (63). – М.: "РАНХи ГС", 2014. – 133-139.
4. Потрашкова О. А. коммерциялық құпия: мәселе құқықтық қорғау. // Ақпараттық Құқық – № 1. 2013. [Электрондық ресурс] <http://www.centerbereg.ru/h250.html> (өтініш берген күні 15.11.2016 ж.)
5. Сухова а.р., Гатиятуллин т. р. әлеуметтік желілердегі жеке деректерді қорғау мәселесіне // ғылым символы. - № 1-2. – Уфа: "Омега сайнс", 2016 – Б.101-102.
6. «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 21 мамырдағы № 94-V Заңы (2021.30.12. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) 4-бап. Қазақстан Республикасының дербес деректер және оларды қорғау туралы заңнамасы
7. Қазақстан Республикасының Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрінің 2020 жылғы 21 қазандағы № 395/НҚ бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 23 қазанда № 21498 болып тіркелді. Дербес деректерді жинау, өңдеу қағидаларын бекіту туралы
8. Халықаралық құқық: оқулық / ответ. ред. Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. – М., 2005.
9. Халықаралық шарттарда электрондық хабарларды пайдалану туралы БҰҰ конвенциясы (рез. БҰҰ БА 60/21 23.11.2005 ж.)
10. Құқықтар мен негізгі бостандықтарды қорғау туралы Конвенция (Рим, 4.11.1950) // РФ СЗ 08.01.2001 ж., №2, 163-құжат.

УДК 341.21
МРПТИ 10.87.21

Duzenova L.A.¹, Ismagulova.M.I.¹

¹Directeur scientifique : Maître de conférences,
Master 2 en Droit International privé du Département de droit international,
Institut de la Sorbonne-Kazakhstan (KazNPU) Abai,
¹étudiant de 3e année de l'Institut de la Sorbonne-Kazakhstan (KazNPU) Abai

LA REPUBLIQUE DU KAZAKHSTAN AU SEIN D'UN RESEAU MONDIAL D'INTERPOL

Annotation

Cet article traite de l'importance d'Interpol pour le monde et pour le Kazakhstan. Nous sommes tous conscients que l'Organisation internationale de police criminelle (OIPC) joue un rôle crucial dans la lutte contre la criminalité internationale. Le monde a besoin d'Interpol et d'un État démocratique, laïc et constitutionnel du Kazakhstan pour une interaction et une coopération plus poussées. À cette fin, sous le contrôle du Ministère de l'Intérieur, le Bureau central national d'Interpol de la République du Kazakhstan (BCN de la République du Kazakhstan) a été créé et travaille activement au Kazakhstan. Les principaux concepts de la politique étrangère notre patrie sont la protection des droits de l'homme et des intérêts, le développement de la diplomatie humanitaire, la protection de l'environnement et le maintien de la paix et de la sécurité internationales (1). En tant qu'État favorable à l'ordre mondial et à la justice, Kazakhstan répond à tous les critères d'Interpol pour travailler ensemble conformément à la Charte de la Cour pénale internationale, établie dans le Statut de Rome de 1998.

Motsclés: Organisation internationale de police criminelle (OIPC); INTERPOL; La République du Kazakhstan (RK); Bureau central national d'INTERPOL de la République du Kazakhstan (RK BCN); du Ministère de l'Intérieur; ordre mondial; justice; crimes internationaux; crimes de caractère international; Lyon (France); crimes internationaux compliqués par un élément étranger; Dakar (Sénégal); extradé; coopération.

Л.А.:Дузенова¹, М.И.:Исмагулова¹

¹Ғылыми жетекшісі: Абай атындағы ҚазҰПУ,
халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы,
¹Сорбонна-Қазақстан институтының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИНТЕРПОЛ ҚҰРАМЫНДА

Аңдатпа

Бұл мақалада Интерполдың әлем және Қазақстан үшін маңызы талқыланады. Халықаралық қылмыстық полиция ұйымы (ХҚҚҰ) халықаралық қылмыспен күресте маңызды рөл атқаратынын бәріміз білеміз. Интерпол әлемге, сондай-ақ демократиялық, зайырлы, конституциялық Қазақстан мемлекетіне өзара іс-қимыл мен ынтымақтастық үшін қажет. Осы мақсатта Қазақстанда Сыртқы Істер Министрлігінің бастауымен Қазақстан Республикасы Интерполының Ұлттық орталық бюросы (ҚР ҰОБ) құрылып, бүгінгі күнге дейін белсенді жұмыс атқаруда. Біздің Отанымыздың сыртқы саясатының негізгі ұстанымдарының бірі - адам құқықтары мен мүдделерін қорғау, гуманитарлық дипломатияны дамыту, қоршаған ортаны қорғау және халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету болып табылады (1). Әлемдік тәртіп пен әділеттілікті қолдайтын мемлекет ретінде Қазақстан 1998 жылғы Римдік статутында бекітілген Халықаралық қылмыстық сот Жарғысы бойынша бірлесіп жұмыс істеуді жалғастыру үшін Интерполдың барлық критерийлеріне сай келеді.

Түйін сөздер: Халықаралық қылмыстық полиция ұйымы (ХҚҚҰ); Интерпол; Қазақстан Республикасы (ҚР); Қазақстан Республикасы Интерполдың Ұлттық орталық бюросы (ҚР ҰОБ); Сыртқы Істер Министрлігі; әлемдік тәртіп; әділдік; халықаралық қылмыстар; халықаралық қылмыстар бейнесіндегі қылмыстар; Лион (Франция); шетелдік элементтің қатысуымен жасалған халықаралық қылмыстар; Дакар (Сенегал); экстрадицияланған; ынтымақтастық және өзара іс-әрекет.

Дузенова Л.А.¹ Исмагулова. М.И.¹

¹научный руководитель: старший преподаватель кафедры международного права КазНПУ им. Абая,
¹студентка 3 курса Института Сорбонна-Казахстан,
Казахского национального педагогического университета им. Абая

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН В СОСТАВЕ ИНТЕРПОЛА

Аннотация

В данной статье рассматривается важность Интерпола для мира и для Казахстана. Все мы осведомлены, что Международная Организация Уголовной Полиции (МОУП) играет важнейшую роль в борьбе с международной преступностью. Интерпол нужен миру, а также нужен демократической, светской, конституционной государстве как Казахстан для дальнейшего взаимодействия и сотрудничества. Для этого в Казахстане было создано под управлением Министерства Внутренних Дел и активно работает по сей день Национальное Центральное Бюро Интерпола Республики Казахстан (НЦБ РК). Основными принципами внешней политики нашей Родины является – защита прав и интересов человека, развитие гуманитарной дипломатии, охрана окружающей среды и поддержание международного мира и безопасности (1). Как государство, поддерживающий мировой порядок и правосудие, Казахстан соответствует всем критериям Интерпола чтобы в дальнейшем вместе работать по Уставу Международного Уголовного Суда, установленный в Римском Статуте 1998 года.

Ключевые слова: Международная Организация Уголовной Полиции (МОУП); Интерпол; Республика Казахстан (РК); Национальное Центральное Бюро Интерпола Республики Казахстан (НЦБ РК); Министерства Внутренних Дел; мировой порядок; правосудие; международные преступления; преступления международного характера; Лион (Франция); международные преступления осложнённые иностранным элементом; Дакар (Сенегал); экстрадирован; сотрудничество.

Depuis les temps anciens, la principale menace pour l'ordre mondial et la sécurité nationale était les crimes internationaux et les crimes de caractère international. La lutte contre la criminalité est une tâche commune partout pour tous les pays du monde, elle a une dimension commune pénale internationale. À cet égard, il était nécessaire d'établir une coopération internationale dans la lutte contre les crimes communs. La principale solution à ces menaces a été la création d'Interpol. INTERPOL – organisation, fondée en 1923 à Vienne, Autriche. Toutefois, pendant la Seconde Guerre mondiale, de nombreux pays ont cessé de participer et Interpol a cessé d'exister en tant qu'organisation internationale unique et, au début de 1914, au premier Congrès international de la police criminelle, auquel participaient des policiers de 14 pays, a approuvé la création d'Interpol. Mais la Première Guerre mondiale a empêché le processus de création. Le rétablissement d'Interpol a eu lieu en 1946 avec le transfert du siège à Paris, France. À ce jour, le statut actuel d'Interpol a été adopté en 1956 et en vertu du statut d'Interpol, a approuvé le nouveau nom "Interpol". Par la suite, en 1989, le siège a été transféré à Lyon, France. INTERPOL compte 194 pays membres actuellement et est ainsi la plus grande organisation policière au monde. Ces pays collaborent entre eux et avec le Secrétariat général en partageant des données sur les enquêtes policières. [7]. Chapitre 2, Article 227 : "Le présent règlement vise à garantir l'efficacité et la qualité de la coopération internationale entre autorités de police criminelle par le canal d'INTERPOL dans le respect des droits fondamentaux des personnes au sujet desquelles s'exerce cette coopération" [2], (5). Les principaux objectifs d'Interpol sont de mettre en oeuvre une politique commune de tous les pays participants dans la lutte contre les infractions pénales communes. Parmi les autres défis clés figurent le trafic d'êtres humains et des armes, la contrebande de biens et de drogues précieux, la piraterie maritime, la contrefaçon, les mercenaires et d'autres crimes commis à l'étranger [9].

Degré de couverture de l'infraction criminalité internationale organisée dans le monde a contraint le Kazakhstan à coopérer activement à la coopération policière internationale avec INTERPOL. La République du Kazakhstan a été admise à Interpol à la 61e session de l'Assemblée générale de l'Organisation internationale de police criminelle, tenue à Dakar, Sénégal. Depuis le 4 novembre 1992, le Kazakhstan a pleinement le droit d'effectuer une recherche internationale sur les criminels et les personnes disparues par l'intermédiaire d'Interpol. A également le droit de participer activement à la lutte contre les infractions pénales. Le 20 juillet 1993, par décision du Cabinet des ministres du Kazakhstan №629 "Sur les activités liées à l'adhésion de la République du Kazakhstan à l'Organisation internationale de police criminelle (Interpol)", le Bureau central national d'Interpol a été créé dans le bureau central du Ministère de l'intérieur de la République du Kazakhstan [4]. Le Bureau central

national d'INTERPOL de la République du Kazakhstan, conformément à la législation, prend, dans les limites de ses pouvoirs, des mesures de coopération avec d'autres organisations internationales et organismes chargés de l'application des lois. En outre, selon le Ministère de l'intérieur, le Kazakhstan participe à un projet d'Interpol visant à renforcer la coopération afin de contrer les activités des organisations terroristes internationales, ainsi que de rechercher les personnes impliquées dans leurs activités [8].

Les organes ci-après font l'objet d'une coopération avec le Bureau central national d'Interpol en République du Kazakhstan:

1. Le Service de sécurité du Président de la République du Kazakhstan (RK);
2. Le Comité du contrôle douanier de la République du Kazakhstan (RK);
3. Police financière de la République du Kazakhstan (RK);
4. Comité de contrôle douanier de la République du Kazakhstan (RK);
5. Le Bureau du Procureur général de la République du Kazakhstan (RK);
6. Le Ministère de la justice de la République du Kazakhstan (RK) ;
7. La Cour suprême de la République du Kazakhstan (RK);
8. Le Ministère des affaires étrangères de la République du Kazakhstan (RK).

Le Bureau central national d'INTERPOL est chargé des tâches suivantes :

1. L' Organisation de la recherche internationale ;
2. Le traitement et envoi des enquêtes pénales ;
3. L' Échange d'informations opérationnelles, de référence, criminelles et archivistiques ;
4. L'extradition des criminels ;
5. L'Échange d'expérience et de connaissances professionnelles ;
6. L' échange d'informations scientifiques et techniques sur la criminalité internationale [3].

Chaque pays possède un Bureau central national INTERPOL, dont la mission est de relier les autorités de police nationales à notre réseau mondial. Les pays membres se réunissent chaque année à l'occasion de notre Assemblée générale pour échanger sur la politique, les méthodes de travail, le financement et les activités de l'Organisation. En outre, une conférence annuelle rassemble les chefs d'organisation afin qu'ils partagent leurs expériences [10]. Dans la pratique, le Bureau central national d'INTERPOL du Kazakhstan a suffisamment d'exemples de travail réussi sur la recherche de criminels dangereux et la suppression de leurs activités criminelles. Par exemple, en janvier 2010, à Pattaya en Thaïlande, voulait qu'Ualikhanov Kulman et Ualikhanov Ghaziz soient arrêtés pour détournement ou détournement de biens étrangers qui leur étaient confiés. En février 2010, ils ont été extradés vers le Kazakhstan pour y être poursuivis en justice.

Au Portugal, à la demande du Comité de sécurité nationale d'Interpol du Kazakhstan, Yerbol Utemisov a été arrêté en juin 2011 à la demande pour avoir mené une attaque à la bombe. La Cour d'appel du Portugal a rendu une décision d'extradition au Kazakhstan Yerbol Utemisov, Portugal, a extradé notre criminel. Nous travaillons donc avec différents pays pour rendre justice.

Leyla Khrapunova est créditée des crimes les plus graves. Elle a été recherchée pour fraude, création et direction d'un groupe criminel organisé et participation active à un groupe criminel. Viktor Khrapunov a également été poursuivi dans un certain nombre d'affaires criminelles. Viktor Khrapunov est le plus ancien des Kazakhstaniens recherchés par Interpol [8], [6]. Selon les statistiques de l'Interpol-Kazakhstan, à ce jour, de nombreux criminels kazakhs accusés au niveau d'INTERPOL sont détenus pour fraude et falsification de documents, acquisition illégale de biens grands et petits.

Je veux vous parler d'une affaire importante, le 30 juillet 2019, l'ancien président du conseil d'administration de "Astana LRT" Talgat Ardan et son collègue Kanat Sultanbekov, a été annoncé sur la liste internationale des personnes recherchées. Talgat Ardan a été licencié en 2017. Aset Issekeshiev a annoncé à Talgat Ardan une réprimande pour les mauvaises dispositions de stationnement à la gare de la capitale. Après le changement de direction, la société a fait l'objet d'un certain nombre de procédures judiciaires en raison d'obligations en suspens concernant l'ancienne haute direction de la société. "Astana LRT" met en oeuvre des projets dans le système de transport de la capitale, tels que la création d'un nouveau système de transport, qui comprend un système de train léger (LRT) et un système de transport intelligent (ITS). L'entreprise est également engagée dans la modernisation du complexe de transport, la mise en oeuvre de projets innovants dans le secteur des transports avec l'application de nouvelles technologies [8]. Malheureusement, le projet "LRT" n'a jamais été achevé. Je présume que l'affaire du LRT va un jour trouver son décret juste, alors le gouvernement et la population vont décider de la bonne décision. Ainsi, les travaux du Bureau central national d'INTERPOL du Kazakhstan et de l'Interpol fournissent une assistance substantielle pour améliorer l'efficacité de nos services de détection et de répression.

Conclusion:

Nos pouvoirs judiciaires, législatifs et exécutifs maintiennent toujours l'ordre public dans toutes les sphères de la vie et dans le monde. Notre État joue un rôle important dans le renforcement de la sécurité mondiale et appuie la communauté internationale dans la lutte contre le terrorisme international, l'extrémisme et le trafic de drogues en coopérant avec Interpol. Dans le cadre du processus de coopération avec INTERPOL, notre pays sera en mesure de surmonter toutes les difficultés identifiées au niveau international et de réduire la portée des crimes. Le cadre juridique de leur travail a été amélioré. La politique pénale est humanisée. Il y a une si belle bonne citation : "Si nous voulons rendre le monde meilleur, nous ne pouvons pas attendre une vie meilleure, nous devons le construire ici sur cette terre" [11]. Ainsi, chaque citoyen du monde devrait influencer à la fois sa vie et le monde du meilleur côté !!!

Les references:

1. www.online-zakon.kz "Organisation internationale de police criminelle (Interpol)"
2. Statut de l'Organisation internationale de police criminelle (Interpol, 1956)
3. www.adilet.zan.kz "Lors de l'approbation de l'instruction sur l'annonce d'une recherche internationale, l'exécution et la direction par les autorités compétentes de la République du Kazakhstan des demandes et instructions par l'intermédiaire d'Interpol, ainsi que leur traitement par le Bureau central national d'Interpol de la République du Kazakhstan "
4. Résolution №629 du Cabinet des ministres du Kazakhstan sur les mesures relatives à l'adhésion de la République du Kazakhstan à l'Organisation internationale de police criminelle (Interpol), à Dakar (Sénégal)
5. www.interpol.int "Interpol"
6. www.interpol.int.kz "Interpol et Kazakhstan"
7. www.wikipedia.org.ru "Interpol et ton histoire"
8. www.tengrinews.kz "Nouvelles sur le sujet: Interpol"
9. Joseph Deichmann "Interpol : Système mondial de lutte contre la criminalité" (Moscow, 2003)
10. K.S. Rodionov "Interpol : mythe et réalité" (Moscow, 1982)
11. www.citaty.info

МРНТИ 10.87.21

Қ.С. Нұрғалым¹, Т.Ж. Раушанбек¹

¹с.ғ.к., халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы,
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
¹Халықаралық құқық мамандығының 2 курс магистранты
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы қ., Қазақстан

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЕСЕП АЙЫРЫСУ ОПЕРАЦИЯСЫ

Аңдатпа

Мақалада ең өзекті талдау бархалықаралық есеп айырысу мәмілелерінің құқықтық режимінің мәселелері. Халықаралық есептеулердің генезисі мен эволюциясы мәселелері зерттелді. Атап айтқанда, алтын стандарт кезеңіндегі халықаралық есептеулердің ерекшеліктері қарастырылды. Сол кезеңдегі валютаны таңдау еркіндігі принципіне назар аударылды. Алтын стандарт кезеңінде валюталық одақтар жасасудың объективті негіздері анықталды. Халықаралық есептеулердің заңды анықтамасының жоқтығы атап өтілді. Халықаралық және ішкі есептеулерді ажырату критерийлері бойынша отандық және шетелдік әдебиеттерде әзірленген көзқарастар қарастырылды. Негізгі операцияларды орындайтын банктер болған кездесеп айырысу деп мәміле түсініледі деген көзқарас негізделді есептеулер бойынша олар әртүрлі елдерде.

Түйін сөздер: Халықаралық есеп айырысу мәмілесі, халықаралық есеп айырысу, ұлттық есеп айырысу, халықаралық есеп айырысу операциялары, халықаралық есеп айырысу мәмілесі.

Нургалым К.С.¹, Раушанбек Т.Ж.¹

¹к.полит.н., старший преподаватель кафедры международного права

Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая,

¹магистрантка 2 курса специальности Международного права

Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

г. Алматы, Казахстан

МЕЖДУНАРОДНАЯ РАСЧЕТНАЯ ОПЕРАЦИЯ

Аннотация

В статье содержится анализ наиболее актуальных проблем правового режима международных расчетных сделок. Были исследованы проблемы генезиса и эволюции международных расчетов. В частности, рассмотрены особенности международных расчетов в период золотого стандарта. Обращено внимание на действующий в тот период принцип свободы выбора валюты. Выявлены объективные основания заключения валютных союзов в период золотого стандарта. Отмечено отсутствие легитимного определения международных расчетов. Рассмотрены разработанные в отечественной и иностранной литературе точки зрения по поводу критериев разграничения международных и внутренних расчетов. Обосновывается точка зрения, согласно которой под расчетной понимается сделка, когда банки, выполняющие основные операции по расчетам, находятся в разных странах.

Ключевые слова: международная расчетная сделка, международные расчеты, национальные расчеты, международные расчетные операции, международная расчетная сделка.

Nurgalym K.S.¹, Raushanbek T.Zh.¹

¹candidate of political sciences, senior lecturer of the department International law

Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abay,

Almaty, Kazakhstan

¹2nd year of Master`s degree of the faculty of International law, Institute Sorbonne-Kazakhstan

INTERNATIONAL SETTLEMENT OPERATION

Abstract

This article is devoted to the analysis of the most pressing issues of the legal regime of International payment transactions. We investigated the problems of International payments genesis and evolution. In particular, we examined the peculiarities of International payments in the period of the Gold standard. We draw your attention to the principle of free currency choice which functioned in that period. We identified the objective basis for conclusion of currency unions in the period of the Gold standard. We note that there is no legitimate definition of International settlements. We examined viewpoints on the choice of criterion on separation of International and internal payments developed both in Russian and foreign literature. Finally, we proved the opinion that the transaction which was processed by the banks from different countries should be considered as a payment transaction.

Keywords: international payment transactions, international payments, national accounts, international payment operations, international payment transactions.

Ресей империясындағы, одан әрі КСРО-дағы Халықаралық есеп айырысу мәмілелеріне аз көңіл бөлінді. Отандық заң ғылымында революцияға дейінгі даму кезеңі (1756-1917 жж.) алтын стандарт кезеңіне (1867 ж.–30 ж. XX ғ.) келді [1, 103-бет].

Валюталық бақылау құралдары болмағандықтан, сыртқы экономикалық қызметке қатысушылар қолданылатын валютаны таңдауда мүлдем еркін болды. Сол кезеңдегі валюта бағамы алтынға байланған, сондықтан валюта құнының айырмашылығы шамалы болды, өйткені ол елдер арасында алтынды тасымалдауға, орауға, тасымалдауға, сақтандыруға байланысты шығындармен анықталды. А.И. Каминка айтқандай, "құқықтық тұрғыдан алғанда, экономикалық тұрғыдан оның барлық маңыздылығымен ішкі және шетелдік сауданы ажырату маңызды болды" [2, б.17].

Құқықтық көзқарастар валюталық одақтардың проблемаларына бағытталған (Скандинавия монеталар одағы, латын монеталар одағы және т.б.). Бұл жағдайдың негізгі себептері 1892 жылғы Брюссель конференциясы мен 1867 жылғы Париж конференциясының нәтижелері болды, олар туралы

Ф.Лист былай деп жазды: "мәдени мемлекеттердің жалпы монета жүйесіне қатысты халықаралық келісімдерге қол жеткізуге деген ұмтылыстары (Брюссельдегі соңғы конференция 1892 ж.) осы уақытқа дейін нәтижесіз қалды, қолданыстағы ақша жүйелерінің кез-келгенін сақтау немесе жаңасын енгізу туралы пікірлердің келіспеушілігі салдарынан мемлекеттердің тығыз топтары арасында монета одақтары пайда болды; бірақ олар ерекше өркендеуімен мақтана алмайды, негізінен күміс құнының төмендеуіне байланысты" [3,250-бет].

Егер біз дамудың қазіргі кезеңін қарастыра бастасак, онда жалпы қабылданған көзқарас бойынша есептеу – бұл төлеммен, яғни орындаумен ақшалай міндеттемені өтеуге бағытталған әрекет [4, 21-30 Б.; 5,618 Б.; 6,848 Б.; 7,148 б.]. Анықтамадан төлем деп кез-келген орындау емес, ақша сомасын беру (аудару) түсініледі.

Әдебиетте "есептеу" ұғымының мазмұнын кеңейтетін, "ақшалай емес" есептеулердің болуын негіздейтін көзқарас бар. Мысалы, Ю.Н. Извеков есеп айырысу – бұл міндеттемені тек ақшалай соманы төлеу арқылы ғана емес, сонымен бірге мүлікті беру, несие беру немесе құндық көрінісі бар басқа баламалы тәсілмен тоқтатуға бағытталған заңды акт деп жазады [8, б.7], осылайша ақшалай есеп айырысуларды бөлмейді. Ұқсас позиция и. А.Исаева, ол "есеп айырысу кезінде төлемнен басқа, борышкердің ақшалай міндеттеме бойынша бірқатар басқа әрекеттері түсініледі, бұл міндеттемелердің тоқтатылуына немесе өзгеруіне әкеледі, мысалы, несие, шегіністі беру, жаңашылдық" [9, 56-67 ББ.].

Егер жоғарыда айтылғандарды қорытындылайтын болсақ, онда "төлем" ұғымы кеңейтілді, іс жүзінде ол кез-келген тәсілмен азаматтық-құқықтық міндеттеменің орындалуын түсіне бастады, ал "есеп айырысудың заңды мазмұны – міндетті төлем жасаушылардан түскен ақша уәкілетті тұлғаларға түседі-аударма алушыларға" [10, 261 б.; 11, 542-544 Б.].

Өкінішке орай, Ресейдегі есеп айырысу мәмілелерін заңды түрде анықтауға құқық жоқ. Л.Г. Ефимованың анықтамасы әдебиетте жалпы қабылданған болуы мүмкін: есеп айырысу мәмілесі деп қолма-қол ақшасыз есеп айырысудың белгілі бір нысаны шеңберінде қолма-қол ақшасыз есеп айырысу жүйесіне қатысушылар (банктер және олардың клиенттері) жүзеге асыратын және қолма-қол ақшасыз активтерді бір шоттан (шоттың бөлімінен) клиенттің бір шотынан ауыстыруға (трансферттеуге) бағытталған кез келген азаматтық-құқықтық мәміле түсініледі (шот-фактура бөлімі) өзіне де, үшінші тұлғаға да тиесілі басқасына [12, б. 321-322; 13, б. 115]

Л.Г. Ефимова есеп айырысу нысанын мәмілелер жүйесі ретінде түсіну, сайып келгенде, несиелік ұйымдардың есеп айырысу операциялары бойынша клиенттер алдындағы міндеттерін орындамағаны немесе тиісінше орындамағаны үшін жауапкершілігі туралы нормаларды дұрыс және тиімді қолдануға мүмкіндік береді деп санайды [12, 319-бет]

Егер біз халықаралық сауда әдет-ғұрыптарының дамуын қарастыратын болсақ, онда есеп айырысу нысандарын түсіну "нормативтік актілерден түбегейлі өзгеше, бұл құқық нормаларын ұсыну тәсілінен көрінеді" [1, 118-бет]. Құқықтық актілерді жасауға белгілі бір құқықтық және техникалық талаптар бар. Нормативтік-құқықтық актінің құрылымдық бірліктерінің мазмұны заң шығарушының толық ой-пікірін білдіретін және нормативтік-реттеушілік жүктемені көтеретін құқықтық нұсқамалар-құқықтық тұжырымдар түрінде баяндалады [14, 198-Бет]. Халықаралық сауда палатасының құжаттары (бұдан әрі – МТП), т. к. олар бірнеше рет қайталанатын әрекеттерді талдау нәтижесінде пайда болады, бұл банктік операциялардың сипаттамасы [1, Б.118]. Демек, МТР актілері іс жүзінде нормативтік құқықтық актілердің рөлін орындай отырып, оларға қойылатын талаптарға сәйкес келмейді, бұл оларды қолдануды едәуір қиындатады.

Ресейдің құқықтық ғылымында мәмілелер жүйесі ретінде есеп айырысу нысанын түсінуден айырмашылығы, ХТП актілерінде азаматтық-құқықтық мәмілелерге ақша сомасын аудару операциясы стратификацияланбайды. Бұл халықаралық қаржылық қатынастарды реттеуде АҚШ жетекші рөл атқаратындықтан және В.А. Канашевский атап өткендей: "ағылшын-американдық жалпы құқық елдерінің құқығы, континентальды Еуропа елдерінен айырмашылығы, шарттарды Кешенді реттеу идеясынан туындайды. Бұл шарттық құқықтық қатынастар міндеттемелердің жекелеген түрлеріне бөлінбейтінін, бірақ кешенде реттелетінін білдіреді" [15, 423-бет].

Халықаралық және Ұлттық есептеулерді ажырату мәселелеріне көп әдебиет арналмаған. Кейбіреулер төлем бірнеше мемлекетпен байланыста болса, халықаралық болып саналады деп санайды [16, б.308]. Басқалары, мысалы, В.Тихини "халықаралық есеп айырысулар деп заңды тұлғалар арасындағы есеп айырысулар, сондай-ақ банк арқылы, сыртқы сауда және өзге де сыртқы экономикалық операциялар бойынша жүргізілетін жеке тұлғалардың қатысуымен есеп айырысулар түсініледі" деп жазады [17, 39-бет]. А.П. Белов халықаралық есептеулерді қамтамасыз ету әдісі ретінде қарастырады сыртқы сауда

мәмілелерін орындау [18, 73-88 беттер]. Егер сіз оның жұмысын мұқият зерттесеңіз, онда сыртқы сауда мәмілелерінің орындалуын қамтамасыз ету әдістеріне аванс, аккредитив, банк кепілдігі, тұрақсыздық айыбы, кепілдік, кепіл, вексель, чек, Авал, алдын-ала төлем және сақтандыру жатады деген пікірді таба аласыз. Сонымен қатар, қайтарып алынатын (қарапайым) аккредитив, аванс, вексель және чек "кредиторлардың мүдделерін толық қамтамасыз етпейтін тәсілдерге" жатады [18, 73-88 ББ.]. Г. З. пікірі бойынша. Мансурова, "бұл тәсіл міндеттемелерді орындау тәсілі ретінде есептеулердің функционалдық мақсатына және оларды қолданудың субсидиарлық сипаты ретінде қамтамасыз ету әдістерінің жалпыға бірдей танылған қасиетіне қайшы келеді (банктік кепілдіктен басқа)" [1, 131-бет].

А.В. Шипова сыртқы сауда мәмілесі бойынша есеп айырысу "сыртқы сауда саласындағы экономикалық агенттер жасасқан шарттың талаптарына сәйкес ақшалай міндеттемені тиісінше орындауға бағытталған, әртүрлі елдердің аумағында орналасқан, қолма-қол ақшасыз активтерді мемлекетаралық тасымалдауға бағытталған халықаралық қолма-қол ақшасыз есеп айырысу жүйесінің қатысушылары жүзеге асыратын және қолма-қол ақшасыз активтер болып табылатын азаматтық-құқықтық мәміле" деп түсінеді Ресей Федерациясының мемлекеттік атқарушы билігінің тиісті органдарының валюталық бақылау объектісі" [19, б.19].

Бұл ретте В.М. Шумилов "халықаралық есеп айырысу операциялары-бұл мемлекеттер, әртүрлі мемлекеттердің заңды/жеке тұлғалары арасындағы қатынастардан туындайтын ақшалай талаптар мен міндеттемелер бойынша төлемдер" деп санайды [20, 156-бет]. Яғни, бұл жағдайда мемлекеттік тиістілік критерийі басым болады.

Жоғарыда көрсетілген критерийден басқа резиденттік критерийі қолданылады. Мысалы, Л.Г. Ефимова халықаралық есептеулер "бұл Ресей Федерациясының аумағында орналасқан заңды және жеке тұлғалардың (резиденттер мен резидент нестердің) басқа мемлекеттердің аумағында орналасқан заңды және жеке тұлғалардың өздері сатып алған (сатқан) тауарлары (жұмыстары, қызметтері) үшін есептеулері" деп санайды [21, 290-бет]. В.А. Канашевский "халықаралық төлем шетелде жүзеге асырылуы керек есептеулер деп түсініледі" деп анықтайды [15, 354-бет]. Г.З. Мансуров осы автордың ой-пікірін дамыта отырып, "егер есеп айырысу бойынша негізгі операцияларды орындайтын банктер (мысалы, эмитент-банк және халықаралық аккредитивтік мәміледе орындаушы банк) әртүрлі мемлекеттердің аумағында болса, есеп айырысу мәмілесі халықаралық деп танылады" деген қорытындыға келді [1, 136-бет]. Мұндай анықтаманың ең сыйымды сипаты бар екенін ескере отырып, бұл тәсілмен келісуге болмайды.

Шет елдердің актілерінде құқықтық қатынастар тараптарының орналасқан жерінің критерийі де орын алады. Мысалы, Дж. Шапиро төлемнің орны да, келісім-шарт жасалған жер де, Тараптардың ұлттық тиесілігі де тиісті критерийлер ретінде танылмағанын атап өтті. "Қаражаттың қозғалысы халықаралық төлем болып саналды немесе ұлттық шекараны кесіп өтетін және белгілі бір елден шетелге немесе кері бағытта жүретін тауарлар" [22, б.28].

Қорытындылай келе, есеп айырысу бойынша негізгі операцияларды орындайтын банктер (эмитент-банк және орындаушы банк) әртүрлі мемлекеттерде болған кезде есеп айырысу мәмілесі Халықаралық болып табылады деген қорытындыға келуге болады.

Халықаралық қаржы жүйесін реттеудегі халықаралық ұйымдардың өкілеттіктерін саралау мәселелері.

Қазіргі құқықтық халықаралық есеп айырысу операцияларының негізін халықаралық қаржы жүйесі құрайды. Осы тармақтың мақсаты «халықаралық қаржы жүйесі» ұғымының мазмұнын анықтау, оның функционалдық мақсаты мен ұлттық (ішкі) қаржы жүйесімен арақатынасын анықтау болып табылады. Әдебиеттерде жоғарыда аталған ұғымға сілтеме жасау үшін «халықаралық қаржы жүйесі» терминінен басқа басқа да терминдер қолданылады, мысалы: халықаралық валюта жүйесі, халықаралық қаржы жүйесі, халықаралық (әлемдік) валюта жүйесі, «халықаралық валюталық және қаржылық жүйесі» және т.б. Бұл жұмыста жоғарыда аталған терминдердің барлығы синонимдер ретінде қарастырылады, дегенмен бірқатар мамандар олардың арасындағы айырмашылықтарды табады. Сонымен, атап айтқанда, А.А. Сюетин, әлемдік валюта жүйесінің халықаралық валюта жүйесінен айырмашылығы мынада: біріншісі – «мемлекетаралық және аймақаралық есеп айырысуларда валюталарды пайдалануды реттейтін ақша жүйесі», екіншісі – әр түрлі ұлттық валюталарды айырбастау жүйесі. сыртқы саудадан және басқа да халықаралық қаржылық операциялардан туындайтын талаптарды реттеу және қарыздарды өтеу үшін валюталар. Алайда, А.А. Моисеев «әлемдік несие және қаржы жүйесі» категориясы қаржы саласында белгілі бір бірыңғай әмбебап механизмнің болуын болжайтынын дұрыс көрсетеді. Сонымен қатар, қазіргі уақытта біртұтас әлемдік валютаның жоқтығын да ескеру қажет.

Халықаралық қаржы жүйесі стихиялы түрде пайда болды, сондықтан ұзақ уақыт бойы заң үстемдігімен реттелмеді. Осыған байланысты М.Пebro «халықаралық төлем жүйесі міндетті түрде халықаралық келісімдерге негізделмейді. Ол de facto болуы мүмкін». Қазірдің өзінде «валюта-несие қатынастары саласы негізінен реттелмеген. Мұнда мемлекеттер халықаралық қаржы жүйесіндегі жеке-құқықтық қатысушыларға әрекет етудің өте үлкен маржасын берді». Алғашқы халықаралық қаржы жүйелері валюталық одақтар ретінде пайда болған сияқты. Мұндай бірлестіктердің мақсаты одақ мүшелерінің арасындағы тығыз сауда байланысына байланысты ортақ тиынды пайдалану болды. Экономикалық әдебиеттерде ақша жүйелерін біріздендіру әрекеттері монеталар пайда болғаннан кейін бірден басталды деген пікір кеңінен таралған. Белгілі болғандай, алғашқы тиындар Лидияда 7 ғасырда пайда болды VII. Эллинистік мемлекеттердің «одақтастық» соғылған монеталарын шығарғаны туралы да деректер бар. Бірақ ақша-несие одақтары кеш феодализм кезеңінде ғана танымал болды. Мәселен, XIV ғасырда Рейн сайлаушылары одағы (1386), Любек валюталық одағы (1392), Швабия князьдері мен қалаларының валюталық одағы (1396), Франкондық валюталық одақ (1396) және Раппен валюталық одағы (1387) жұмыс істеді. Алтын стандарты мен биметаллизм кезеңіндегі ең танымал аймақтық қаржы жүйелері латын және скандинавиялық валюталық одақтар болды. Латын валюталық одағын Франция, Италия, Бельгия және Швейцария 1865 жылы 23 желтоқсанда кейіннен ұзарту мүмкіндігімен он бес жыл мерзімге құрды. Грекия кейінірек 1868 жылы қосылды. Одақ мүшелері айналыстағы монеталарды бір жүйеге келтіру, алтын және күміс монеталардың еркін соғылуын жариялау, валюталық одаққа кіретін барлық елдердің мемлекеттік қассаларында монеталарды шектеусіз қабылдау туралы шешім қабылдады. Сондай-ақ шығарылымы жан басына шаққанда 6 франктан аспауы және оларды әрбір төлемде 50 франк мөлшерінде пайдалануды шектеу шартымен ұсақ монеталарды жабық соғу жүйесін енгізу туралы шешім қабылданды. Ресми түрде Латын валюталық одақ 1926 жылы 31 желтоқсанда жұмысын тоқтатты, бірақ бірінші дүниежүзілік соғыстың басталуымен іс жүзінде жұмысын тоқтатты.

Скандинавия валюталық одағын 1873 жылы 27 мамырда Швеция мен Дания құрды. 1875 жылы келісімге Норвегия қосылды. Одақ мүшелері алтын стандартты енгізіп, біртұтас ақша жүйесін құрды. Үш елде де 1 кг таза алтыннан 248 тиын соғылған, тиынның 1/10 бөлігін санау бірлігі деп жариялап, тәж деп атаған. Скандинавия валюталық одақ, сондай-ақ латын бірлестігі, Бірінші дүниежүзілік соғыстың басталуымен өмір сүруін тоқтатты. Жоғарыда аталған бірлестіктердің тиімсіздігінің басты себебі, замандастар атап өткендей, «ақша жүйесі мен қаржылық жағдайы мүлде басқа мемлекеттер арасында келісім орнатудың» мүмкін еместігі болды. Бұл қате кейіннен басқа валюталық одақ – Еуропалық валюта жүйесін құру кезінде ескерілді және одақтық валютаны енгізу және ресей рублін жою әрекеті тұрғысынан ТМД елдерінің валюталық интеграциясы кезінде еленбейді. эмитенті басқа ТМД елдерінің қаржылық жағдайымен салыстыруға келмейтін. Жоғарыда аталған одақтардың барлығы аймақтық болды. Дүниежүзілік экономикалық қатынастардың кеңеюі төрт әмбебап одақтың құрылуына әкелді. Біріншіден, 1867 жылы Париж халықаралық валюта жүйесі құрылды. Ол алтын монета стандартына негізделген. 1922 жылдан бері өмір сүрген генуездік жүйе алтын айырбас стандартын енгізді. 1944 жылы құрылған Бреттон-Вудс жүйесі алтын доллар стандартына негізделген. Ямайкалық құбылмалы тарифтер жүйесі 1976 жылы құрылған.

Халықаралық несиелік аударым.

Осыған сәйкес, қайтарып алынатын аккредитив бойынша аккредитив эмитент-банк пен жабдықтаушы арасында, сондай-ақ орындаушы банк пен жабдықтаушы арасында қандай да бір шарттық қатынастарды тудырмай, тек төлеуші мен эмитент-банкті байланыстырады. Бұл жалпы қабылданған теориялық ұстаным да арбитраж тәжірибесімен бекітілген. Сонымен, АХҚО қараған істердің бірінде аккредитив ашу міндетін орындау тауар үшін төлем емес, сатып алушының

Қабылданған шаралар тауардың ақысын төлеуге әкелмегендіктен, сатушының сатып алушыға қойған талабы қанағаттандырылуға жатады. Борышкер өзіне міндеттемені орындауды сеніп тапсырған үшінші тұлғалардың, оның ішінде сатып алушының атынан аккредитив ашқан, бірақ одан төлем жасамаған банктің әрекеттері үшін жауапты болады (№ 474-іс). 1993 ж., 27.10.95) шешімі. Үшінші кезең және сәйкесінше мәміле аккредитивке кеңес беру, растау, өзгерту немесе аудару болып табылады. Өнерге сәйкес. 7 UP-600, эмитент-банктің өз клиентінің алдындағы міндеттемелері: егер аккредитив ұсынушыға төлем жасауды көздесе, көзбен көріп төлеу; егер аккредитивте бөліп төлеу көзделген болса, аккредитив нұсқауларына сәйкес айқындалған мерзімдерде төлемді қамтамасыз етуге; егер аккредитивте банк-эмитенттің акцепті көзделсе, онда бенефициар эмитент-банкке берген тратталарды қабылдауға және оларды мерзімінде төлеуге, ал егер басқа трассат банк болса, бенефициар берген тратталарды акцептеуге немесе уақтылы төлеуге міндетті. егер кредитте көрсетілген трасс-банк ол бойынша тартылған траттарды

қабылдамаса немесе мұндай трассат банк акцептеген, бірақ төлемді мерзімінде төлемеген вексельдер бойынша төлемді жүзеге асырмаса, эмитент-банк; егер аккредитивте келіссөздер қарастырылған болса, онда бенефициар жасаған жобаны тартпашылар мен адал иелеріне қайтарусыз төлеңіз. Аккредитивте аккредитив өтініш берушіге тратта беру көзделмеуге тиіс. Аккредитив шарттарын, әдетте, эмитент-банктің, растаушы банктің және бенефициардың келісімінсіз өзгертуге немесе жоюға болмайды. Эмитент-банк мұндай өзгерістер енгізілген кезден бастап мұндай өзгерістерге қайтарылмайтын түрде міндетті болады. Растайтын банк өзгеріс туралы өзінің растауын тарата алады және осылайша мұндай өзгерістер хабарланған кезде міндетті болады. Растаушы банк, алайда, бенефициарға өзгерістерді өзінің растауынсыз хабарлау туралы шешім қабылдауы мүмкін және ол өз шешімі туралы эмитент-банк пен бенефициарды кідіріссіз хабардар етуге міндетті. Бастапқы шығарылған аккредитивтің (немесе өзгерістер енгізілген және бұрын бекітілген аккредитивтің) шарттары бенефициар үшін соңғысы мұндай өзгерістерді қабылдағаны туралы осы өзгерістерді енгізген банкке хабарлағанға дейін күшінде қалады. Бенефициар осы өзгерістерді қабылдау немесе қабылдамау туралы хабарлайды. Егер бенефициар мұндай хабарламаны жібермесе, онда бұрынғы шарттарға сәйкес келуге тиіс, бірақ өзгерістерді әлі қабылдамаған атқарушы банкке немесе эмитент-банкке ұсынылған құжаттар бенефициардың мұндай өзгерістерді қабылдауы туралы хабарлама болып есептеледі. Төртінші кезең – халықаралық аккредитив бойынша міндеттемелерді орындау. Бұл әрекеттің қажетті шарты ақша алушы ұсынған құжаттардың формальды негіздер бойынша аккредитив шарттарына сәйкес келуі болып табылады. Олай болмаған жағдайда халықаралық аккредитив орындалмайды.

Аккредитивті ресімдеу үшін қажетті құжаттарды ақша қаражатын алушы аккредитивтің қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін орындаушы банкке тапсыруы тиіс. Олар оның барлық шарттарының орындалуын растауы керек. Сыртқы сауда шартының тараптары шарттың нақты коммерциялық шарттарына байланысты аккредитивті ресімдеудің келесі тәсілдерінің бірін ұсына алады: 1) бенефициар атқарушы банкке көзделген құжаттарды ұсынған кезде атқарушы банктің (кеңес беруші банктің, эмитент-банктің немесе уәкілетті үшінші банктің) төлеуі; 2) аккредитивте көзделген мерзімдерде атқарушы банктің (кеңес беруші банктің, эмитент-банктің немесе уәкілетті үшінші банктің) бөліп төлеуі; 3) орындаушы банктің (кеңес беруші банктің, басқа банктің немесе эмитент-банк емес, экспорттаушы елдегі кез келген банктің) бенефициар берген тратталарын ұсыну бойынша немесе басқа уақытта келіссөздер жүргізуі (сатып алуы) эмитент банкке немесе эмитент банк белгілеген басқа банкке аккредитив тапсырыс беруші; 4) бенефициардың орындаушы банкке (эмитент банкке немесе эмитент-банк уәкілеттік берген басқа банкке) берген жедел тратталарын қабылдау. Бенефициар белгіленген мерзімдерге сәйкес жоғарыда аталған опциялардың бірін пайдалана алады.

Бұл жалпы ережеде ерекшеліктер бар. Оларға, атап айтқанда, мынадай ережелер кіреді: 1) жоғарыда аталған норманың диспозитивтік сипаты өтініш берушіге басқа кезеңді көрсетуге мүмкіндік береді; 2) КСРО-СФРЖ ОУП-ның 50-бабына сәйкес аккредитивтің мерзімі шартта белгіленген жеткізу мерзімінен 30 күнге артық болуы тиіс. Жабық халықаралық аккредитив бойынша пайдаланылмаған сомалар кейіннен төлеушінің шотына есепке алу үшін эмитент-банкке қайтарылуы тиіс. Осы міндеттемені орындауды кешіктіргені үшін банк жауапкершілікке тартылуы мүмкін. Бұл жағдай UP-600-де қарастырылмағандықтан, қосымша ішкі заңнаманы қолдану қажет сияқты.

Пайдаланылған дебиеттер тізімі:

1. Мансуров, Г.З. *Международные расчетные сделки: международно- правовое и национальное регулирование / дисс. ... д.ю.н. – Санкт-Петербург, 2012.*
2. Каминка, А.И. *Очерки торгового права. – М., 2007 (по изд. 1912 г.)*
3. Лист Ф. *Международное право в систематическом изложении. – Юрьев, 1902. С. 250.*
4. Ерышева, Н.Ю. *Правовое регулирование расчетных отношений (теоретические аспекты) // Банковское право. 2001. No 2.*
5. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации / Автор раздела – Н.Ю. Рассказова ч. 2-й (постатейный). М., 2003.*
6. *Практика применения Гражданского кодекса РФ ч. 2-й и 3-й / под ред. В.А. Белова. / Автор комментария В.А. Белов М., 2009.*
7. Сайфуллина, Н.А. *Гражданско-правовое регулирование кредитно- расчетных отношений: дисс.... канд. юрид. наук. – СПб., 2003.*
8. Извеков, Ю.Н. *Проблемы правового регулирования расчетных отношений: автореф. дисс. ...канд. юрид. наук. Белгород., 2002.*

9. Исаев, И.А. О сущности и формах зачета // Журн. рос. права. – юрид. изд-во «Норма». 2005.
10. Коммерческое право: учеб., в 2 ч. Ч. 2. / под ред. В.Ф. Попондопуло. / Автор главы – К.К. Лебедев. – СПб., 1998.
11. Гражданское право: учеб., в 3 ч. / под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. Ч. 1./ Автор главы Т.А. Фадеева. М., 1996.
12. Ефимова, Л.Г. Банковские сделки: право и практика: монография. – М., 2001.
13. Гражданское право. Ч. 2. / Отв. ред. В.П. Мозолин. / Автор главы – Л.Г. Ефимова – М., 2004.
14. Чухвичев, Д.В. Законодательная техника. – М., 2008.
15. Канашевский, В.А. Внешнеэкономические сделки: материально-правовое и коллизионное регулирование. – М., 2008.
16. Luca G. Radicati di Brozolo. International Payments and Conflicts of Laws // American Journal of Comparative Law. 2000. – No 48.
17. Тихиня, В. Международные расчетные отношения // Юстиция Беларуси. 2001. No 2.
18. Белов, А.П. Международное предпринимательское право. – М., 2001.
19. Шипова, А.В. Надлежащее исполнение внешнеэкономических обязательств/ дисс. ... к.ю.н.: Екатеринбург., 2007.
20. Шумилов, В.М. Международное экономическое право в эпоху глобализации. – М., 2003.
21. Ефимова, Л.Г. Банковское право. – М., 1994.
22. Шапира, Ж. Международное право предпринимательской деятельности. – М.: изд-во «Прогресс». 1993.

МРНТИ 10.77.51

Альмагамбетова А.А.¹

¹магистрант Академии правоохранительных органов при
Генеральной прокуратуре Республики Казахстан
г. Нур-Султан, Республика Казахстан

К ВОПРОСУ РЕАБИЛИТАЦИИ ЛИЦ ПОДВЕРГШИХСЯ НЕЗАКОННОМУ УГОЛОВНОМУ ПРЕСЛЕДОВАНИЮ В РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы правового регулирования некоторых положений института реабилитации лиц, пострадавших в результате незаконного, необоснованного уголовного преследования.

На основании анализа нарушенных конституционных прав граждан автор раскрывает актуальную на сегодня проблему о роли реабилитации в защите прав и законных интересов подозреваемого и обвиняемого. Определены направление и подходы по разрешению организационных и правовых вопросов, перспективы совершенствования в рамках проводимого научного исследования.

Ключевые слова: подозреваемый, обвиняемый, институт реабилитации, уголовный процесс, возмещение вреда.

А.А. Альмагамбетова¹

¹Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы
Құқық қорғау органдары академиясының магистранты
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЗАҢСЫЗ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПҚА ОТЫРЫЛҒАН АДАМДАРДЫ АҚТАУ МӘСЕЛЕСІНЕ

Аңдатпа

Мақалада заңсыз, негізсіз қылмыстық қудалауға ұшыраған тұлғаларды оңалту институтының жекелеген ережелерін құқықтық реттеу мәселелері қарастырылған.

Азаматтардың бұзылған конституциялық құқықтарын талдау негізінде автор күдікті мен айыпталушының құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудағы оңалту рөлінің өзекті мәселесін ашады. Жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулер шеңберінде ұйымдастырушылық-құқықтық мәселелерді шешудің бағыттары мен тәсілдері, жетілдіру перспективалары айқындалады.

Түйін сөздер: күдікті, айыпталушы, ақтау институты, қылмыстық процесс, зиянды өтеу.

Almagambetova A.A.¹

*¹master student of the Law Enforcement Academy under the General Prosecutor's Office
of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan*

TO THE QUESTION OF REHABILITATION OF PERSONS SUBJECTED TO ILLEGAL CRIMINAL PROSECUTION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract

The article deals with the issues of legal regulation of some provisions of the institute of rehabilitation, persons who suffered as a result of illegal, unjustified criminal prosecution.

Based on the analysis of the violated constitutional rights of citizens, the author reveals the current problem of the role of rehabilitation in protecting the rights and legitimate interests of the suspect and the accused. The directions and approaches to the resolution of organizational and legal issues, prospects for improvement within the framework of the ongoing scientific research are determined.

Keywords: suspect, accused, rehabilitation institute, criminal process, compensation for harm.

Конституция Республики Казахстан провозглашает права и свободы человека и гражданина высшей ценностью, а также создает условия для свободного развития личности, защищает жизнь, честь, достоинство, права и свободы граждан. Данное конституционное положение основывается на концепции демократического правового государства, которое отличается от авторитарного тем, что в приоритете ставит интересы личности и государства, соответствуя требованиям верховенства закона, а также несет ответственность перед каждым гражданином страны за слаженную работу всех механизмов управления и власти.

Приоритетным направлением Концепции правовой политики Республики Казахстан до 2030 года является «защита основных прав, свобод и законных интересов физических лиц и организаций, которые подлежат первоочередной и эффективной защите во всех сферах общественной и государственной жизни»[1].

Глава государства Касым-Жомарт Токаев в ежегодном Послании народу Казахстана 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: Время действий» указал, что «следует модернизировать уголовную сферу по примеру развитых стран ОЭСР. Нам нужна модель, обеспечивающая своевременную защиту прав граждан и отвечающая высоким международным стандартам».[2]

Руководствуясь политическими и правовыми реформами, проводимыми Главой государства, необходимо отметить важность вопроса восстановления прав лиц, необоснованно и незаконно вовлеченных в орбиту уголовного преследования.

Гражданин имеет право на возмещение вреда, причиненного личности в уголовном процессе незаконными действиями и решениями органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда, которое не является только лишь гражданским правом. Данное право включает в себя элементы публичности - вред, который причинен гражданину незаконным привлечением к уголовной ответственности, незаконным применением в качестве меры пресечения заключения под стражу, незаконным осуждением возмещается государством, независимо от вины должностных лиц органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда.

Лица, к которым были ошибочно применены меры уголовного наказания либо уголовно-процессуального принуждения, обязаны иметь гарантии восстановления их в прежних правах, гарантии возмещения, причиненного вещественного и морального ущерба, что необходимо и для благонадежной репутации правосудия законного государства. Устранить отрицательные последствия судебной и следственной ошибки возможно путем реабилитации лиц незаконно или необоснованно вовлеченных в сферу уголовного судопроизводства в качестве подозреваемого, обвиняемого, подсудимого.

Однако процедура признания подсудимого, обвиняемого, осужденного, в качестве невинного, занимает продолжительный период времени. Гражданин, вовлеченный в производство по уголовному

делу, претерпевает разного рода ограничения прав, в отдельных случаях заключается под стражу и даже отбывает наказание. По вине органов, осуществляющих уголовно-процессуальную деятельность, лицу оказывают моральный и материальный вред. Соответственно государство обязано данному лицу возместить причинённые убытки и восстановить его в правах.

Существует необходимость компенсации моральных страданий, причиненных лицу необоснованным и незаконным привлечением к уголовной ответственности, с целью восстановления его душевного состояния в плане отношения к своему положению в обществе и государстве.

В частности, М.И. Пастухов указывал: «реабилитация предполагает не только признание гражданина в соответствующем процессуальном решении, но и принятие во исполнение этого решения мер, которые призваны вернуть невиновному то, что он утратил в связи с необоснованным уголовным преследованием и осуждением: возместить причиненный имущественный и моральный вред, восстановить в прежних правах»[3]. И этот вред также подлежит возмещению государством.

Есть множество подходов различных ученых к понятию «реабилитация». Так, Безлепкин Б.Т. понимает под реабилитацией «оправдание подсудимого или прекращение уголовного дела в отношении обвиняемого, а также подозреваемого за отсутствием события или состава преступления либо недоказанностью участия указанных лиц в совершении преступления» [4,5]. Он считает, факт оправдания достаточным для осуществления реабилитации. Оправдательный приговор – это решение суда, порождающее право на реабилитацию лица путем установления его невиновности. Некоторые авторы в своих работах считают его последствием следственной или судебной ошибки, а другие находят в нем отражение принципов состязательности и невиновности. В своих работах О. В. Соколов выражает позицию о том, что оправдательный приговор – это результат некачественного предварительного расследования или ошибка, допущенная судом [5]. Следовательно, можно прийти к мнению, что оправдательный приговор – это решение суда, порождающее право на реабилитацию лица путем установления его невиновности.

Защита конституционных прав граждан является приоритетным направлением надзорной деятельности прокуратуры, особенно на стадии уголовного процесса.

Как показал анализ, число нарушенных конституционных прав граждан за последние 5 лет претерпевает не стабильную динамику (2017г. – 361, 2018г. – 530, 2019г.- 1017, 2020г. – 598, 2021г. – 495). (Рисунок № 1)

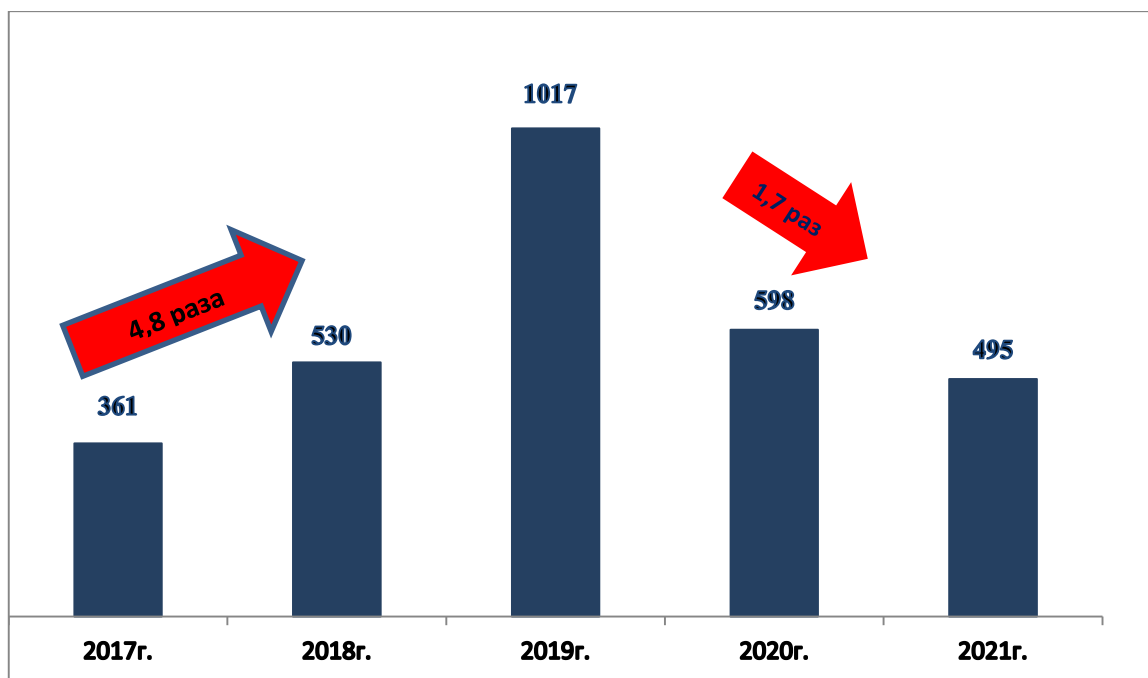

Рисунок № 1 Динамика нарушенных конституционных прав граждан

Изучением статистических данных указанной категории лиц за 2021 год, отмечается уменьшение числа лиц, в отношении которых уголовное преследование прекращено либо вынесен оправдательный

приговор, составило – 495 лиц (за 2020г. – 598), снижение на 17,2%, из них число лиц, в отношении которых уголовные дела либо уголовное преследование прекращено до суда по реабилитирующим основаниям 287 (417) снижение на 31,2%, прекращены судом 64 (64), оправдано судом – 144 лица (за 2020г. – 117).

В 2020 году произошло снижение на 4,2% (с 1017 до 598).

Данная динамика обусловлена тем, что большинство дел направлены в суд с обвинительным актом в суд до внедрения трехзвенной модели уголовного процесса.

Анализ статистических данных с момента внедрения трехзвенной модели показал значительное улучшение качества досудебного расследования.

Так, прекращаемость уголовных дел снизилась на 18,7 % (с 128 590 до 104 555 тысяч) прерываний – на 15,0% (с 78 096 до 66 370 тысяч), а выявляемость неправильной квалификации увеличилась в 7 раз (с 130 до 966).

Признаны незаконными 1931 постановлений о признании подозреваемым, тогда как в прошлом году отменено всего 62 таких решений или в 31 раз, что свидетельствует о предотвращении фактов необоснованного вовлечения значительного числа лиц в уголовный процесс. Такой подход повлиял и на снижение конституционных прав на 4,3 % или с 299 до 286.

Указанная динамика повлияла на сокращение на - 22,6% числа лиц признанных подозреваемыми (с 65 785 до 50 943).

Как и прежде организация прокурорского надзора за соблюдением конституционных прав и свобод граждан в уголовном процессе является неотъемлемой частью надзора за законностью уголовного преследования в целом и одним из приоритетных направлений деятельности органов прокуратуры.

Несмотря на действующие законодательные механизмы, динамичное развитие уголовно-процессуального законодательства, имеют место нарушения в период действия трехзвенной модели расследования, которые затрагивают конституционные права и свободы граждан.

Расширение полномочий прокуроров, связанных с согласованием и утверждением ключевых процессуальных решений в эпоху цифровизации уголовного процесса, в совокупности образуют эффективную площадку для дальнейшего разграничения полномочий и зон ответственности между правоохранительными органами, прокуратурой и судом.

Как показывает анализ, органы уголовного преследования все реже принимают меры к реабилитации граждан незаконно привлеченных к уголовной ответственности.

Ограничившись вынесением постановления о прекращении уголовного дела за отсутствием состава, события преступления или по другим реабилитирующим основаниям, орган, ведущий уголовное преследование забывает о теперь уже бывшем подозреваемом, обвиняемом, в лучшем случае должностное лицо приносит свои извинения за допущенную ошибку.

Не всякое прекращение производства по делу означает реабилитацию и, следовательно, возникновение права на возмещение вреда. Возмещение происходит в случае прекращения производства по уголовному делу по реабилитирующим основаниям (статья 39 Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан).

Копия оправдательного приговора, постановления направляется органом дознания, следствия, прокурором или судом по почте либо вручается заинтересованному лицу.

Одновременно ему направляется извещение с разъяснением порядка возмещения вреда. В извещении необходимо указывать, что лицо вправе требовать возмещения имущественного вреда, устранения последствий морального вреда, восстановления трудовых, пенсионных, жилищных и иных прав, которые были нарушены в связи с судопроизводством по делу.

После получения вышеназванных документов лицо вправе обратиться за возмещением в соответствующий орган.

Установленный порядок возмещения вреда для лиц громоздкий и бюрократический, что в свою очередь требует значительных усилий и времени при сборе необходимых справок, документов и др.

Гражданину, после вышеуказанных процедур необходимо лично посещать орган уголовного преследования и по вопросу получения услуги по выплате компенсации контактировать с его сотрудниками.

Для исключения субъективного подхода и связанных с ним коррупционных рисков, полагаем более эффективным максимально снизить участие человека и автоматизировать процесс извещения лица о реабилитации и выплаты компенсации.

В настоящее время в органах уголовного преследования и прокуратуры функционирует ЕРДР (единый реестр досудебных расследований), автоматизированная база данных, в которую вносятся сведения о поводах к началу досудебного расследования, перечисленных в части первой статьи 180 УПК РК, принятых по ним процессуальных решениях, произведенных действиях, движении уголовного производства, заявителях и участниках уголовного процесса, а также осуществляется ведение уголовного судопроизводства в электронном формате на стадии досудебного расследования [7].

Полагаем целесообразным введение функционала «SMS-оповещение» лиц, необоснованно и незаконно вовлеченных в орбиту уголовного преследования при выставлении процессуальных решений в ЕРДР органом уголовного преследования в случаях нарушения конституционных прав граждан.

Одновременно с этим, в указанном оповещении будут разъясняться права участника процесса при его реабилитации, регламентированные уголовно-процессуальным законодательством.

Взыскание судом вреда, причиненного в результате незаконных действий органа, ведущего уголовный процесс, производится с государственного органа, которому в соответствии с Законом Республики Казахстан о бюджете на текущий год выделены средства на возмещение данного вреда. Если такой орган Законом о бюджете не установлен, то взыскание производится с Министерства финансов республики [8].

Предлагается, чтобы установленная сумма компенсации, полагающаяся лицу, чьи конституционные права нарушены, автоматически после признания права на реабилитацию поступала на счет последнего. Тем самым будет обеспечено доверие со стороны граждан государству, так как обеспечение защиты прав и свобод человека и гражданина, соблюдение законности и правопорядка в обществе, наряду с восстановлением нарушенных прав относятся к основным задачам государства.

Это необходимо для исключения излишней бюрократизации процесса и сокращения времени для получения потерпевшим государственной помощи.

Также одной из причин нарушения конституционных прав граждан является недостаточный профессиональный уровень сотрудников следственных подразделений и слабый контроль за организацией работы со стороны руководства правоохранительных органов.

Повышение профессионального уровня следственного аппарата, в том числе с участием учреждений образования правоохранительных органов (обучающие семинары, круглые столы, научные исследования и т.д.) на данном этапе эффективно скажется на преобразовании системы института реабилитации, а именно на реализации устранения нарушенных конституционных прав граждан. К слову об обучении сотрудников правоохранительных органов, в Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан осуществляется первоначальная подготовка кандидатов на службу в органы прокуратуры и экономических расследований. Курсы повышения квалификации проходят, как вновь поступившие сотрудники, так и опытные представители правоохранительного блока. Такие преобразования должны положительно отразиться на повышении знаний и навыков сотрудников органов правоохранительной деятельности, в частности следственного аппарата.

Не маловажным шагом в разрешении вопроса реабилитации граждан незаконно привлеченных к уголовной ответственности будет повышение ответственности сотрудников следственных подразделений, их руководителей, и прокуроров при решении вопросов, связанных с задержанием, вынесением постановления о квалификации деяния подозреваемого, содержания под стражей, составлении обвинительного акта и его утверждения, а также при вынесении обвинительных приговоров.

По всем фактам незаконного привлечения лиц к уголовной ответственности, задержания и заключения под стражу необходимо давать правовую оценку действиям должностных лиц по ст.ст. 412 Уголовный кодекс Республики Казахстан (привлечение заведомо невиновного к уголовной ответственности), 414 Уголовный кодекс Республики Казахстан (заведомо незаконное задержание, заключение под стражу или содержание под стражей).

Один из фундаментальных признаков правового государства проявляется в системе прав и свобод его граждан, которая сочетает в себе интересы государства, оставляя возможность пользоваться этими правами и свободами за счет установления государством их гарантий. Процесс реабилитации граждан относится к той правовой сфере существования казахстанского общества, где наиболее сильно проявляются отношения государства и его граждан. Важна не только защита конституционных прав и свобод граждан от преступных посягательств, изобличение и наказание совершивших преступление, но и недопущение нарушений конституционных прав и свобод теми государственными исполнительными

органами, которые осуществляют их защиту. В этой связи государству необходимо реализовывать конституционные положения, связанные с защитой интересов граждан.

Список использованных источников:

1. Об утверждении Концепции правовой политики Республики Казахстан до 2030 года Указ Президента Республики Казахстан от 15 октября 2021 года № 674.

2. Казахстан в новой реальности: Время действий: Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.akorda.kz/ru/addresses?page=1> (дата обращения: 20.05.2022).

3. Пастухов М. И. Реабилитация невиновных. Основы правового института. – Минск, 1993 – С. 19.

4. Безлепкин Б. Т. Вопросы реабилитации на предварительном следствии. – Горький, 1975 – С. 13.

5. Безлепкин Б.Т. Конституционное право граждан на возмещение имущественного вреда, причиненного судебными органами / Проблемы правового статуса личности в уголовном процессе. – Саратов, 1981 – С.

6. Соколов О. В. Постановление оправдательного приговора в российском судопроизводстве как результат следственных ошибок / Вестник Владимирского юридического института. 2007 № 1 С. 222 – 224.

7. Об утверждении Правил приема и регистрации заявления, сообщения или рапорта об уголовных правонарушениях, а также ведения Единого реестра досудебных расследований [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V14W0009744> (дата обращения 20.05.2022).

8. Практика возмещения вреда, причиненного незаконными действиями органа, ведущего уголовный процесс [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://zakonpravo.kz/praktika-vozmeshheniya-vreda-prichinennogo-nezakonnymi-dejstviyami-organa-vedushhego-ugolovnyj-process/> (дата обращения 20.05.2022)

МРНТИ 10.67.59

А.А. Керимбаева¹, А.А. Шонай¹

¹ «Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті,
Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты
¹Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан
институтының халықаралық құқық кафедрасының оқытушысы,
Алматы қаласы, Қазақстан

БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУ

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстан Республикасының негізгі халықаралық нормалары мен балалардың құқықтарын қорғау туралы ұлттық заңнамалары қарастырылады. Бала құқықтары туралы конвенцияның құқықтық талдауы берілген. Балалардың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттер арасындағы ынтымақтастық мәселесі халықаралық құқықтағы ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Дегенмен, демократиялық және экономикалық дамыған елдердің өзінде кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыстың артуы, тұрмыс деңгейі төмен отбасылардың болуы, медициналық көмектің жеткіліксіздігінен бала өлімі, көшедегі балалардың өсуі байқалатынын мойындау керек. Осы факторлардың барлығы балалар мәселесін тек ұлттық құралдармен шешу мүмкін еместігін дәлелдейді және жалпы әлемдік қоғамдастықтың күш-жігерін біріктіру қажеттілігін туғызып, бала құқықтарын халықаралық-құқықтық қорғау институтының пайда болуына әкелді.

Түйін сөздер: Декларация, бала, мемлекет, адам құқықтары, БҰҰ, соғыс, Конвенция.

Керимбаева А.А.¹, Шонай А.А.¹

¹ студентка 3 курса, специальность «Международное право»,
Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

¹ Научный руководитель: Преподаватель кафедры международного права
Института Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ

Аннотация

В предоставленной статье рассматриваются основные интернациональные нормы и национальное законодательство Республики Казахстан по охране прав детей. Дан правовой обзор Конвенции о правах ребенка. Вопрос о совместной работе государств в области защиты прав детей является одним из особенно востребованных вопросов интернационального права. Впрочем следует признать, что даже в демократических и экономически развитых странах отслеживается рост преступности среди несовершеннолетних, присутствие семей с низким уровнем жизни, детская смертность из-за неудовлетворительного медицинского сервиса, рост беспризорности. Все эти факторы доказывают неосуществимость решения трудности детей только национальными средствами и сделали надобность объединения усилий мирового сообщества и привели к появлению университета международно-правовой защиты прав детей.

Ключевые слова: Декларация, ребенок, государство, права человека, ООН, война, Конвенция.

Kerimbaeva A.A.¹, Shonay A.A.¹

¹ 3rd year student, specialty "International Law",

Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay,

¹Scientific adviser: Lecturer at the Department of International Law
of the Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abai,
Almaty, Kazakhstan

INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS

Abstract

This article examines the main international norms and national legislation of the Republic of Kazakhstan on the protection of children's rights. A legal analysis of the Convention on the Rights of the Child is provided. The issue of cooperation between states in the field of protection of children's rights is one of the most urgent issues in international law. However, it should be recognized that even in democratic and economically developed countries, there is an increase in crime among minors, the presence of families with a low standard of living, child deaths due to insufficient medical care, and the growth of street children. All these factors prove that it is impossible to solve the problem of children only by national means and created the need to unite the efforts of the world community and led to the emergence of the institution of international legal protection of children's rights.

Keywords: Declaration, child, state, human rights, UN, war, Convention.

Халықаралық құқықтың өзекті мәселелерінің бірі балалардың құқықтарын қорғау проблемасы болып табылады. Бүкіл әлем бойынша миллиондаған балалар өте қиын жағдайда өмір сүреді: жетімдер мен панасыз балалар; босқындар немесе қоныс аударғандар; соғыстың, табиғи апаттардың және техногендік апаттардың құрбандары, радиация мен қауіпті химиялық заттардың әсер етуі сияқты апаттарды қоса алғанда; мигранттардың және халықтың басқа топтарының өкілдерінің балалары; жұмыс істеуге мәжбүрленген балалар немесе жас құрбанда; жезөкшелікке, жыныстық зорлық-зомбылыққа және басқа да нысандарына тартылған балалар; мүгедек балалар мен кәмелетке толмаған құқық бұзушылар және апартеид құрбандары. Мұндай балаларға отбасы, қоғамдастық және мемлекет тарапынан ерекше назар, қорғау және көмек қажет.

Бала құқықтарын халықаралық қорғау – бұл мемлекет пен үкіметтік емес халықаралық ұйымдардың өзара келісілген әрекеттерінің жүйесі, толыққанды және үйлесімді дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру

мақсатында баланың құқықтарын дамытуға және қамтамасыз етуге бағытталған, ұлттық заңнамада олардың шоғырлануына жәрдемдесу және дамымаған елдердің балаларына халықаралық көмек көрсету мысалы Ангола, Ауғанстан, Бангладеш, Судан, Нигер, Мадагаскар, Камбоджа, Замбия және т.б.

Құқықтардың халықаралық-құқықтық қорғалуын дамыту және қазіргі әлемдегі балалардың қызығушылықтары Бала құқықтарының Декларациясынан туындайды (Женева декларациясы) 1924 жылы 26 қыркүйекте Ұлттар Лигасының бесінші ассамблеясында қабылданған. Яғни, осы Декларацияның преамбуласында айтылған адамдар, ерлер және әйелдер, балаларға ең жақсысын беру міндетін мойындай отырып, парызы деп жариялайды. Балалардың қалыпты дамуы үшін барлық қажетті заттармен қамтамасыз етілуі керек, материалдық және рухани салаларда да. Женева декларациясы, кез келген басқа халықаралық декларация сияқты, қатысушы елдер үшін міндетті нормативтік нұсқамаларды қамтымады. Дегенмен, бұл үлкен жетістік болды өйткені бала халықаралық құқықтық қорғау объектісіне айналды. Декларацияда балаларға қамқорлық пен қорғау бүкіл адамзаттың бірден-бір міндеті екені атап көрсетілді яғни тек отбасы мен жеке мемлекеттікі емес.

5 принциптен тұратын Женева декларациясы балаларды халықаралық-құқықтық қорғаудың мақсаттарын тұжырымдады:

- 1) балаға материалдық және рухани жағынан қалыпты даму мүмкіндігін беру керек;
- 2) аш баланы тамақтандырып, зұлым балаларды түзеп, ауру баланы күту керек және жетім мен қараусыз қалған балаларды баспана мен олардың өмір сүруіне қажетті барлық нәрселермен қамтамасыз ету керек;
- 3) бала апат кезінде бірінші болып көмек алуы керек;
- 4) балаға нәпақа табу мүмкіндігі беріліп, қанаудың барлық түрінен қорғалуы тиіс;
- 5) бала өзінің ең жақсы қасиеттерін кейінгі ұрпақтың игілігіне жарататынын білуі керек.

Тәжірибе көрсеткендей, бала құқықтарын қорғау саласындағы көптеген құжаттар, оның ішінде 1989 жылғы Бала құқықтары туралы конвенция (1990 жылы күшіне енді) және оның 2000 жылғы Факультативтік хаттамасы, бала құқықтарын тиімді қорғауды қамтамасыз ететін нормативтік кепілдік болып табылмайды.

Конвенцияның қабылдануы балалардың құқықтарын қорғау саласындағы маңызды оқиға болды. Конвенцияда бала алғаш рет ерекше қорғауды қажет ететін объект ретінде ғана емес, сонымен бірге адам құқықтарының толық спектрі берілген құқық субъектісі ретінде де қарастырылған. 1989 жылғы Бала құқықтары туралы конвенцияның қабылдануымен халықаралық қоғамдастық физикалық және психикалық жетілмегендіктен балаларды ерекше қорғау қажеттігін мойындады. Конвенция «бала» ұғымының принципті маңызды анықтамасын енгізеді, яғни бұл 18 жасқа толмаған адамды білдіреді, егер балаға қолданылатын заң бойынша ол кәмелетке ерте жетпесе.

Конвенцияның қабылдануымен баланың бірқатар жаңа құқықтары енгізілгенін атап өткен жөн, мысалы: өмір сүру және даму үшін, даралықты сақтау, өз пікірін еркін білдіру құқығы, соғыс қимылдарына қатыспау, физикалық және психологиялық қалпына келтіру үшін, және зорлық-зомбылық пен қанау құрбандарын әлеуметтік реинтеграциялау болып табылады.

Маңыздылығы бойынша 1989 жылғы Конвенцияның үлесі келесідей болды: Біріншіден, онда құқық субъектісі ретінде бала ұғымы алғаш рет берілген. Бұл субъект кәмелетке толмаған деп саналды, сондықтан балалар ғана емес, жасөспірімдер де құқық субъектілеріне айналды: Конвенцияға сәйкес бала деп 18 жасқа толмаған әрбір адам, егер ұлттық заңнама ертерек кәмелеттік жасты белгілемесе; Екіншіден, ол кәмелетке толмаған баланың халықаралық құқықтық мәртебесін тұжырымдады, оның үстіне оның құқықтары мен бостандықтарының аясы кеңейді. Балалар мен жасөспірімдердің өз пікірін білдіру құқығы бекітілді, өзінің дамуына байланысты; Үшіншіден әрекетке қабілетсіз балаларды құқықтық қорғауды қамтамасыз етеді, заң бұзушылар, зорлық-зомбылық пен қарулы қақтығыстардың құрбандары; Төртіншісінде балаларды белгілі бір жағымсыз құбылыстардың әсерінен қорғау мәселелері көрсетілген, мысалы: нашақорлық және уытқұмарлық, балаларды сату, оларды порнографиялық бизнесте пайдалану; Бесіншіден, баланың немесе жасөспірімнің құқықтарын кемсітпеу және оларды қорғаудың жалпы қағидасы жарияланды.

Халықаралық құқықта алғаш рет Бала құқықтары жөніндегі конвенция комитеті шеңберінде конвенция ережелерінің орындалуын бақылаудың халықаралық тетігі құрылды. Ол 44-бапқа сәйкес конвенцияның ережелерін орындау үшін қабылдаған шаралар туралы мемлекеттердің есептерін 5 жылда бір рет мерзімді түрде қарауға уәкілетті болып табылады. Сонымен қатар, 45-бапқа сәйкес комитет конвенцияда қойылған мақсаттарды жүзеге асырудағы халықаралық ынтымақтастықтың үйлестірушісі болып табылады. Негізгі жаңа ережелердің бірі – мемлекеттер «өз елдерінде өз есептерінің кеңінен жариялануын» қамтамасыз етуі керек.

Бала құқықтарын халықаралық қорғау бірнеше бағытта жүзеге асырылады: бала құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарды дайындау мақсатында декларацияларды, шешімдер, конвенцияларды әзірлеу; баланың құқықтарын қорғау жөніндегі арнайы бақылау органын құру; халықаралық міндеттемелерге сәйкес ұлттық заңнаманың орындалуына ықпал ету яғни іске асыру жөніндегі іс-шаралар; БҰҰ Балалар қоры арқылы халықаралық көмек көрсету.

Балалар мен аналардың, оның ішінде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарын қорғау және заңды мүдделерін қорғау, мемлекетіміздің саясатының негізгі басымдықтарының бірі болып табылады. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында осы санаттағы балалардың құқықтарын қорғау саласында қажетті нормативтік құқықтық база жасалған. Мысалы 2002 жылғы 8 тамыздағы «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес, әрбір баланың отбасында өмір сүруге және тәрбиелеуге құқығы бар. Және Қазақстан Республикасы Конституциясының 27-бабына сәйкес «1. Неке мен отбасы, ана мен әке және бала мемлекеттің қорғауында болады. 2. Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу – ата-ананың етене құқығы әрі міндеті. 3. Кәмелетке толған еңбекке қабілетті балалар еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауға міндетті» [1].

Қазақстан Республикасы адам құқықтары жөніндегі алғашқы халықаралық қосылған құжат, Бала құқықтары туралы конвенция болды. Конвенция балалардың азаматтық, саяси, экономикалық және әлеуметтік құқықтарының кең ауқымын көрсететін негізгі шарт болып табылады. Конвенцияға енгізілген төрт қағиданың бірі – баланың өмір сүруге және дамуға құқығы болып табылады [2].

Қазақстан ратификациялаған Бала құқықтары туралы конвенцияға Факультативтік хаттамалар да бала құқықтарын жүзеге асыруға ықпал етеді, мысалы: балалардың қарулы қақтығыстарға қатысу, балаларды сату, балалар жезөкшелігі және балалар порнографиясы. Қазақстан Республикасы ратификациялаған Бала құқықтары туралы конвенцияға балалардың қарулы қақтығыстарға қатысуына қатысты факультативтік хаттама ұрыс қимылдарына тікелей қатысуға және 18 жасқа толмаған адамдарды (балаларды) қарулы күштерге міндетті түрде шақыруға жол берілмейтінін жариялайды. Бұл хаттаманың нормалары баланы әскери іс-қимылдарға, қарулы қақтығыстарға тартуға, балалар әскерилендірілген топтарын құруға тыйым салатын «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Заңның 41-бабында жүзеге асырылды. Олар қарулы шабуыл жасаған, қарулы қарсылық көрсеткен немесе әскери қызметшінің өміріне қауіп төндіретін топтық шабуыл жасаған жағдайларды қоспағанда, кәмелетке толмағандарға қарсы қару қолдануға тыйым салынады, егер мұндай шабуылды тойтару мүмкін болмаса. «Әскери қызметшілер мен олардың отбасы мүшелерінің мәртебесі мен әлеуметтік қорғалуы туралы» Заңның 20-бабына сәйкес өзге де тәсілдермен бекітілген. Және «Әскери полиция органдары туралы» 12-бапқа сәйкес, кәмелетке толмағандарға қарсы арнайы құралдар мен дене күшін қолдануға тыйым салынады, олар басқа адамдардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін шабуыл, топтық шабуыл немесе қарулы қарсылық жасаған жағдайларды қоспағанда. Қарулы қақтығыстар кезінде кәмелетке толмағандарды қорғауға қатысты «Соғыс жағдайы туралы», «Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы», «Азаматтық қорғаныс туралы» заңдарға сәйкес, соғыс жағдайы кезінде халыққа қолдануға болатын жалпы шараларды ғана қарастырады, яғни балалар үшін арнайы шаралар жоқ [3].

2004 жылдың қарашасында Қазақстан БҰҰ-ның адам саудасына және басқалардың жезөкшелігін пайдалануға қарсы күрес туралы конвенциясына қол қойды, ол балалардың құқықтарын қорғауды жақсартуға тиіс, өйткені адам саудасының негізгі құрбандары балалар болып табылады. Осыған орай, Халықаралық көші-қон ұйымының қатысуымен «Қазақстаннан Қазақстанға, Қазақстан арқылы және Қазақстан ішінде адам саудасымен күресу» тақырыбындағы пікірталас жалғасуда. Ол әлемдік тәжірибені ескере отырып, құқық қорғау органдары мен прокуратура қызметкерлерін осы мәселенің алдын алу әдістеріне оқытуды, және осы проблема бойынша ұлттық заңнаманы жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеуді, сондай-ақ зардап шеккендерге көмек көрсетуді көздейді [4].

Бала құқықтары саласындағы халықаралық құқық нормалары үнемі дамып келеді, және бұл балалық шақты қорғаудың үлкен қызығушылық пен маңыздылығының дәлелі. Осы құжаттарда бекітілген баланың құқықтары мен оларды қорғау қағидаттары қатысушы елдердің ұлттық заңнамасында көрсетілген. Мұның бәрі халықаралық құжаттар негізінде жекелеген елдердің заңнамасын жетілдіруге мүмкіндік береді [5].

БҰҰ Бала құқықтары туралы конвенцияны және оның факультативтік хаттамаларын ратификациялауды және толық іске асыруды ынталандыруды мақсат етіп қойды, балаларды қарулы қақтығыстарға тартуға және балаларды сатуға қатысты, балалар жезөкшелігі және балалар порнографиясына қатысты. Осылайша, балалардың құқықтарын қорғаудың барлық бекітілген нормаларын сақтау қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 30.08.1995 ж – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
2. Бала құқықтары туралы конвенция 20.22.1989 ж – URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml
3. Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы заң 08.08.2002 ж – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345_
4. Қазақстанда балалар құқығы қалай қорғалады 15.01.2022 ж – URL: https://www.inform.kz/ru/kak-zaschischayutsya-prava-detey-v-kazahstane_a3885783
5. Баланың құқықтары 02.09.2022 ж – URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Права_ребёнка

МРНТИ 81.93.25

Duzenova L.A.¹, Bavik A.D.¹

¹*Directeur scientifique: Maître de conférences du Département de droit international, de l'Institut de la Sorbonne - Kazakhstan (KazNPU Abay), étudiant de 3e année du Département de droit international de l'Institut de la Sorbonne-Kazakhstan (KazNPU Abay)*

LA MIGRATION COMME MENACE POUR LA SECURITE NATIONALE

Annotation

La migration est perçue par la communauté internationale comme un enjeu sécuritaire. Dans la foulée des attentats du 11 septembre 2001 et sous la menace du terrorisme, les États occidentaux ont adopté des lois antiterroristes et d'immigration privilégiant le paradigme de la sécurité nationale au détriment de la protection des droits fondamentaux, notamment ceux des migrants. Cet article examine les types de migration, leurs classifications, l'expérience du Kazakhstan en matière de politique migratoire, ainsi que l'expérience des pays étrangers. Il examine les situations qui se sont produites à la suite du dénombrement incontrôlé des migrants, dont les actions ont conduit à une augmentation de la criminalité et de la terreur. Également donné un exemple de la législation de la République du Kazakhstan et de son expérience, depuis la fin de la Grande Guerre patriotique.

L'article note les défis contemporains auxquels les migrants sont confrontés et, le plus souvent, ils restent vulnérables. Compte tenu du Bureau de la statistique nationale où la différence entre les émigrants et les immigrants est annoncée. L'expérience de l'accueil des migrants et des réfugiés en République fédérale d'Allemagne. La situation politique en Suède, la formation de nombreuses "sociétés dans la société"

Mots clés: migrants, migration, Immigration clandestins, flux migratoires, statut irrégulier, législation, droits des migrants, sécurité économique, convention sur les droits des migrants

Л.А. Дүзенова¹, А.Д. Бавик¹

¹Ғылыми жетекшісі: Абай атындағы ҚазҰПУ,
халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы

¹Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының 3 курс студенті

МИГРАЦИЯ ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІККЕ ҚАТЕР РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Көші-қонды халықаралық қауымдастық қауіпсіздік мәселесі ретінде қабылдайды. 2001 жылғы 11 қыркүйектегі шабуылдардан кейін және лаңкестік қауіпмен Батыс мемлекеттері негізгі құқықтарды, атап айтқанда мигранттардың құқықтарын қорғау есебінен ұлттық қауіпсіздік парадигмасын қолдайтын терроризмге қарсы және иммиграциялық заңдарды қабылдады. Бұл мақалада көші-қон түрлері, олардың жіктелуі, Қазақстанның көші-қон саясатындағы тәжірибесі, сондай-ақ шет елдердің тәжірибесі

қарастырылған. Ол әрекеттері қылмыс пен террордың өсуіне әкелген мигранттарды бақылаусыз санаудан туындаған жағдайларды зерттейді. Сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасы мен оның Ұлы Отан соғысының аяқталуынан бастап тәжірибесін мысалға келтіреді.

Мақалада мигранттар тап болатын және көбінесе олар осал болып қала беретін заманауи қиындықтарға назар аударылады. Эмигранттар мен иммигранттар арасындағы айырмашылықты жариялайтын Ұлттық статистика басқармасын ескере отырып. Германиядағы мигранттар мен босқындарды қабылдау тәжірибесі Швециядағы саяси жағдай, көптеген «қоғамдағы қоғамдардың» қалыптасуы

Түйін сөздер: мигранттар, көші-қон, заңсыз иммиграция, көші-қон ағындары, ретсіз статус, заңнама, мигранттардың құқықтары, экономикалық қауіпсіздік, мигранттардың құқықтары туралы конвенция

Дузенова Л.А.¹, Бавик А.Д.¹

*¹Научный руководитель: Старший преподаватель кафедры международного права
Института Сорбонна-Казахстан Институт (КазНПУ им. Абая)*

*¹Студент 3 курса, кафедры международного права
Института Сорбонна-Казахстан Институт (КазУПУ им. Абая)*

МИГРАЦИЯ КАК УГРОЗА НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация

Миграция воспринимается международным сообществом как проблема безопасности. После терактов 11 сентября 2001 г. и в связи с угрозой терроризма западные государства приняли антитеррористические и иммиграционные законы, которые поддерживали парадигму национальной безопасности за счет защиты основных прав, особенно прав мигрантов. В данной статье рассматриваются виды миграции, их классификация, опыт казахстанской миграционной политики, а также опыт зарубежных стран. В ней исследуются условия, созданные бесконтрольным заселением мигрантов, действия которых привели к росту преступности и террора. Также приводится пример законодательства Республики Казахстан и его опыта после окончания Великой Отечественной войны. Статья посвящена современным вызовам, с которыми мигранты сталкиваются и часто остаются уязвимыми. Учитывая Управление национальной статистики, которое публикует различие между эмигрантами и иммигрантами. Опыт приема мигрантов и беженцев в Германии, политическая ситуация в Швеции, формирование многих «общин внутри общества».

Ключевые слова: мигранты, миграция, нелегальная иммиграция, миграционные потоки, неурегулированный статус, законодательство, права мигрантов, экономическая безопасность, Конвенция о правах мигрантов.

La question des migrations internationales, avec ses causes complexes et ses implications démographiques, sociales, économiques et politiques, est à l'ordre du jour international et national de nombreux pays. Les principaux facteurs de la migration sont entre autres: une croissance économique faible, une répartition inégale des revenus, la surpopulation étroitement liée à une forte croissance démographique, des taux élevés de chômage, les conflits armés et les épurations ethniques, les violations des droits de l'homme, les persécutions, les catastrophes naturelles (la dégradation de l'environnement en général) ainsi qu'un faible niveau de gouvernance. Cette question a suscité de graves préoccupations dans la plupart des pays au cours des dernières années. L'évolution positive d'un pays en développement peut - dans un premier temps - renforcer les migrations internationales parce qu'un nombre de personnes acquiert des moyens d'immigrer mais ils ne trouvent pas encore de perspectives satisfaisantes dans leur pays. En général, ce phénomène (intitulé « rebond migratoire ») diminue ultérieurement. Il convient également de distinguer les différentes classifications de la migration, telles que : externe et interne; saisonnière; irrégulière; et beaucoup d'autres. Si, de la première à la seconde, il est clair que la migration externe signifie la sortie d'un pays, la migration interne signifie la sortie d'une région vers un autre pays. La situation de la migration irrégulière est beaucoup plus compliquée, parce que la législation de différents pays régleme la question de différentes façons. Au XXe siècle, le visage ethnique et culturel du Kazakhstan a été fortement influencé par la déportation et l'évacuation des peuples réprimés pendant la Grande Guerre Patriotique. A la fin de la période où le Kazakhstan était un pays d'émigration et un point de transit pour les

migrants se rendant en Russie, progressivement depuis le début de 2000. Avec l'amélioration de la situation économique, le Kazakhstan est devenu un pays d'immigration. Après l'effondrement de l'URSS, il y a eu une période où la différence entre les entrées et les sorties de migrants au Kazakhstan était négative. Les principaux flux migratoires étaient les Allemands, les Russes et les Ukrainiens rapatriés. Beaucoup de résidents du Kazakhstan dans la transition d'une économie socialiste à une économie de marché ont également dû émigrer à la recherche d'un travail à l'étranger, principalement leur chemin a été pavé à la Russie. En près de 10 ans (1990-1999), la population du Kazakhstan a diminué de 10 à 11 pour cent. En 1992, suite à la politique de rapatriement volontaire des «oralmans» vivant à l'étranger (principalement en Ouzbékistan), ainsi qu'à la forte croissance économique qui a suivi et à l'affaiblissement du flux migratoire, La différence entre les flux entrants et sortants de migrants dans le pays depuis 2004. devenu positif. À cause de la crise économique de 2008. Le flux migratoire vers le Kazakhstan s'est progressivement affaibli, aggravant la situation de la crise économique russe de 2014. et la chute brutale des prix de l'énergie. Données de l'ONS (Bureau of National Statistics) de la RK de 2021. Le nombre d'émigrants du Kazakhstan était d'environ 30 000, soit 11 % de plus qu'en 2020. Au cours de la même période, environ 11 000 personnes ont immigré au pays, soit 4 % de moins qu'en 2020. [2]

La migration vers le Kazakhstan est restée attrayante et a été principalement effectuée par des travailleurs migrants des pays d'Asie centrale. Cela entraîne le travail forcé de ressortissants étrangers non enregistrés (en vertu de la Convention 29 de l'OIT, ratifiée par le Kazakhstan en 2001, sur le « travail forcé ou obligatoire » désigne tout travail ou service requis par toute personne menacée d'une peine pour laquelle cette personne n'a pas fourni ses services»). Ces travailleurs migrants ne sont pas arbitrairement victimes de l'esclavage à des fins économiques et sexuelles. Les jeunes femmes et les filles des pays voisins sont les plus fréquentes (surtout d'Ouzbékistan).

Nous voudrions également souligner les problèmes rencontrés par le législateur dans la protection des droits des travailleurs migrants en situation irrégulière. Ils sont souvent victimes de violence psychologique et physique; beaucoup sont forcés de travailler dans des conditions difficiles; l'accès limité à la justice par crainte d'arrestation ou d'expulsion doit accepter des conditions qui sont dégradantes pour leur dignité humaine.

Des mécanismes de corruption dans les structures des services publics étaient également impliqués. Dans le classement du Transparency International Corruption Perceptions Index (IPC), le Kazakhstan a reçu 28 sur une échelle de 0 (corruption élevée) à 100 (corruption faible). Les migrants victimes d'abus de pouvoir refuseraient souvent de porter plainte, car les procès et les poursuites pourraient être abolis en versant des pots-de-vin aux autorités supérieures. Cela conduit à une méfiance accrue envers l'État et à la recherche de solutions alternatives et illégales.[1]

Dans ce monde où les rapports internationaux (notamment ceux du PNUD) rappellent que la mobilité est un facteur essentiel du développement humain (rapport 2009 : lever les barrières), le droit à la mobilité est à la fois une aspiration qui monte et très inégalement répartie. Ceux qui migrent ont infiniment moins de droits que ceux qui sont sédentaires, car beaucoup de conventions internationales n'ont pas été signées par tous les États : 50 non-signataires de la Convention de Genève, tous pays du Sud, 53 signataires seulement de la Convention de l'ONU de 1990 sur les droits de tous les travailleurs migrants et de leurs familles, tous pays du Sud, les pays du Nord ne voulant pas se sentir liés par des droits à reconnaître aux migrants irréguliers, des millions de personnes sans protection internationale lors de crises politiques (sur les 66 millions de réfugiés, 26 millions seulement ont le statut de la Convention de Genève, les autres ayant une protection temporaire ou humanitaire), 13 millions d'apatrides, des millions de sans-papiers, aucun statut international pour les déplacés environnementaux, un accès très différencié à la nationalité des pays d'accueil à l'échelle mondiale.

Expérience de l'accueil de migrants et de réfugiés en République fédérale d'Allemagne. En 2015. En ouvrant les frontières à des millions de migrants, les résidents ont fait face à de nombreux facteurs négatifs et conséquences malheureuses, comme le viol dans les rues de villes autrefois pacifiques et sûres, les attaques terroristes, l'incapacité de contrôler et de tenir des registres, Dont la majorité est laissée sans contrôle, ce qui à l'époque conduit à une augmentation de la criminalité et du trafic d'activités illégales. D'une part, après avoir lu la recherche (IAB) - Institut allemand des études du travail, qui affirme que 49% des réfugiés sont venus dans la période 2013. Après cinq ans de vie, on pourrait avoir un emploi permanent, on peut conclure que l'économie en a profité. Un autre aspect de la question implique que la société allemande est divisée sur les réfugiés. Certains d'entre eux étaient en faveur des réfugiés, tandis que d'autres étaient insatisfaits de la décision de leurs autorités.[3],[4]

Migrants en France. Sur le territoire de la République française, les migrants clandestins doivent « lutter pour leur survie ». Malgré l'appartenance de la France à des pays qui parlent de "protection des droits de l'homme", leur approche vis-à-vis des migrants diffère le plus souvent. En raison du manque de fonds publics, les migrants sont contraints d'être au bord de l'extinction. Par la suite, les décisions prises, la France a à plusieurs reprises fait l'objet

et fait l'objet de critiques universelles de la communauté mondiale pour son indifférence à l'égard des migrants illégaux vivant sur son territoire.

Migrants en Suède. Après les années 2000, après presque 10 ans de baisse des indicateurs démographiques, grâce à la politique « d'invitation » des migrants d'autres pays assez lointains, les autorités ont réussi à réaliser une croissance économique et démographique. Les taux de croissance démographique ont dépassé les records de la dernière décennie. Des résultats décents ont été suivis d'effets négatifs, en raison du grand nombre de migrants, des sociétés séparées ont commencé à apparaître et, par la suite, des zones de « ghetto » séparées ont été formées. Les taux de criminalité ont grimpé en flèche, les armes à feu et la violence sexuelle étant les plus courantes.

On sait malheureusement que ces données et ces observations sont difficilement acceptées par une grande partie de l'opinion pour plusieurs raisons qui relèvent non de l'économie ou de la statistique mais de la psychologie sociale. D'une part, l'opinion se représente les migrations à la fois d'une manière anachronique, confondant les mouvements présents avec ceux du passé, et présentiste en craignant que les accidents du moment présagent les migrations futures, comme actuellement les conséquences de la guerre en Syrie et en Afghanistan avec leurs cohortes de réfugiés. Or, la migration actuelle en provenance du Maghreb qui forme le gros contingent encore maintenant est très différente du passé. 60% des nouveaux arrivants ont le bac ou plus, ils sont majoritairement célibataires et proviennent des villes. La fécondité au Maghreb est maintenant assez faible, de l'ordre de 2,5 enfants par femme en moyenne. Dans les années 1960 et 1970, la plupart de ceux qui arrivaient du sud du Maghreb étaient au contraire très peu éduqués, voire analphabètes. Ils venaient d'un milieu rural et laissaient au pays une famille souvent nombreuse puisque la fécondité du Maghreb dépassait alors 6 enfants par femme. La France rencontre des problèmes non pas migratoires mais sociaux avec les enfants et les petits-enfants français de la migration des années 1960-1970 plus qu'avec les nouveaux arrivants avec lesquels l'amalgame est opéré.

D'autre part, la migration est le domaine de prédilection de la généralisation abusive : qu'un crime soit commis par un migrant et tous les migrants deviennent des criminels en puissance ; que quelques Africains arrivent dans un centre d'accueil d'une petite ville et l'on parle dans les environs d'une submersion par les Noirs sous prétexte qu'on en a croisé quelques-uns ; que des logements sociaux soient attribués à des demandeurs d'asile dans des villes où les logements vacants sont nombreux et l'on parle de passe-droits lézant les demandeurs français, comme si ces logements se trouvaient au centre de Paris ou de Lyon. Lorsqu'on démonte ces exagérations, voire ces mensonges, on attire l'attention sur ces questions et le doute ou le rejet de l'étranger se reporte sur une autre situation. Mais lorsqu'on souligne que les métiers les plus dangereux, les plus astreignants, les moins attractifs, ceux dont on dit que les Français n'en veulent pas, lorsqu'on regarde qui travaille sur les chantiers, qui est dans les cuisines des restaurants, qui fait le ménage tôt le matin ou tard le soir dans les administrations et les entreprises, quel est le médecin à l'hôpital et les infirmiers ou infirmières, personne ne fait attention ou se presse de l'oublier. [5]

Pour venir à bout des anachronismes, de l'obsession du présent, des généralisations indues, les sociologues, les démographes, les historiens, les politologues et autres chercheurs ne sont pas écoutés et peuvent difficilement l'être car accusés de vivre dans l'abstraction, dans les chiffres et non dans la prétendue vie réelle. Les seuls qui peuvent avoir prise sur l'opinion, car c'est aussi leur métier, sont les politiques, mais peu prennent le risque d'aller à l'encontre de l'opinion.

Conclusion

Les travailleurs migrants en situation irrégulière au Kazakhstan étaient encore dans une situation assez vulnérable. Leurs conditions de travail, leurs salaires, leurs conditions de vie inacceptables, tous doivent "survivre". De plus, beaucoup ont un accès limité à l'éducation et à des soins de santé adéquats.

La plupart des travailleurs migrants des pays voisins (Ouzbékistan, Tadjikistan) n'ont tout simplement pas la possibilité initiale de régulariser leur situation. En raison de la législation déconnectée affectant la migration saisonnière, il y a un manque de cadre législatif pour le travail peu qualifié.

Lorsque nous effectuons une analyse comparative entre la République du Kazakhstan et les pays étrangers, nous aimerions noter la différence dans les flux migratoires, parce que la situation géopolitique du Kazakhstan n'implique pas l'acceptation d'énormes concentrations de migrants et de réfugiés. Dans la plupart des cas, le Kazakhstan a été choisi comme destination pour les travailleurs migrants des pays d'Asie centrale.

À mon avis, pour résoudre les nombreux problèmes auxquels les travailleurs migrants font face, il suffit de renforcer la lutte contre les mécanismes corrompus dans les structures gouvernementales dans tout le Kazakhstan, Pour assurer l'application égale de la loi dans tout le pays.

Les references:

- 1) Shomanbaeva A., Ferry M., Laurent P., {Electronic resource}: Organization for Security and Co-operation in Europe, URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/343836.pdf>
- 2) Saruar A. ., {Electronic resource}: LS, URL: <https://lsm.kz/migraciya-za-2021-god>
- 3) Smantser V., Pervysheva E., {Electronic resource}: Lenta.ru, URL: https://lenta.ru/articles/2021/08/01/migrants_germany/
- 4) Uspenskaya A., Vendik Yu., {Electronic resource}: BBC news, URL: <https://www.bbc.com/russian/features-51501662>
- 5) Asgarli A., Özcan Y., {Electronic resource}: AA, URL: <https://www.aa.com.tr/ru/%D0%BC%D0%B8%D1%80/%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%8B-%D0%B2%D0%BE-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%83%D1%82-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D1%83-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5/2160462>

МРНТИ 10.87.68

А.Ф. Айтмұхамбет¹, А.А. Шонай¹

¹ «Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті,

¹ Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты

¹ Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының Халықаралық құқық кафедрасының магистрі, Алматы, қ. Қазақстан

ӘСКЕРИ ҚЫЛМЫСТАР

Аңдатпа

Бейбіт елде тұратынымызға қарамастан, көршілес мемлекеттер арасындағы қарулы қақтығыстардың болуы жиіленуде. Ал бұндай қимылдардың болуы, ең алдымен, адам құқықтарының бұзылуына әкеліп соғады.

Бұл мақалада қарулы қақтығыстың заңдары мен дәстүрлерін бұзу арқылы, қазаға душар ету, азаптау немесе құлдыққа алып кету немесе жаулап алынған аумақтағы азаматтық тұрғындарды басқа мақсаттар үшін пайдалану әскери тұтқындар немесе теңізде жүзіп жүргендерді өлімге душар ету, кепілге алынғандарды өлтіру, ақтауға болмайтын әскери қажеттілік сияқты әскери қылмыстар және бұл қылмыстар үшін жауапкершілікке тарту мәселелері қарастырылатын болады.

Түйін сөздер: әскери қылмыстар, адам құқықтары, әскери қылмыстардың түрлері, әскери қылмыстар үшін жауапкершілік.

Айтмұхамбет А.Г.¹, Шонай А.А.¹

¹ студентка 3 курса, специальность «Международное право»,

Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая,

¹ Научный руководитель: магистр кафедры Международного права, Институт Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

ВОЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Аннотация

Несмотря на то, что мы живем в мирной стране, участились вооруженные конфликты между соседними государствами. А наличие таких конфликтов, скорее всего, приведет к нарушению прав человека.

В этой статье рассматриваются военные преступления, такие как смерть, пытки или порабощение, или использование гражданского населения на оккупированной территории для других целей путем нарушения законов и традиций вооруженного конфликта, а также причинение смерти военнопленным

или пловущим в море, убийство заложников, неоправданная военная необходимость, а также привлечение к ответственности за эти преступления.

Ключевые слова: военные преступления, права человека, виды военных преступлений, ответственность за военные преступления.

*Aitmukhambet A.G.¹, Shonay A.A.¹
13rd year student, specialty "International Law",
Institute Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abay
¹Scientific adviser: Master of the Department of International Law,
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abay, Almaty, Kazakhstan*

WAR CRIMES

Abstract

Despite the fact that we live in a peaceful country, armed conflicts between neighboring States have become more frequent. And the presence of such conflicts is likely to lead to human rights violations.

This article deals with war crimes such as death, torture or enslavement, or the use of civilians in the occupied territory for other purposes by violating the laws and traditions of armed conflict, as well as causing death to prisoners of war or sailing at sea, killing hostages, unjustified military necessity, as well as bringing to justice for these crimes.

Keywords: war crimes, human rights, types of war crimes, responsibility for war crimes.

Әскери қылмыстар – әскери (жауынгерлік) іс-қимылдарды жүргізу кезінде халықаралық гуманитарлық құқықтың аса ауыр бұзушылықтарын білдіретін ұжымдық термин болып табылады [1]. Әскери қылмыс терминінің анықтамасы Халықаралық қылмыстық соттың Рим Статутының 8-бабының 2-бөлігінде бекітілген және оған сәйкес әскери қылмыстарға мыналар жатады:

а) 1949 жылғы 12 тамыздағы Женева конвенцияларын, атап айтқанда тиісті Женева конвенциясының ережелеріне сәйкес қорғалатын адамдарға немесе мүлікке қарсы әрекеттердің кез келгені елеулі қылмыс болып табылады. Олар:

1. қасақана өлтіру;
2. биологиялық эксперименттерді қоса алғанда, азаптау немесе адамгершілікке жатпайтын емдеу;
3. қасақана ауыр азап немесе ауыр дене жарақаты немесе денсаулыққа зиян келтіру;
4. әскери қажеттіліктен туындамаған мүлікті заңсыз, мағынасыз және ауқымды түрде жою және иемдену;
5. әскери тұтқынды немесе басқа күзетілетін адамды жау державасының Қарулы Күштерінде қызмет етуге мәжбүрлеу;
6. заңсыз депортациялау немесе қоныс аудару немесе заңсыз бас бостандығынан айыру;

б) халықаралық құқықтың шеңберінде белгіленген халықаралық қарулы қақтығыстарда қолданылатын заңдар мен әдет-ғұрыптардың басқа да елеулі бұзушылықтары, атап айтқанда мынадай әрекеттердің кез келгені:

1. соғыс қимылдарына тікелей қатыспайтын бейбіт тұрғындарға немесе жекелеген азаматтық тұлғаларға қасақана шабуыл жасау;
2. азаматтық объектілерге, яғни әскери нысандар болып табылмайтын объектілерге қасақана шабуыл жасау;
3. Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысына сәйкес гуманитарлық көмек көрсетуге немесе бейбітшілікті сақтау миссиясына тартылған персоналға, объектілерге, материалдарға, бөлімшелерге немесе көлік құралдарына қасақана соққы беру;
4. қалаларға, ауылдарға, тұрғын үйлерге немесе ғимараттарға қорғалмаған және әскери емес нысандарға шабуыл жасау немесе оларды қандай да бір құралдармен ату [2].

2017 жылдың желтоқсанында БҰҰ-ның Халықаралық қылмыстық сотының Рим жарғысына әскери қылмыстар ретінде жіктелетін келесі әрекеттер енгізілді. Олар:

- Биологиялық немесе токсинді қаруды қолдану;
- Зақымдайтын элементтерін рентген сәулесімен анықтау мүмкін емес қару-жарақты қолдану;
- Соқыр лазерлік қаруды қолдану [3].

Халықаралық құқық әскери қылмыстар үшін жеке жауапкершілікті ғана емес, сонымен бірге топтасқан жауапкершілікті де белгілейді. 1949 жылғы Женева конвенцияларына сәйкес, егер командир қоластындағылардың қылмыс жасау мүмкіндігі туралы білсе, бірақ олардың алдын алу шараларын қолданбаса, бағынушылардың конвенцияларды бұзғаны үшін командир жауапты болады деп бекітті [2]. Халықаралық қылмыстық сот құрылмастан бұрын әскери қылмыс жасағандарды жауапкершілікке тарту мақсатында ірі 4 трибунал құрылған болатын. Халықаралық трибуналдар әскери қылмыстарға, геноцидке және адамзатқа қарсы қылмыстарға қатысты көптеген түбегейлі шешімдер қабылдады. Бұл жай ғана жеке соттарға ұқсамайтын. Осы сот шешімдерінен кейін саясаткерлер не айтса да, трибунал қабылдаған шешім өзгермейтін. Өкінішке орай, трибуналға дейінгі әскери қылмыскерлердің көпшілігі жазасыз қалды. Егер бізде идеалды ұлттық немесе халықаралық құқықтық жүйе болса, барлық жауапкерлерді жауапқа тарту мүмкін болар еді. Сондықтан, әрбір қақтығыс үшін жеке трибунал құрмау үшін 1998 жылы әмбебап юрисдикция анықталған әскери қылмыстар құзыретіне кіретін Халықаралық қылмыстық сот құру туралы шешім қабылданып, 2002 жылы оны құру туралы келісім күшіне енді [4]. Алайда көптеген елдер оған қол қоймады немесе ратификацияламады. Осының әсерінен, қылмыстық сот өз ісін қажетті дәрежеде орындай алмай, кейбір мемлекеттерде соғыс қимылдары әлі күнге дейін жалғасып, адам құқықтары бұзылуда. Бірақ бұл мәселеге қарамастан, әскери қылмыстарға ескіру мерзімі қолданылмайтындығы қуантады. Себебі бүгін болмаса да, бірнеше жылдардан кейін Халықаралық гуманитарлық құқық барынша дамып, қылмыскерлер жауапкершіліктен қаша алмайды деп үміттенемін. Нюрнберг трибуналының үкімінде айтылғандай, халықаралық конвенцияларға қосылмау, қылмыскерлердің жауапкершіліктен бас тартуы үшін сылтау бола алмайды. XVIII ғасырдан бастап "қорғансыз адамдарды өлтіру немесе оларға зиян келтіру әскери дәстүрге қайшы келеді" деген көзқарасқа негізделген принциптер дамыды. Бұл әскери тұтқындарға қатысты болса да, адамгершілікпен қарау қажеттілігі кез-келген сипаттағы қарулы қақтығыстардағы кез-келген бейбіт халыққа қатысты болып табылады [5].

Халықаралық гуманитарлық құқықтың басты міндеті – соғыс қимылдары кезіндегі қарапайым халықтың құқықтарын қорғау және зардап шеккендерге көмек қолын созу болып табылады. Осы негізде, 1963 жылы бүкіл әлемде қақтығыстар мен қарулы зорлық-зомбылықтан зардап шеккен адамдарға көмек көрсету және соғыс құрбандарын қорғайтын заңдар туралы білім беру арқылы жұмыс істейтін Халықаралық Қызыл Крест Ұйымы құрылды. ХҚКК-соғыс пен қарулы зорлық-зомбылық құрбандарына гуманитарлық қорғаныс пен көмек көрсететін тәуелсіз бейтарап ұйым болып табылады. Ол төтенше жағдайларда әрекет етеді және халықаралық гуманитарлық құқықты сақтауға және оны ұлттық деңгейде енгізуге ықпал етеді. Гуманитарлық құқық пен адамзаттың әмбебап принциптерін насихаттау және нығайту арқылы ХҚКК адамдардың қайғы-қасіретін болдырмауға бар күшін салады. Халықаралық Қызыл Крест Ұйымы соғыс қимылдары кезінде ғана адам құқықтарын қорғамайды. Ұйым, сондай-ақ, жыныстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес, сумен жабдықтау және тұрғын үй жағдайлары, соғыс кезінде ажыраған отбасылардың кездесуі, гуманитарлық дипломатия, денсаулық сақтау, климаттың өзгеруі және қақтығыстар, тұтқындарға бару, құқықты сақтауға жәрдемдесу, ұлттық қоғамдармен ынтымақтастық және экономикалық қауіпсіздік сияқты ерікті түрде көмек берумен айналысады [6].

Жалпы, соғыс қимылдары жаңа заманда пайда болған ұғым еместігі бәрімізге белгілі. Ерте заманнан-ақ, этникалық бытыраңқылық болған күннің өзінде де, жер үшін талас ауқымды мәселелердің бірі болды. Ол замандарда соғыстың айтарлықтай ережелерінің болмауының салдарынан бейбіт халықтардың зорлық-зомбылық көруі қалыпты жағдай ретінде қарастырылды. Халықаралық гуманитарлық құқықтың пайда болуы және дамуы соғыс ережелерінің орнап, бейбіт халықтың және адам құқықтарының қорғалуына үлкен септігін тигізді деп айта аламын. Дегенімен, Халықаралық гуманитарлық құқық әлі де дамып, дүниежүзіне өзін мойындатуы керек деп санаймын. Сонда ғана соғыс қимылдары тоқтап, дүниежүзіндегі барлық адам бейбіт елде бақытты да, ұзақ ғұмыр кешеді. Тек сонда ғана адамдар бір-біріне мейірімділікпен қарап, адам өмірінің құндылығын түсінеді деп ойлаймын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. *Экономика және құқық энциклопедиялық сөздігі (2005 ж.).*
2. *1949 жылғы 12 тамыздағы Женева конвенциялары.*
3. *Халықаралық қылмыстық соттың Рим жарғысы.*
4. *Халықаралық қылмыстық сот.*
5. *Обычное международное гуманитарное право.*
6. *Халықаралық Қызыл Крест Комитетінің ресми сайты.*

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖҮЙЕСІН
ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ
ТРАНСФОРМАЦИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ
TRANSFORMATION OF THE MODERN SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS**

МРНТИ 11.25.67, 11.01.29

УДК 327:339,9,32:002.6

Чумаченко Т.Н.¹

¹к.полит.н., ст. преподаватель кафедры международных отношений
ИСК Каз НПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

**ВЛИЯНИЕ СМИ И СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ
НА ПОЛИТИЧЕСКУЮ СФЕРУ И ВНЕШНЮЮ ПОЛИТИКУ**

Аннотация

СМИ и Интернет с широко распространенными социальными сетями, как глобальная система по поиску и обмену информацией, в современном мире представляет собой очень важный и ценный ресурс. Одновременно, это и средство связи и аккумуляции информации. Высокая распространенность и популярность социальных сетей объясняется аналитиками тем, что они удовлетворяют множество потребностей пользователей, такие как общение, межличностные связи, самореализация и т.д. Пользователи мгновенно получают информацию обо всех событиях, происходящих в мире. И данный ресурс успешно используется, как во внутривнутриполитической, так и внешнеполитической сфере. Данная статья анализирует несколько аспектов влияния средств массовой информации и социальных сетей на международную политику. Первый – это участие СМИ и новых масс-медиа в распространении массовой культуры. Второй рассматривает СМИ, как средства мобилизации и пропаганды. И третий аспект исследует СМИ как акторов мировой политики.

Ключевые слова: средства массовой информации, международная политика, социальные сети

Т.Н. Чумаченко¹

¹с.э.к., халықарақарық қатынастар аға оқытушысы,
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

**БАҚ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ САЯСИ САЛАҒА
ЖӘНЕ СЫРТҚЫ САЯСАТҚА ӘСЕРІ**

Аңдатпа

Қазіргі әлемде ақпарат іздеу мен алмасудың жаһандық жүйесі ретінде кең таралған әлеуметтік желілері бар бұқаралық ақпарат құралдары мен Интернет өте маңызды және құнды ресурс болып табылады. Сонымен бірге ол ақпарат алмасу және жинақтау құралы болып табылады. Әлеуметтік желілердің жоғары таралуы мен танымалдылығын сарапшылар пайдаланушылардың көптеген қажеттіліктерін қанағаттандыратындығымен түсіндіреді, мысалы, қарым-қатынас, тұлғааралық қарым-қатынас, өзін-өзі жүзеге асыру және т.б. Пайдаланушылар әлемде болып жатқан барлық оқиғалар туралы ақпаратты бірден алады. Ал бұл ресурс ішкі саясатта да, сыртқы саясатта да табысты пайдаланылуда. Бұл мақалада бұқаралық ақпарат құралдары мен әлеуметтік желілердің халықаралық саясатқа ықпалының бірнеше аспектілері талданады. Біріншісі – бұқаралық мәдениетті таратуға БАҚ пен жаңа БАҚ-тың қатысуы. Екіншісі БАҚ-ты жұмылдыру, үгіт-насихат құралы ретінде қарастырады. Ал үшінші аспект БАҚ-ты әлемдік саясаттың субъектілері ретінде зерттейді.

Түйін сөздер: БАҚ, халықаралық саясат, әлеуметтік желілер.

Chumachenko T.N.¹

¹candidate of political sciences, senior lecturer of the department of International relations
Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan

THE IMPACT OF THE MEDIA AND SOCIAL NETWORKS ON THE POLITICAL SPHERE AND FOREIGN POLICY

Abstract

The media and the Internet with widespread social networks, as a global system for searching and exchanging information in the modern world, is a very important and valuable resource. At the same time, it is a means of communication and accumulation of information. The high prevalence and popularity of social networks is explained by analysts by the fact that they satisfy many user needs, such as communication, interpersonal relationships, self-realization, etc. Users instantly receive information about all the events taking place in the world. And this resource is successfully used both in the domestic and foreign policy spheres. This article analyzes several aspects of the influence of the media and social networks on international politics. The first is the participation of the media and new mass media in the dissemination of mass culture. The second considers the media as a means of mobilization and propaganda. And the third aspect explores the media as actors in world politics.

Keywords: mass media, international politics, social networks

Социальные сети, как и средства массовой информации в жизнедеятельности каждого человека и каждого государства играют важную роль. Стремительная эволюция социальных сетей превратила их в глобальные коммуникационные платформы, собирающие данные о пользователях с самыми различными целями. Это не просто оптимизация повседневной жизни, развитие навыков и творчества. Эти платформы и собранная ими информация становятся ценным ресурсом, позволяющим извлекать коммерческую выгоду и данные для конкурентной разведки.[1]

«Новые» СМИ и социальные сети имеют большое влияние на политическую и социальную составляющие любого государства. Последние исследования приходят к выводу о том, что использование повседневной коммуникации превращается в одно из стратегических направлений политики различных игроков.[2]

Социальные сети и СМИ активно влияют на восприятие населением тех или иных проблем, внедряясь в традиционную культуру и изменяя ценности и приоритеты. Масс-медиа централизованно распространяет ту или иную информацию, а с помощью скрытой пропаганды навешивают определенную культуру, а так же выгодное поведение среди граждан. В распространении массовой культуры могут участвовать радио- и телепередачи, печатные издания, такие как газеты, журналы, различные распечатки и листовки массового тиража, а также арт-композиции и выставки. Благодаря СМИ можно придать огласку тому или иному событию с выгодной точки зрения, сформировав при этом нужное общественное и политическое настроение у граждан страны. «Новые» СМИ, которые включают в себя социальные сети и определенные платформы в Интернет-пространстве непосредственно могут навешивать и массово распространить определенную культуру среди населения с помощью генерации определенного контента пользователями и его распространением.

Благодаря «новым» СМИ и социальным сетям внедрение и распространение какой-либо культуры осуществляется намного быстрее, благодаря широкому охвату аудитории, а также отсутствию территориальной принадлежности. Одним из примеров таких явлений является проникновение англицизма (это заимствованные из английского языка слова и словосочетания, интерпретированные под русский язык) в жизнь большинства людей благодаря традиционным и «новым» СМИ, через которое эта культура начала свое распространение. Англицизм непосредственно является частью мировой глобализации, и это оказывает огромное влияние на политическую среду государств, а также на политическое настроение жителей этих государств. Мы используем заимствованные слова из английского языка ежедневно, особенно это явление ярко выражается у более молодого поколения. Социальные сети непосредственно способствуют распространению этого феномена, создаются картинки развлекательного характера, постеры, музыкальные произведения, короткометражные фильмы, где используются англицизмы.

Другой пример такого влияния мы наблюдали несколько лет назад, он проявился в повсеместном и всеобъемлющем распространении так называемой «корейской» культуры. Это смогло повлиять на стиль

жизни некоторых многих людей, на их образ, мнение и внешний вид. Все это, конечно же, является заслугой социальных сетей. Быстрое распространение какой-либо культуры в первую очередь обуславливается в задействовании большого количества людей. Социальные сети и масс-медиа нового формата можно назвать главными инструментами в распространении и навязывании массовой культуры, также это является инструментом для приобретения, трансформирования каких-либо общественных и моральных устоев, ценностей. Необходимо отметить, что такое быстрое проникновение чужеродной культуры в общество может повлиять на политический устрой в стране негативным образом. Так, распространение массовой культуры может вызвать протестные, антиполитические настроения, что напрямую может коснуться политической безопасности и «имиджа» государства и правительства.

Первая волна распространения южнокорейской культуры пришлось на Китай, Юго-Восточную Азию, а уже с начала двухтысячных, а точнее с 2003 года, распространение отхватило Японию. Относительная недавно «корейская» волна была распространена уже и в США, Латинской Америке, Европе. Казахстан, как государство, находящееся в недалеком соседстве от Китая и Японии, быстро перенял такую культуру. Она, в частности, распространялась благодаря телевизионным южнокорейским мыльным операм и музыке, определенного жанра, который называют К-поп. «Корейская» волна также повлияла на внешний вид некоторых молодых людей в целом. Распространение «корейской» культуры на Китай началось с мыльной оперы под названием «What love is all about», она смогла занять одно из первых мест в топе по популярности. Про эту драму знали все, она стала одной из самых просматриваемых в Китае. Для предотвращения сильного влияния «корейской» культуры на китайский народ правительство страны решило ограничить показ сериалов южнокорейского происхождения в начале двухтысячных. В Японии распространение массовой южнокорейской культуры началось с показа драмы под названием «Winter Sonata», что тоже повлекло за собой высокую увлеченность корейской культурой. Она вызвала огромный интерес у населения Японии, и с этого началось распространение «корейской» культуры на территории Японии.

Но влияние Южной Кореи распространялось не только на азиатские страны, «корейская» культура начала проникать в жизни людей практически на всех континентах. Так, например, под это влияние попали крупные города США – Нью-Йорк, Калифорния, Вашингтон, а от этих крупных городов южнокорейская волна настигла и более маленькие населенные пункты. Также следует дать огласку тому феномену, что больше половины зрителей южнокорейских кинокартин являлись представители неазиатского происхождения. Вице-президента по коммуникациям и связям североамериканского сайта отметил в своем выступлении, что можно сказать что ежемесячно корейские мыльные оперы просматривали более трех миллионов людей, и только 15-20% из них были представителями азиатского общества. Это является очень ярким примером того, как «корейская» культура массово проникла в жизни сотен, тысяч людей, меняя либо влияя при этом на их картину мироощущения и мировосприятия. Так называемая «корейская волна» или Халлю приносит ежегодные большие доходы в бюджет Южной Кореи [3]. .

Правительство Южной Кореи продолжает активно политику продвижения и распространения корейской культуры. Это можно понять исходя из того, что власти в 2009 году собрали специальный Совет, который занимается продвижением национальных брендов, были так же выделены цели и обозначены способы достижения массового распространения корейской культуры, в данном случае, национальных брендов. Возвращаясь к имиджу государства, можно отметить, что высокий спрос на национальное производство может положительно сказаться на имидже, а это способствует последующему увеличению влияния государства на международной арене. Также в распространении так называемой «Корейской волны» принимают активное участие различные Министерства.

Современные технологии играют одну из главных ролей в распространении информации развлекательного и познавательного характера, а также выделяемым людьми на распространение этой информации времени. Если рассматривать «новые» СМИ под таким углом, то можно понять глобальную роль их влияния на политическую и социальную составляющие страны. Можно с уверенностью сказать, что «новые» СМИ играют огромную роль в распространении массовой культуры и влияют на восприятия мира индивидуумом, а также, непосредственно, «новые» СМИ влияют и на политическое мироощущение, на его политическое настроение, отношение к государству, а также место самого человека в политической системе.

Инструментарий, используемый новыми СМИ, постоянно совершенствуется. Этими инструментами являются социальные сети и платформы, персональные аккаунты на сайтах и платформах, видеохостинги, микроблоги.[4] Они могут влиять на выявление определенных ценностей и мнений политического характера, формировать взгляд на те, или иные, политические происшествия и события,

мобилизовать пользователей Сети для проведения политических мероприятий (иногда протестного характера). «Новые» СМИ определенно влияют на устоявшуюся политическую культуру, а иногда даже изменяют ее полностью.

Массовая культура в первую очередь предполагает массовое потребление информации, как в Интернет-пространстве, так и в реальной жизни. Некоторые ученые отмечают наличие персонализации в условиях современной массовой культуры. В связи с этим, пользователи «новых» масс-медиа могут не только изучать материалы и получать определенную информацию, но также и самостоятельно генерировать контент, который в последствии можно будет распространять, комментировать, сохранять, использовать для создания другого пользовательского контента. При комментировании уже существующего контента можно создать новый контент. Например, при обсуждении какого-либо видеоролика на просторах Интернета генерируется новая информация, которая может повлиять на распространение той или иной массовой культуры. Также следует отметить, что, например, на платформе Youtube можно не только опубликовать ролик, но и проанализировать его со статистической точки зрения. У каждого опубликованного видео есть определенное количество комментариев, оценочных суждений как положительного толка, так и отрицательного, а также количество просмотревших опубликованное видео. Появление большого количества видеофайлов, сгенерированных самими пользователями, в Интернет-пространстве и их последующее обсуждение и распространение напрямую говорит о массовом характере участия «новых» СМИ в производстве и распространении массовой информации и культуры.

Еще один пример, социальные медиа и «новые» СМИ могут влиять не только на распространение массовой культуры, но также и на избирательные кампании. Этот феномен хорошо проанализирован исследователями на примере Соединённых Штатов Америки.

В избирательной кампании Барака Обамы 2008 года было замечено активное участие средств массовой информации, социальных сетей. Это имеет прямое отношение к процессам и взаимоотношениям политического характера. Этот пример является показателем того, как социальные сети и «новые» СМИ могут принимать активное участие в политических вопросах какой-либо страны, также этот пример является одним из первых случаев, когда средства массовой информации смогли оказать заметное влияние на политику, а тем более, в избирательных кампаниях. Процесс подготовки, организации и проведение мероприятий протестного характера в последнее время чаще всего сопровождается с социальными сетями. Там можно: а) распространить информацию о митинге; б) указать время и точку сбора.

«Новые» СМИ являются отличным инструментом для коммуникации между властью и гражданами страны, встречаются различные примеры, подтверждающие это. Так, например, с помощью социальных сетей и Интернет-сайтов можно выдвинуть какую-либо инициативу, которая, возможно, будет рассмотрена органами власти. Можно онлайн подписать петицию об остросоциальном вопросе, а также благодаря социальным сетям данную петицию можно распространить на огромные массы людей. Социальные медиа отличились и в ходе различных избирательных кампаний, где принимали очень активное участие. Например, избирательная кампания Барака Обамы в 2008 году, когда он был оппонентом Маккейна получила символичное название «первая сетевая компания». Барак Обама представлял демократическую партию и получил 52,9% голосов в конечном итоге. Рассматривая данный конкретный пример можно выявить значительную роль социальных медиа в политическом функционировании, а также выделить определенные инструменты и механизмы.

Главными инструментами во взаимодействии социальных сетей и политики в данном конкретном случае являются такие социальные площадки, как Twitter, Instagram, Youtube. Обамой и его командой был сделан значительный упор именно на вышеперечисленные социальные площадки в сети Интернет. М. Кастельс, бывший Министр высшего образования Испании, в своей книге «Власть коммуникации» пишет, что: «...Кампания Обамы получила выгоду за счет комбинации двух важнейших факторов: централизации фандрайзинга и сбора данных локализации мобилизационных тактик». [5]

СМИ в современном мире используются и как средства мобилизации и пропаганды. Средства массовой информации выполняют роль централизованного распространения информации среди населения, они могут транслировать и освещать актуальные проблемы и новости, также масс-медиа обладает всеобъемлющими возможностями для воздействия на людей, на их политическое настроение, государственной идеологии, а также на формирование ценностей.

В эпоху технологий и цифровизации политическое манипулирование легко осуществляется с помощью разных методов, но прежде всего с помощью СМИ и социальных сетей, которые являются

неотъемлемой частью жизни большинства населения планеты. Любое манипулирование – это тайное влияние на поступки, мысли, прямое навязывание воли [5 С.50]

При этом, пропаганда существует как внутренняя, так и внешняя, открытая и скрытая. В той или иной степени, она произрастает в каждом отдельном государстве с помощью средств массовой информации и социальных сетей, которые являются неотъемлемой частью любого общества. Новой формой политического участия и способа донести общественное мнение являются флешмобы и митинги. Всегда на повестке дня флешмобов стоит какой-либо политический либо общественный вопрос. Чаще всего митинги отражают критическую проблему в обществе, поднимаются социальные проблемы. Проводятся такие акции всегда в общественном, общедоступном месте, где участников точно смогут заметить как проходящие мимо люди, так и городское управление. Примером этому может послужить знаменитый лондонский флешмоб, который проходил на Трафальгарской площади в 2012 году. В крупных флешмобах задействовано очень много людей, поэтому с помощью таких акций легко донести определенный политический смысл и посыл

Увеличение степени наблюдаемости за теми или иными политическими процессами способно оказать влияние и на восприятие обществом этих процессов. Здесь можно выделить, как минимум, 3 аспекта. Во-первых, инструментальность, под которой, в данном случае, подразумевается наличие конкретных инструментов для осуществления наблюдения за теми или иными политическими процессами. Во-вторых, доступность данных инструментов, для использования которых гражданину, как правило, необходимо заранее зарегистрироваться на том или ином сайте и иметь непосредственно доступ в Интернет. В-третьих, наличие конкретных примеров использования подобных инструментов простыми гражданами.

«Анализ предпочтений индивидов, собираемых на интернет платформах, интересен маркетологам, рекламодателям, СМИ. А высказывания, позиции в отношении каких-либо вопросов, мировоззренческие установки интересны представителям организаций в чьи интересы входит сбор подобной информации, анализ и формирование представления о пользователях, выделения таргетных групп, на которых можно осуществлять воздействие. На основе собранной информации формируется некая социальная панель, в которой выделяются целевые группы, на которые осуществляется нужное влияние. Методами подобного воздействия являются: метапрограммирование, медиавирусное заражение, когнитивные подмены».[6]

Об ощущении потенциальной вовлеченности в те процессы и явления, на увеличение степени наблюдаемости которых и оказывают влияние «новые» СМИ. Потенциальной эту вовлеченность можно считать в силу того, что у граждан есть возможности для наблюдения за отмеченными политическими процессами и явлениями, а воспользуются они ими или нет, это уже, во многом, зависит от самих граждан. Здесь уместным выглядит выделение некоторых аспектов.

Ощущение потенциальной вовлеченности в политические процессы способно оказать воздействие и на мотивацию человека по отношению к тем или иным политическим действиям. Это определяется, как минимум, несколькими факторами. Во-первых, реальной возможностью для самовыражения (в том числе, и по вопросам общественно-политического свойства) человека благодаря технологиям «новых» СМИ. Во-вторых, ожиданием конкретного результата, видимостью реальной перспективы по итогам активности гражданина.

Подобные мотивационные изменения способны активизировать индивида на политическое участие. Иными словами, мотивация влияет на политическое поведение людей. Ощущая потенциальную вовлеченность в общественные и политические процессы, наблюдая реальные механизмы и алгоритмы уже имеющихся примеров реального участия в них простых пользователей благодаря технологиям «новых» СМИ, граждане могут активизироваться для собственного участия в этих процессах посредством отмеченных масс-медиа. Таким образом, результатом большей наблюдаемости и видимости общественных и политических процессов с помощью «новых» СМИ может стать усиление политической и общественной активности граждан. А это уже сфера политического поведения.

Рост эффективности публичной дипломатии как комплекса мер по информированию зарубежной аудитории объясняется современными исследователями тем, что в нее входят большее по сравнению с традиционными дипломатическими мерами число внешнеполитических средств, где одним из элементов является информационный ресурс и контроль над информационными потоками [7].

Становится возможным с помощью СМИ не только повышать свой потенциал влияния, но и создавать негативный или нелегитимный образ третьей стороны для уменьшения или полного подрыва ее влияния в том или ином регионе.

«В данном контексте важно отметить, что ключевым становится освещение внутривнутриполитической повестки в государстве-объекте в рамках установленных внешнеполитических задач. Освещение внутривнутриполитической ситуации в той или иной стране, например выборов в конкретном государстве, протестов, связанных с нарушениями выборных процедур, несогласия части населения с результатами выборной кампании или освещение иных протестов как социальной рефлексии на происходящие в стране изменения или события, может позволить выдавать аналитическую позицию ангажированных СМИ как позицию части общественности, поскольку в данном случае ключевую роль будет играть важнейшая специфика СМИ – массовость».[8]

Медийные платформы функционирующие в интернете, усиливают тенденции и процессы современной политики, и особенно информационное противоборство переходящее в некоторых случаях в информационные войны между странами. Таким образом, СМИ способно влиять на международную политику. Еще одним аспектом является задача по продвижению «мягкой силы» на современном этапе, реализация которой возложена на СМИ, это – конструирование идентичности того или иного государства в дискурсе СМИ [9, С.120].

СМИ напрямую становятся инструментом для осуществления трансформации обществ, влияя таким образом на развитие внутривнутригосударственного кризиса, региональный или международный конфликт. Еще одним из элементов международной политики является появление транснациональных СМИ и среди них в этой сфере доминируют американские и западноевропейские, что обусловлено их экономическим и технологическим превосходством. «Источником 90% всех сообщений на международные темы, опубликованных мировой прессой, служат четыре западные агентства, из которых два американских (UPI, Associated Press), одно британское (Reuters) и одно французское (France Press), что, конечно, отражается на содержании их сообщений. Две трети сообщений, передаваемых UPI, отражают события в Соединённых Штатах, и только 2% – события в Африке [10]. Информационное неравенство стран породило среди аналитиков новый термин «медиаимпериализм», и новостной дисбаланс в современных условиях усиливает мощь продвинутых технологически стран.

Таким образом, на современном этапе СМИ и социальные сети являются важнейшим инструментом продвижения определенных задач и целей, как во внутренней, так и во внешней политике, влияя на сознание населения.

Список использованных источников:

1. Кужелева–Саган И.П. Социальные сети как пространство реализации стратегических коммуникаций и ведения мемовых войн//Communicology. -2022. Vol.10. – P.65
2. Braun A. Facebook is not your Friend// Guardian. -23.11.2021
3. Farrar, Lara 'Korean Wave' of pop culture sweeps across Asia. CNN. Turner Broadcasting System, Inc (31 декабря 2010). Архивировано 29 августа 2012 года.
4. Хецелиус В. Социальные сети как инструмент политической коммуникации//Социологические науки. – 2019. №5(33).
5. Мануэль Кастельс// Власть коммуникации. 2020. – С. 48.
6. Гиш Н., Чумаченко Т.Н. Проблемы обеспечения государственного суверенитета РК в цифровую эпоху// ВЕСТНИК КазНПУ имени Абая, серия «Международная жизнь и политика», – №3(66), 2021 г. – С.64.
7. Трибрат В. «Мягкая безопасность» по Джозефу Наю / В. Трибрат // Международные процессы. — Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/old/seventh/014.htm> (дата обращения: 12.05.2022).
8. В. Д. Таказов, К. С. Загоскина СМИ как инструмент продвижения политики «мягкой силы»// Вестник ВГУ. Серия: филология. журналистика. 2022. – № 3 – с.149.
9. Проблемы конструирования идентичности россиян в дискурсе СМИ под влиянием концепта «информационная война»: монография. – М.; Екатеринбург, 2017. – 196 с.
10. Старостин А.М., Самыгин С. Эволюция войны и многообразие её форм в условиях кризиса национальной идентичности и динамики угроз информационной безопасности современного общества// <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=27412199> (дата обращения 11,11,2022)

Б.С. Шокенов.¹

¹ т.ғ.к., халықаралық қатынастар кафедрасының доценті,
Сорбонна-Қазақстан институты,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

КӨРШІ ЕЛДЕР АРАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Тақырыпта әлемдегі болып жатқан өзгерістердің салдырынан өз ара теке-тіреске түсіп, бір-бірімен қырқысып соғысып жатқан жағдайда, ел ішіндегі саяси жағдайларды реттеуде және көрші елдер арасындағы ынтымақтастықты жандандыру мәселелері қаралған. Сондай-ақ, Қазақстанның маңызды жетістіктерінің бірі сыртқы саясаттағы ұстанымы бейбітшілік пен татулық, бірлік болып табылады. Біздің мемлекетіміз халықаралық қатынастар жүйесінде сенімді сыртқы саяси әріптес ретінде үлкен беделге ие. Біздің сыртқы мүмкіндіктеріміз ең алдымен еліміздің географиялық, геосаяси және геоэкономикалық жағдайымен айқындалады. Сондықтан да көрші елдермен экономикалық мәдени және саяси байланысты жақсарту елдің экономикасының қарқынды дамуына жол ашары даусыз. Қазақстанның сыртқы саясатындағы негізгі күрделі мәселесі, шығыстағы Көршіміз Қытай елі мен тең дәрежеде дипломатиялық қарым-қатынас орнату. Бұған дейін бірнеше ондаған жылдар бойы КСРО мен Қытай Халық Республикасы арасында саяси қарым-қатынастардың жылы жағдайда өрбімегенін ескерсек, Пекинмен әріптестікті қалыптастыру, оның ішінде, Қытай елімен дипломатиялық байланысты жаңа бағытта жандандыру Қазақстан үшін тиімді болмақ. Біз мақаламызда осы жайлы баяндап отырмыз.

Түйін сөздер: Интеграция, ынтымақ, бірлік, қақтығыс, дипломатия.

Шокенов Б.С.¹

¹к.и.н., доцент кафедрасы междунароных отношений,
Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая
г. Алматы, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ СОЛИДАРНОСТИ МЕЖДУ СОСЕДНИМИ СТРАНАМИ

Аннотация

В этой теме рассмотрены вопросы урегулирования политических ситуаций внутри страны и активизации сотрудничества между соседними странами в ситуации, когда из-за последствий происходящих в мире перемен они вступают в свои противоречия и ссорятся друг с другом. Одним из наиболее важных достижений Казахстана, является мир и единство. Наше государство имеет большую репутацию надежной внешней политики в системе международных отношений. Наши внешние возможности в первую очередь определяются географическим, геополитическим и геоэкономическим состоянием страны. Поэтому улучшение экономических культурных и политических отношений с соседними странами является бесспорным для быстрого развития экономики страны. Основная сложная проблема внешней политики Казахстана, Восточный район был равен дипломатическим отношениям с Китаем учитывая, что в течение нескольких десятилетий СССР и Китайской Народной Республики не находились в теплой ситуации между СССР и Китайской Народной Республикой, создание партнерства с Пекином. В частности, Казахстану будет эффективно оживить дипломатические отношения с Китаем. Все это отражается в нашей статье.

Ключевые слова: Интеграция, солидарность, единство, конфликт, дипломатия.

Shokenov B.S.¹

¹Condidate of historical sciences, associate professor of the department of international relations,
Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abai Kaz NPU
Almaty, Kazakhstan

PROBLEMS OF COOPERATION BETWEEN NEIGHBORING COUNTRIES

Abstract

The topic discusses the issues of regulating political situations within the country and intensifying cooperation between neighboring countries in the face of changes in the world. In addition, one of the most important achievements of Kazakhstan in its foreign policy is peace and harmony, unity. Our state has a great reputation in the system of international relations as a reliable foreign policy partner. Our external opportunities are primarily determined by the geographical, geopolitical and geo-economic situation of the country. Therefore, improving economic, cultural and political ties with neighboring countries will undoubtedly contribute to the rapid development of the country's economy. The main problem of Kazakhstan's foreign policy is the establishment of diplomatic relations on an equal footing with our eastern neighbor, China. Taking into account the fact that political relations between the USSR and the people's Republic of China have not developed in warm conditions for several decades, the formation of partnership with Beijing, including the intensification of diplomatic relations with China in a new direction, will be beneficial for Kazakhstan. We are going to talk about this in the article.

Keywords: Integration, solidarity, peace, conflict, diplomacy.

Қазіргі мынау жаһандану заманындағы елдер арасындағы келіспушілік пен қақтығыстар әлемдік экономиканың құлдырауы мен дағдарысқа ұшырауына әсер етуде. Текетіретер мен жасанды қақтығыстар жана нормаға айналды.[1] Қазақстанның маңызды жетістіктерінің бірі сыртқы саясатындағы ұстанымы бейбітшілік пен татулық, бірлік болып табылады. Біздің мемлекетіміз халықаралық қатынастар жүйесінде сенімді сыртқы саяси әріптес ретінде үлкен беделге ие. Біздің сыртқы мүмкіндіктеріміз ең алдымен еліміздің географиялық, геосаяси және геэкономикалық жағдайымен айқындалады. Сондықтанда көрші елдермен экономикалық мәдени және саяси байланысты жақсарту елдің экономикасының қарқынды дамуына жол ашары даусыз.

Қазақстанның сыртқы саясатындағы негізгі күрделі мәселесі, шығыстағы Көршіміз Қытаймен тең дәрежеде дипломатиялық қарым-қатынас орнату болды. Бұған дейін бірнеше ондаған жылдар бойы КСРО мен Қытай Халық Республикасы арасында саяси қарым-қатынастардың жылы жағдайда өрбімегенін ескерсек, Пекинмен әріптестікті қалыптастыру Қазақстан үшін, жаңа дипломатиялық байланыс ақ парақтан басталып отыр. Оның үстіне кеңес дәуірі кезінің өйінде, шекаралас аумақтарға қатысты шешілмеген проблемалар болды. Экономикасы қарқынды дамып келе жатқан, миллиардтан астам халқы бар Қытаймен дипломатиялық қарым-қатынас орнатуда жіберілген қателік, еліміз үшін үлкен қауіп, сондықтан бұл елмен байланыс орнату, елшілеріміз үшін үлкен сауаттылық пен сақтықты қажет етеді. Біздің мемлекетіміздің геосаяси жағдайының өзі, дипломаттардан осындай міндеттерді талап етеді. Қытай мен Ресей секілді алпауыттардың ортасында тұрған Қазақстан үшін, әрбір қалт еткен қадамның ар жағында орны толмас өкініштерге әкелуі мүмкін. [2] Тіпті ақпараттық басылмдарда айтылып жүрген, орыс зиялыларының арасында Қазақстанның солтүстік облыстары Ресейдің меншігі екендігі турасында, ал Орта Азия осы алпауыт елдің қол астындағы халықтар екені жөнінде ашық пікірлер айтылуда. Ал мұндай жағдайлар ел арасындағы қақтығыстарға әкелуі мүмкін. Осыған байланысты ҚР-ң Президенті Қ.К. Тоқаев БҰҰ ның 77 сессиясында сөйлеген сөзінде тежемелік және тепе-теңдіктің жахандық жүйесі бейбітшілікпен тұрақтылықты сақтап қала алады деуі өте орынды деп ойлаймын. Менің ойымша, біздің алдымызда тұрған ерекше маңызды міндет – қауіп-қатерлер жағдайында халықаралық қатынастардағы тұрақтылыққа қол жеткізу. Көпжақты механизмдерге тың серпін беру және ашық диалогқа оралу аса маңызды, – деп айтуы бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр.[3] Біздің өңірде ықпалдастық қарқынын төмендетпеудің маңызы зор. Біз мәдениетіміз бен тарихымыздың ортақтығы жақындастырып отырған көршілес Орта Азия мемлекеттерімен жан-жақты байланыстарымызды дамыту беруге тиіспіз. Сондықтан да сауда экономикалық және мәдени-гуманитарлық салалардағы ықпалдастығымыздың келешегі зор болмақ.

Біздің басты құралымыз ұлттық мүддені қорғау және көрші елдер арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ететін интеграциялық саясаты бар, ынтымақ бірлікті сақтау. Сондықтан, Орта Азиялық Одақты нығайту көрші елдер үшін өте тиімді болған болар еді.

Кезінде, әлемдік саясатшылардың Орталық Азия мемлекеттері одағын құру туралы қазақстандық бастаманың болашағына жіті назар аударғаны рас. Оның іс жүзіне асу мүмкіндігінің нышандары тұңғыш Президентіміздің Өзбекстанға ресми сапар барысында нақты байқалған еді.

Барынша нәтижелі аяқталған келіссөздер қорытындысында Үкімет аралық, халықаралық автомобиль қатынасы туралы, Зияткерлік құқық меншігін қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы, Ғылым және технологиялар саласындағы ынтымақтастық туралы, Еркін сауда жөніндегі хаттамаларға қол қойылуы, сондай-ақ, Қазақстан мен Өзбекстан арасында екі ел Президенттерінің басқаруымен жұмыс істейтін Үкіметаралық үйлестіру кеңесін құру туралы уағдаластық пен осыған қатысты меморандумның қабылдануы – Орталық Азиядағы ықпалы зор қос мемлекеттің ынтымақ бірліктің жаңа сатысына көтерілгенін көреміз.

Қырғызстанда, кейіннен Өзбекстанда орын алған оқиғалар аймақтағы елдердің шешілмеген проблемаларының тереңдігін көрсетіп берді. Дей тұрғанмен, күн сайын қанаты қатайып келе жатқан Еуразиялық экономикалық қоғамдастықтың қолайлы тәжірибесі оның қатарына Өзбекстанның қосылуы арқылы Орталық Азиядағы интеграция қол жетерліктей мақсат екені дәлелденіп отыр.

Осы өңір үшін ортақ нарық құрудың өмірлік маңызы бар. Аймақты көршілес мемлекеттермен біртұтас алып қарағанда, Қазақстан ұлан-ғайыр нарықтың бел ортасында тұр. Сауда және экономикалық байланыстардың беки түсуі тұрақтылық пен қауіпсіздіктің кепіліне айналатыны о бастан белгілі. Қасымжомарт Тоқаевтың пікіріне сүйенсек, «Қазақстанның төңірегіндегі кедей, саяси жүйесі құбылмалы мемлекеттердің қоршауында қала берсе, дүние жүзіндегі дәулетті, дамыған мемлекеттердің бірі бола алмайтынымыз» анық ол, баршамызға белгілі, деп айтуы өте орынды деп ойлаймын.

Орталық Азия мемлекеттері одағын құру идеясының, өзі рухы жағынан тарихы тамырлас түркітілдес мемлекеттердің «Тұран» одағын құру ойымен үндес келетіні шындық. Сарапшылар ОАО-ғына келешекте Тәжікстан мен Монғолияны, одан соң Түркия мен Әзірбайжанды тарту қажеттігін тілге тиек етіп, мемлекеттердің тепе-теңдігін сақтау мәселесіне де көңіл бөлінген еді. Қазір еуропадағы қақтығыстардың салдарынан бұл мәселе кейнге қалдырылып отыр. Аймақтағы мемлекеттерде біздің қандастарымыздың көп тұратындығы, әсіресе Өзбекстанда 1,5 миллионнан астам қазақтардың ежелден өмір сүріп келе жатқандығы да бұл елдермен ынтымақтастықтың маңызын арттыра түседі. Аймақтық державаға айналып, өз ішінде тұрақтылықтың үлгісі мен тәжірибесін жинақтап отырған Қазақстан Орталық Азия көлеміндегі интеграцияның ұйытқысы бола алады деп ойлаймыз. [4]

Алайда, мұндай бірлікті қаламайтын, сол баяғыша сырттан билік жүргізуді көздейтін күштердің бар екендігі әлі де болса, байқалып қалады. Бірқатар саяси орталар және бірсыпыра шетелдік ақпарат құралдары ТМД-ның кейбір республикаларында болып өткен «түрлі-түсті» төңкерістерді Қазақстанға да таңғысы келген. Алайда, өркениетті дамудың сара жолына түскен Қазақстан өз үлгісімен сенімді жүріп келеді. «Алдымен – экономика, сосын – саясат» қағидасы өміршеңдігін көрсетіп, экономиканың іргетасы қаланып, керегесі бекіген тұста саяси реформаларды да ретімен жүргізіп отырудың алғышарттары пісіп, жетіле бастады. Бұл күрделі істе қандай да бір асығушылыққа жол беріп, бірер күннің ішінде барлығын өзгертіп тастаймыз деудің орны толмас қателіктерге ұрындырарын ТМД шеңберіндегі кейбір мемлекеттердегі жағдай анық көрсетіп берді. Әлемдегі ірі саяси күштердің арасында әр түрлі көзқарас бар екені де белгілі. Астанада 2014 жылы өткен Шанхай ынтымақтастық ұйымының саммитінде қабылданған құжаттарда коалициялық күштердің Орталық Азияда әскери базаларының болу мерзімін нақты белгілеу жөнінде мәселе көтеріліп, бұл мәлімдеме әлемдік саяси орталарда айтарлықтай серпіліс туғызды. Ташкентте Есірткіні бақылау саласындағы аймақтық ынтымақтастық бойынша өзара түсіністік меморандумына мүше мемлекеттердің кездесуі тап осы проблемаға арналды. Аталған іс-шараға Қасымжомарт Тоқаев қатысып сөз сөйлеген болатын. Есірткі өндірісі мен есірткі тасымалы адамзат қауымының жанын сыздатқан бітеу жараға айналып отыр.

Заңсыз есірткі тасымалының артуына заңсыз көші-қонның да тікелей қатысы бары анық. Қазақстан экономикасының жедел қарқынмен дамуы көршілес Орта Азия елдеріндегі артық жұмыс күшінің елімізге ағылуына алып келді. Бұған қарсы заңды жолдармен реттеп отыру мақсатында мемлекеттердің мүдделі органдары тиісті іс-шараларды өткізіп келеді. Дегенмен, бұл бағыттағы жұмыстардың ауқымы арта түсетінін ұдайы назарда ұстау қажет. [5] Атап айтқанда, Қазақстан-Өзбекстан шекарасында оқ ату оқиғаларының кездесіп қалуы бұл мәселеге барынша мұқият қарауды талап етеді.

Сондықтанда қазіргі жағдайда, «интеграцияға ешқандай балама жоқ» ол ары қарай жалғасын табуы керек деп ойлаймын. Қазақстан өзінің Орта Азиядағы көршілес елдермен тізе қосып, Шанхай ынтымақтастық ұйымы, Еуразиялық экономикалық қоғамдастық, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы, Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңес шеңберіндегі достық, ынтымақтастық және бауырластық байланыстарын нығайтып, уақыт пен заман талабына сай мазмұнда ілгері дамып келеді. Кезіндегі, Ташкенттегі жүздесуде Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Өзбекстан Президенті И.Кәрімов аймақтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында Орталық Азияда ядролық қарусыз аймақ құру шартына қол қоюға уағдаласуы үлкен жетістік болды. Бұл стратегиялық қадам Орталық Азия мемлекет басшыларының бұған дейін қабылдаған азық-түлік, су-энергетикалық және көлік консорциумдарын құру жөніндегі болашаққа бағытталған шешімдерін толықтыра түскені, бүгінгі тұрақтылықпен ынтымақтастықтың жемісі деуімізге болады.

Орталық Азия мемлекеттерінің тарихы, олардың халқы, мәдениеті, тілі, дінінің тамыры тереңнен басталады: көне дәуірлерде бұл мемлекеттер аумағынан Ұлы Жібек жолы өткен, бұл Батыс пен Шығысты байланыстыратын сауда күре тамыры еді. Географиялық саяси орналасуы ортақ шекара, аймақты байланыстыратын көлік және басқа да коммуникация тараптары, табиғи-шикізат ресурстарының бай қорларын, өнеркәсіп өнімдерін кооперациялауда, бірлескен кәсіпорын құрудың, агроөнеркәсіптік кешендердің өзара қатынаста болуының алғы шарттарын тудырды.

Мұндай интеграция процесін тереңдетудің қажеттігін, осы аймақтағы мемлекеттердің экономикалық және экологиялық мәселелерінің ұқсастығы, іс жүзінде оларды шешуде тығыз ынтымақтастықтың қажет екенін айқын айғағы.

Осыған байланысты бірігу мәселесі яғни, Орталық Азияны интеграциялау процесі негізінен сонау 1995 жылы 14 сәуірдегі үш ел президенттерінің Шымкенттегі кездесуінен басталған болатын. Мұнда «Біртұтас экономикалық кеңістік құру туралы» келісімнің жүзеге асырылу мәселелері талқыланса, 1996 жылы 23 тамызда Алматыдағы басқосуда «1996-1998 жылдары арасында Біртұтас экономикалық кеңістік құруды іске асыру» Бағдарламасы қолға алынған болатын. Сондықтан, Қазақстан өзінің Орталық Азиялық көршілерімен шынайы қарым- қатынастарды нығайтуға барынша күш салып тұрақтылықты сақтап отырғаны, бүгінгі күннің ең негізгі мәселесі болып отыр.

Қорыта келе айтарымыз біріншіден, қазіргі кезде әлемтегі текетірестер мен қолдан жасалынған саяси экономикалық санкциялар азық-түлік қауіпсіздігін жойып миллиондаған адамға, әсіресе қоғамның осал топтарына қауіп төндіретін жаңа нормаға айналып отыр. Екіншіден, әлемдік қақтығыстарды тежеу үшін халықаралық ұйымдар мен оның қызметтерін жетілдіре түсуіміз керек және диалог арқылы бір шешімге келу керек деп ойламын. Осыған байланысты Қ.К.Тоқаевтың жаһандық басқаруда айтарлықтай кемшіліктердің бар екенін айта келіп, БҰҰ- жаңғырту және реформалау керек екенін басып айтуы [6] өте орынды екенін әдемдік саясаткерлер түсінеді деп ойлаймын.

Пайдалынған әдебиеттер тізімі:

1. Тоқаев Қ.К. *Жаһандық қауіпсіздіктің жаңа парадигмасы* // Айқын, №141, 2022ж.
2. Абдулпатаев С.И. *Халықаралық Қатынастардың Қазіргі проблемалары*. Алматы, 2006, 186 б.
3. Ауэзов М. *Соседский спор: конфликтный потенциал Казахстана и Узбекистана* // деловая неделя. – 29 апреля 2005.
4. Идрисов Е. *Казахстан-Узбекистан: пограничные проблемы и решения* // Казахстанская правда, 31.10.2001.
5. Тоқаев Қ.К. *Жаһандық қауіпсіздіктің жаңа парадигмасы* // Айқын, №141, 2022ж
6. Кенесарин М. *Энергетика Узбекистана: состояние и проблемы* // Центральная Азия и Кавказ. – 2004. – №2-3 (32-33).
7. *Қазақстанның Орта Азия елдерімен ынтымақтастығы* // Айқын газеті 24 ақпан 2005 жыл
8. *О состоянии казахстанско-узбекских экономических отношений* // <http://www.kz.info>
9. Тимур Бейсембиев, *Казахско-Узбекские связи в прошлом* // Центральная Азия и Кавказ 10. – № 97

УДК 2.1 (575.2) (04)

Kurmangali A.K.¹, Matakbaeva L.Kh.¹, Baiturbayeva A.T.¹

*¹doctor of political science, associative professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan,
Abai KazNPU, aymena@mail.ru*

*¹doctor of political science, professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan,
Abai KazNPU, lmatakbaeva@mail.ru*

*¹candidate of political science, senior lecture of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan,
Abai KazNPU, a.baiturbayeva@sorbonne.kz*

TECHNOLOGIES AND TOOLS FOR BUILDING CONTEMPORARY LEADERSHIP

Abstract

In political management practice, the formation of the image of a politician begins with the development of a preliminary program of action, which is determined by elections. To create such a program, the contingent is carefully studied or (as it is commonly called in political science literature) the “target audience” of a political image. This process occurs using various sociological and socio-psychological technologies for analyzing representations, opinions and other manifestations of mass consciousness, conducting expert surveys, observation focus groups, etc. Using these methods, the so-called “ideal image” of a given audience is calculated.

The specific directions of knowledge are studied by the corresponding varieties of political image. The political image, on the one hand, has much in common with the objects of political cognition, on the other, it corresponds to the principles of a systematic classification of political knowledge.

Keywords: image, political leadership, power, problem, position.

A.K. Құрманғали¹, Л.Х. Матакбаева¹, А.Т. Байтұрбаева¹

*¹ саяси ғылымдарының докторы, Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, aymena@mail.ru*

*¹ саяси ғылымдарының докторы, Халықаралық қатынастар кафедрасының профессоры,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, lmatakbaeva@mail.ru*

*¹ саяси ғылымдарының кандидаты, Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, a.baiturbayeva@sorbonne.kz*

ЗАМАНАУИ КӨШБАСШЫЛЫҚТЫ ҚҰРУДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ҚҰРАЛДАРЫ

Аннотация

Саяси басқару практикасында саясаткердің имиджін қалыптастыру сайлаумен анықталған алдын-ала іс-қимыл бағдарламасын жасаудан басталады. Мұндай бағдарламаны құру үшін контингент мұқият зерделенеді немесе саяси имидждің «мақсатты аудиториясы» (саяси ғылымдар әдебиетінде аталатындай). Бұл процесс әртүрлі бұқаралық сананың көріністерін, пікірлерін және басқа көріністерін талдауға, сараптамалық сауалнамаларды, фокус-топтарға және т.б. бақылау үшін әртүрлі әлеуметтік және әлеуметтік-психологиялық технологияларды қолдану арқылы жүреді. Осы жоғарыда аталған әдістерді қолдану арқылы, зерттеуге берілген аудиторияның «идеалды бейнесі» есепке алынады.

Білімнің нақты бағыттары саяси имидждің сәйкес тармақтары бойынша зерттеледі. Саяси имидж, бір жағынан, саяси танымның объектілерімен көп ұқсас келеді, екінші жағынан, ол саяси ғылымды жүйелеу және жіктеу қағидаларына дәлме-дәл сәйкес келеді.

Түйінді сөздер: имидж, саяси көшбасшылық, билік, мәселе, қызмет.

Курмангали А.К.¹, Матакбаева Л.Х.¹, Байтурбаева А.Т.¹

¹ доктор политических наук, доцент кафедры международных отношений,

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, ayupena@mail.ru

доктор политических наук, профессор кафедры международных отношений, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, lmatakbaeva@mail.ru

¹ кандидат политических наук, старший преподаватель кафедры международных отношений,

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, a.baiturbayeva@sorbonne.kz

ТЕХНОЛОГИИ И ИНСТРУМЕНТЫ ПОСТРОЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО ЛИДЕРСТВА

Аннотация

В политической практике управления, формирование имиджа политика начинается с разработки предварительной программы действий, которая определяется выборами. Для создания такой программы тщательно изучается контингент или (как принято называть в политологической литературе) «целевая аудитория» политического имиджа. Этот процесс происходит с использованием различных социологических и социально-психологических технологий анализа представлений, мнений и других проявлений массового сознания, проведения экспертных опросов, фокус-групп наблюдения и т.п. С помощью этих методов рассчитывается так называемый «идеальный образ» данной аудитории.

Конкретные направления знания изучают соответствующие разновидности политического имиджа. Политический имидж, с одной стороны, имеет много общего с объектами политического познания, с другой – соответствует принципам системной классификации политических знаний.

Ключевые слова: имидж, политическое лидерство, власть, проблема, должность.

Political science factors of leader formation make it possible to determine and substantiate the main political technological schemes to maintain a balance of interests in foreign and domestic politics. In this regard, the further implementation of political, socio-economic and cultural transformations, concern for improving the welfare of the population (regularly analyze and optimize the public image of the leader; conducting public speaking trainings, psycho-linguistic examination of the texts of the leader's speeches, their correlation, depend on them) with a specific political context; the constant implementation of individual programs for meetings of the leader with voters, representatives of the media, business, cultural and political elites, visits to regions, etc.), with which you can carry out further political modernization and crisis-free management.

In this regard, the study of the political perspective of the image of a leader is a purposefully constructed structure. It reflects the perception of political, psychophysiological, social and other criteria of personality and activity of a political leader. The image is formed and functions only as a result and / or the process of relations of the political leader with groups, adapting to the socio-political field, and changes under the influence of external and internal factors.

As you know, political leadership is a hot topic in modern political science. In theoretical terms, it addresses the decision in the scientific literature on the role of the individual in history, on the boundaries and possibilities of the influence of political figures on the historical process. Today it is one of the constituent parts of the political process, which is confirmed, for example, by the next wave of actualization of the indicated problem, that is, the problem of clarifying “the situation determines the policy or it is the situation”. In the research literature, the theoretical unresolvedness and complexity of assessments of this aspect leave room for its further development. Thus, new trends in this direction are noticeable thanks to the hypothesis of the “planned history” of A. Zinoviev. According to the researcher, “we live in an era of planned history.” This time is characterized by an unprecedented increased role of political figures in the construction of social and political systems and a change in the quality of their participation in the historical process.

Despite the fact that today there are two main approaches to the definition of the concept of “image”. The first is historical. His supporters tend to believe that it has always existed. The concept of “image” is associated with the development of statehood, because it was not by chance that it was reflected even in the nicknames of kings and rulers (for example, Yaroslav the Wise, Charles the Great, etc.). Supporters of the second opinion are convinced that the time the concept “image” appeared was connected with the beginning of the 20th century. It was during this period that mass production of various types of mass media and, in particular, television, appeared and developed everywhere at a rapid pace. The 21st century, like the previous one, is the time of the creation of political idols. This can explain the need for conscious design of what others need.

In accordance with our point of view, it is advisable to talk about the close relationship of political leadership and the image of a political leader. First, let's clarify what is political leadership in general.

First, wherever groups arise, leadership appears. One researcher noted that "leadership is as old as humanity." It is universal and inevitable. It exists everywhere: in large and small organizations, in business and in religion, in trade unions and charitable organizations, in campaigns and universities. "Any leadership is a group phenomenon. "There cannot be a single leader, a leader" in his own right, "without communication with his followers."

Secondly, leadership can be considered from the point of view of managerial status, a social position related to the adoption of certain decisions. This understanding of leadership stems from a structurally functional approach that considers society as a complex, hierarchically organized mechanism with its own system of social positions and roles. Occupation in this system of certain niches depends on the performance of certain managerial functions, which, in turn, gives a person the status of a leader. If you take into account this opinion, the leader is a kind of symbol of community and a model of the political behavior of the group. As a rule, his nomination takes place mainly spontaneously from below and then is accepted by followers.

Thirdly, political leadership is a constant priority and legitimate influence of one or more persons who occupy power positions on the whole society, organization or group. So, in the opinion of J. Blondel, political leadership is "power, because it consists in the ability of one person (or several persons), who are "on top", to force others to do something positive or negative that they would not do either ultimately could not do at all. But, of course, leadership is not every kind of government. Leadership is top-down power." [1, P. 156].

Therefore, according to Blondel's theory, the differences between "natural" and "artificial" structures tend to increase, since the policies of the latter are addressed to a large extent to the whole of society, and not to representatives of its individual part. This paradigm of "artificial" structures gives politics a "national" character. And by this they contribute to the struggle of political leaders with narrow-group trends, which is so inherent in "natural" structures. Nevertheless, "artificial" structures far from always can provide the same strong loyalty that is characteristic of "natural" structures. In the emerging conflict between "natural" and "artificial" structures, citizens may be more likely to cast their votes for the political image of those leaders who represent "natural" structures, and not state ones, despite the fact that these may be formal organizations provided for constitutional, or informal, such as political parties or interest groups.

However, this definition of political leadership is not the only one. However, it seems to us heuristic, especially when analyzing leadership in macrosocial groups. In this case, it represents a kind of intervention of power relations in the communicative process of large social communities.

The interaction of leadership as a specific mode of behavior (that is, the fulfillment of a role) and leadership as a "top" position (that is, possession of this status) is accompanied by the appearance of two problems. The first of them is connected with real leadership, which should be separated from formal (holding a position). In the theory of political leadership, occupation of a certain position which is usually called "positional". Leadership itself becomes a characteristic of real power and is called "behavioral". It is only partly the product of an occupied position.

The second type of problem is related to the fact that a positional leader is easy to detect, but it is more difficult to identify a behavioral leader. Although, despite these difficulties, in both cases, leadership is associated with power, because a leader (in a behavioral sense) is a person who has the ultimate influence on changes in the course of events. In addition, even Machiavelli pointed out that it is much more difficult to be able to hold than to conquer. To achieve this goal, something more is required than status. In reality, the formal position and real power, the practical ones always interact.

As already mentioned above, all modern concepts of leadership have a common feature: they recognize the fact of the influence of one or more individuals on most people. But what does it mean to "influence"? Influence is represented, for example, as the priority behavior of one subject, which changes the behavior of another.

Of course, such an understanding of "leadership" is not limited only to the interpretation of the concept of "influence". This process is aimed at joint actions and means that all its participants strive to achieve common goals. According to S. Djibb, J. Julian and E. Hollander, "the influence of a leader implies his positive assistance in achieving shared goals" [2, P. 91].

Thus, the image of a political leader is one of the main factors that can have a significant impact on the relationship between formal and informal structures in the modern political system. The political leader can have this effect in several ways. Among them: 1) interaction with political institutions, 2) rivalry with them, 3) leadership of them, 4) creation of new structures. In all the above cases, the image of a political leader can be a bargaining chip in the game on the side of both informal and formal institutions or represent both types of structures.

List of references:

1. Блондель Ж. Политическое лидерство. Путь к всеобъемлющему анализу. – М.: Лабиринт, 1992.– 320с.
2. Sills D. *International Encyclopedia of Social Sciences/ – Vol. Leadership.* N.Y. 1968.
3. Steward R. *Leading in NHS /A Practical Guide.,L., 1989*
4. Filley A., House R., Kerr C. *Managerial Process and Organizational Behavior.* Glenview, 1976.
5. Harizmalidera / Radislav Gandapas. – 6-e izd. – М. : Mann, Ivanov i Ferber, 2019

МРНТИ 11.25.09

*Ғ.А. Меңілбаев*¹

¹*тарих ғылымының кандидаты, Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, тарих және қоғамдық ғылымдар академиясының академигі, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ*

ШЕТ МЕМЛЕКЕТТЕРДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАРИХЫНЫҢ БЕЛГІСІЗ БЕТТЕРІ

Аңдатпа

Қазақ мемлекеті тарапынан халқымыздың тарихына деген оң көзқарас артып, барлық жерде тарихқа деген қызығушылықтың өскені белгілі. Ресей ұлттық көпшілік кітапхана, РФ ғылым академиясының кітапханасы мен этнография мұражайының кітапханаларында отырып, сирек кітаптар қорында жұмыс жасап, сол жердегі халқымыздың тарихына қатысты жазбаша деректер мен фотосуреттердің көшірмелерін жинақтауға арналды. Ресей мемлекетінің тарихи мұрағаттар қорында біршама жұмыс жасалды. Бұл жердегі мұрағат қорындағы қазақ халқының тарихына қатысты құжаттар жеткілікті. Автордың Санкт-Петербургтегі жасаған жұмысымының барысын төмедегідей түрде ашып көрсетуге болады.

Түйін сөздер: жазба деректер, фотосуреттер, заттай жәдігерлер, Ресей мемлекеті тарихи мұрағаттар қоры, Ресей ұлттық көпшілік кітапханасы, Ресей ғылым академия кітапханасы, этнография мұражайы кітапханасы, сирек кітаптар қоры.

*Менілбаев Г. А.*¹

¹*к.и.н, доцент Института Сорбонна-Казахстан, кафедрасы международных отношений при КазНПУ им. Абая*

НЕИЗВЕСТНЫЕ СТРАНИЦЫ ИСТОРИИ КАЗАХСКОГО НАРОДА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Аннотация

Как известно, со стороны казахского государства растет позитивное отношение к истории нашего народа, растет интерес к истории во всем мире. Сидя в библиотеках Российской Национальной публичной библиотеки, Библиотеки Академии наук РФ и Музея этнографии, он работал над фондом редких книг и собирал копии письменных данных и фотографий, относящихся к истории нашего народа. В фонде исторических архивов российского государства проделана большая работа. В архивном фонде здесь достаточно документов, касающихся истории казахского народа. Можно показать ход работы, проделанной автором в Санкт-Петербурге.

Ключевые слова: письменные материалы, фотографии, материальные реликвии, Российский государственный исторический архивный фонд, Российская национальная публичная библиотека, Библиотека Российской академии наук, Библиотека Музея этнографии, фонд редких книг.

Menilbayev. G.A.¹

¹c.h.s., assistant professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan,
at Abai KazNPU

UNKNOWN PAGES OF THE HISTORY OF THE KAZAKH PEOPLE IN FOREIGN COUNTRIES

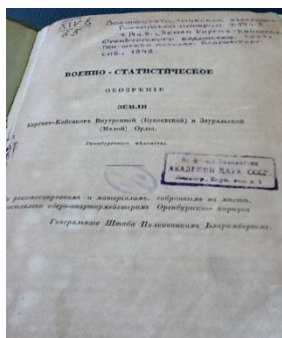
Abstract

It is known that the Kazakh state has a positive attitude toward the history of our people and raised interest in history everywhere. Russia is designed to work in the library of the national library, library of the Academy of Sciences of the Russian Academy of Sciences and the Rare Book Fund, collecting written data and photographs about the history of our people. A lot of work has been done in the Fund of Historical Archives of Russia. There are enough documents related to the history of the Kazakh people in the Archive fund here. Author's work in Sank-St. Petersburg can be disclosed as in the field.

Key words: written data, photographs, physical relics, Russian State Historical Archives Fund, Russian National Public Library, Russian Academy of Sciences Library, Ethnography Museum Library, rare book fund.

Мемлекет тарапынан халқымыздың тарихына деген оң көзқарас артып, барлық жерде тарихқа деген қызығушылықтың өскені белгілі. Осындай халқының тарихына деген қызығушылық танытқан көзі ашық, көңілі дархан, білімді азаматтардың бірі, халқымыздың тарихының жанашары, Қызылорда облысының әкімі Қырымбек Елеуұлы Көшербаевтың тапсырмасымен Ресей жерінде 1 айдан астам уақыт ғылыми іссапарда болып қайтудың мүмкіншілігі туды. Әрбір тарихшының арманы болып табылатын Санкт-Петербургте болған бір айдан астам уақытым көзді ашып-жұмғанша болмай тез өте шықты.

Бұл жерде, уақытымды мүмкіндігінше тиімді пайдаланып, халқымыздың тарихына қатысы бар заттай жәдігерлерді фотоға түсіріп, жазба деректер мен фотосуреттерді және біздің халқымыздың тарихына қатысы бар мағлұматтарды көбірек жинастыруға тырыстым. Бұл жерде, Қырымбек Елеуұлының өз уақытында Ресей жерінде елшілік қызмет те болғандығы да менің бұл жерде жұмыс жасауыма жақсы жағдайлар жасалынып, өз әсерін тигізгені анық. Әсіресе, МИЭП-тің ректоры, Санкт-Петербург пен Ленинград облыстарындағы « Атамекен » қазақ қоғамдық диаспорасы ұйымының орынбасары Ерлан Жанғазыұлы Ысқақовтың шет жақтағы біз секілді ғалымдарға жасаған көмегі шексіз болды деуге болады. Менің алғашқы бір-екі күнім қаламен танысуға кетті. Қалған уақыттағы жұмыс кестем Ресей ұлттық көпшілік кітапхана, Ресей ғылым академиясының кітапханасы мен этнография мұражайының кітапханасында отырып, сирек кітаптар қорында жұмыс жасап, ол жердегі халқымыздың тарихына қатысты жазбаша деректердің және фотосуреттердің көшірмелеріне тапсырыс беріп, оларды жинақтауға арналды.

Сонымен бірге, Ресей мемлекетінің тарихи мұрағаттар қорында біршама уақыт отырып жұмыс жасаудың сәті түсті. Бұл жердегі мұрағат қорындағы қазақ халқының тарихына қатысты құжаттардан көз сүрінеді. Олардың барлығын қарап шығып, оларды жинастыру үшін бір ай деген азшылық ететіндігіне көзім жетті. Уақытымды тиімді пайдалану үшін, кітапханаларда және мұрағат қорларында жұмыс жасау тәртібіне ыңғайластыра отырып жұмыс жасауға тура келді. Сонымен бірге, уақыт тауып мұражайлардағы халқымыздың тарихына қатысы бар заттай жәдігерлерді суретке түсіріп те алғаным өзімді бақытты санадым. Санкт-Петербургтегі жасаған жұмысымның барысын төмедегідей түрде ашып көрсетуге болады.

1. Қазақ тарихына қатысты Ресей жерінде соңғы кездері жарыққа шыққан кітаптарға шолу: Бұл жерде Ресей ұлттық көпшілік кітапханасы мен Ресей Ғылым Академиясының кітапханасы, сондай-ақ

этнография мұражайының кітапханасының каталогтарында тіркелген, сондай-ақ жарыққа шыққан кітаптарға тоқталар болсақ. И.Н. Ундасынов. История казахов и их предки (II тысячелетие до н.э.- XII век н.э.) Москва, 2002 г. деген еңбегінде Ресей жерінде тұрып жатырған қандас бауырымыз, ғалым ағамыздың еңбегінде халқымыздың тарихын ежелгі дәуірмен байланыстыра қарастыру және соны ғылыми тұрғыдан айғақтайтын деректермен толықтыру секілді тың ой-пікірлерді байқауға болады. Ресей жерінде жүріп, қазақ халқының тарихына қатысты батыл болжамдар мен пікірлерін ашық айту екіншісінің қолынан келе бермейтін шығар деген ой түйдім. Өз еңбектерін орыс тілінде жазатын, тарих ғылымының докторы, профессор И.Н. Ундасынов Ресей Ғылым Академиясының жанындағы салыстырмалы саясаттану институтының жетекші маманы. С.Г. Кляшторный, Т.И. Сұлтанов. Государства и народы евразийских степей. Древность и Средневековье. Спб., 2002 г. Султанғалиева Гулмира Салимжанова. Западный Казахстан в системе этнокультурных контактов (XVIII - нач. XX вв). Башкортстан, 2001 г. Султанов Турсун Икрамович. Кочевые племена Приаралья в XV- XVIII вв. Москва, 1982 г. Семенов Георгий Иванович. Проблемы истории кочевых племен и народов периода феодализма. Калинин, 1973 г. т.б. көптеген халқымыздың тарихына қатысты Ресей жерінде жарық көрген еңбектермен танысудың және солардан қажетті деректерді жазып алудың реті келді. Сонымен бірге, Қазақстанда жарыққа шыққан, бірақ қолымызға тие бермейтін кейбір еңбектермен осы жерде таныстым. Соның бірі, Янушкевич Адольф. Дневники и письма из путешествия по казахским степям. Алма-Ата, 1966 г. Бұл еңбекке ерекше тоқталып отырған себебім, мұнда қазақтың кең даласымен жүріп өткен Янушкевичтің жазба дәптерінен бізге белгісіз болып келген, Кенесары Қасымұлының көтерілісіне қатысты тың деректерді кездестірдім...

2. Ресей Ұлттық көпшілік кітапханасы, Ресей Ғылым Академиясының кітапханасы мен этнография мұражайының кітапханасы қорларындағы халқымыздың тарихына қатысты XVIII, XIX, XX ғғ. жарық көрген, патша өкіметінің тұсында жарық көрген еңбектерге сипаттама жасар болсақ, бұл жерде халқымыздың тарихына қатысты жазбаша деректердің көптігінен көз тұнады. Бұл жерде жекелеген ғалымдардың әр жылдары ғылыми жұмыстарына қатысты, зерттеу жұмыстарына байланысты жұмыс істеп кеткенін байқауға болады. Оларға байланысты мәліметтерді тіркеу парақшаларынан байқадым. Сонымен, бұл жердегі кітаптардан Сырдария облысының тарихына қатысты жазбаша деректер мен фото суреттерді іздестіріп, олардың көшірмелеріне тапсырыс беріп, көптеген құнды деректер мен карталардың т.б. көшірмелерін жасатып, біршама жұмыс жасағанымды атап кетуге болады.

Сырдария облысының (Перовскі уезінің) жергілікті тұрғындары ...

Солардың ішінде, Сырдария облысының құрамында болған Қазалы, Перовскі, Әулиеата, Шымкент т.б. уездерін мекендеген тұрғылықты халыққа қатысты мәліметтердің осы күнге дейін бізге белгісіз болып келгендігі қынжылтады. Олардың да көшірмелерін алып, оларға қатысты тың деректерді алдағы уақытта ғылыми айналымға жіберуге болады ғой деген ойдамын. Солардың ішінде, Қызылорда облысының (бұрынғы Перовскі уезінің 1910 жылғы картасы), осындай картаның Жетісу, Торғай облыстарына қатысты да жасалынғанын т.б. көруге болады. Перовскі уезінің жергілікті тұрғындарының мекендеген жерлері, тұрмыс-тіршілігі, шаруашылығы, ауылдары, адамдардың фотосуреттері, т.б. көруге болады. Олардың құндылығы туралы бұл жерде айтып жатудың да қажеті жоқ қой деп ойлаймын...

3. Ресей мемлекетінің тарихи мұрағат қорының ішінде халқымыздың тарихына қатысты құнды жазбаша деректердің көптігіне байланысты, бұл жерде зерттеуші ғалымдарға жұмыс жетерлік екен. Өзім жұмыс жасаған уақыт аралығында, бұл жердегі құжаттардың барлығын қарап шығу үшін, кем дегенде

жарты жылдай жұмыс жасау керек шығар деген ой келді.Себебі, мұрағат қорының ішкі тәртібіне сәйкес,әрбір зертеушінің қолына 3-ақ құжатты қарап шығуға рұқсат етіледі. Сонымен бірге, сенің құжаттарға берген тапсырысыңды тек екі күннен кейін ғана орындайды. Яғни, бұл жерде уақыт жағынан ұтыласың. Себебі, сенің тапсырысқа берген құжаттарыңнан саған қажетті деректер табыла қойса жақсы, ал табылмаған жағдайда, тағы да өзге құжаттарға тапсырыс бересің. Оларды парактап, асықпай қарап шығу үшін де шыдамдылық пен төзімділік, ерік-жігер, сабырлылық керек екен. Себебі, ол жердегі мұрағат қызметкерлерінің саған деген қарым-қатынасы т.б.ішкі және сыртқы факторлар адамның жұмыс жасауына қатты әсер етеді. Осы жерде менен бұрын отырып жұмыс жасаған зерттеушілер мен ғаламдардың аты-жөндері, тапсырыс берген құжаттардың бірінші беттерінде жазылып тұрады екен. Солардың іштерінен өзімнің ұстазым,тарихшы ғалым Ж.Қ.Қасымбаевтың да аты-жөнін кездестіргенімде үлкен толғаныста болдым. Ол кісінің де мен қараған құжаттарды менен бұрын қарап,осы жерде отырып жұмыс жасағанын байқауға болады. Бұл жердегі зерттеушілер үшін жасалған жағдайды ауызбен айтып жеткізу мүмкін емес.Сонымен бірге,қатаң тексеріс,айналанның барлығында бейнебақылау камералары т.б. жағдайда жұмыс жасайсың. Бұл жердегі өзім қарап шыққан құжаттарды топтастырып, рет-ретімен жазар болсам:

а). Қазақ даласындағы ұлт-азаттық көтерілістерге байланысты құжаттар. Оған: Кенесары Қасымұлы көтерілісіне қатысты құжаттар, Исатай Тайманов көтерілісіне қатысты құжаттар, Кіші орда қазақтарының толқулары мен бас көтерулеріне байланысты құжаттар , / бұл жерде, Жоламан Тіленшиев бастаған кіші жүз қазақтарының көтерілісіне қатысты құжаттар, соның ішінде көтерілісшілердің аты-жөндері көрсетілген және тұтқынға түскен жергілікті қазақтарға байланысты мәліметтердің орны ерекше деуге болады /...

б). Патшаны ұлықтауға қатысты қазақ жерінен барған делегация мүшелеріне байланысты құжаттар. Бұл құжаттарың ішінде: « О прибытии в Петербург депутатов Средней орды для изъявления вернопод. чувства царю », «Дело по поводу прибытие в Петербург депутатов от Киргизов Оренбургского ведомства », «Лицам состоящим в депутатий от киргизь Средней Орды ». « Отчет об употреблению золотых и серебрянных медалей доставленных из Министерства Иностранных Дель для награждения киргизов » т.б.құжаттардың халқымыздың тарихында алатын орны ерекше деуге болады.

в). Қазақ даласындағы мұсылман дініне қатысты құжаттар топтамасы. Бұлардың ішінде қажылыққа қатысты деректер көптеп кездеседі деуге болады. «Формулярные списки чиновников и канцелярских служащих Оренбургского магометанского духовного собрания за 1872-1881гг.», « Дела о разрешении магометанским духовным лицам ведомства Оренбургского-магометанского духовного собрания отпусков для совершения полонничества в Мекку и Медину»,«Дело об управлении духовными делами киргизов-магометан Оренбургской и Астраханской губернии и Уральской, Тургайской, Акмолинской, Семипалатинской областей », т.б.құжаттар қазақ даласындағы діни ахуалдың жағдайларынан мәліметтер береді. 4. Санк-Петербургтегі иссапар барысында тек қана кітапханалар мен мұрағаттар қорында ғана жұмыс жасап қоймай, халқымыздың тарихында ХҮІІІ-ХІХ ғғ.қазақ хандары мен елшілерінің жүрген жерлері, ХІХ-ХХ ғғ.қазақтың зиялы қауым өкілдерінің білім алған оқу орындары бар, т.б. тарихи оқиғалардың куәсі болған көне шаһарда жүргенімде, сол жердегі мұрағатта жұмыс жасайтын бір қызметкердің маған айтқан сөзі есіме түсіп отыр: « Сізге Санк-Петербург ұнады ма ? Алған әсеріңіз қалай ? » – деген сұрақ қойды.

Мен, Санк-Петербург Ресей жерінің зиялы қауым өкілдері шоғырланған орталықпа деген ой келді, жергілікті тұрғындардың мәдениеті, сауаттылығы, халқының өткен тарихына деген қызығушылығы жоғарыма деп қалдым. Себебі, кітапхана мен мұрағат қорларында жұмыс жасап отырғанымда халқымыздың көне тарихын, оның ішінде жарыққа шықпай жатырған, халқымыздың бізге белгісіз болып келген тарихын көзіммен көргендей болдым» – деп жауап беріп едім. Сіздің осы бір сөзіңізден байқағаным, Санк-Петербург рухани құндылықтар шоғырланған жер, бұл жер екінің бірін қабылдай бермейді, сіздің болмысыңыз осы жерге ұқсайды екен, бұл қасиетті жер, ол сізді қабылдапты деп жауап берді. 5. Халқымыздың тарихына қатысты жазбаша деректеріне қатысты біршама жұмыс жасаған соң, енді заттай жәдігерлерден қандай деректер бар екен,олар туралы да мәліметтер білмек болып этнография мұражайы, эрмитаж, кунскамерадағы халқымыздың тарихына қатысы бар заттай жәдігерлермен танысуға уақыт бөлдім. Бұл жерде халқымыздың ежелгі және ортағасырлар, жаңа замандағы тарихына қатысты заттай жәдігерлерлердің молдығына таң қалмасыңа болмайды.

а) Этнография мұражайында халқымыздың тұрмыс-тіршілігіне қатысты витринада, казактардың ер кісілері мен әйелдерінің киім-кешектері, шаруашылық заттары, т.б. қойылған. Бұлардың барлығы екінші қабаттағы ортазия халықтарының залдарында қойылған.Сонымен бірге,бірінші қабаттағы витринада

қазақ халқының тоғыз құмалақ ойынының тақтасы, асықтар, т.б. қойылыпты. Өзім кезінде мұражай қызметкері болып жұмыс істегендіктенбе, әйтеуір, бұл жердегі халқымыздың тарихын ашып көрсететін заттай жәдігерлердің қойылуындағы және астындағы жазылған түсініктемелердің қателіктері т.б. ескертпемді айттым. Бұл жердегі халқымыздың тарихын ашып көрсететін заттай жәдігерлердің жұтандығы көңіліңді аландатады екен...

б) Санкт-Петербургке келген туристердің барлығының баратын тарихи орындарының бірі, бұл – әлем халықтарының тарихи заттай жәдігерлер топтастырылған мұражайы – Эрмитаж деуге болады. Эрмитаждағы халқымыздың ежелгі, ортағасыр және жаңа ғасырлардағы тарихтарын ашып көрсететін заттай жәдігерлер қойылған залдарынан түркі халықтарының тұнып тұрған тарихының ішінде жүргендей күйде болдым. Олардың барлығын қаламмен жазып жеткізу мүмкін емес, оны тек көзбен көру керек шығар деп ойлаймын. Біз секілді тарихтың ежелгі дәуірін зерттеп жүрген зерттеушілерге мол мүмкіншілік бар деуге болады. Біз білмейтін халқымыздың тарихы осы жерде жинақталғанба деген ой келді.

Қазақ жерінен алып кеткен, бұл күндері Санкт-Петербургтегі Эрмитажда тұрған тарихи маңызы бар заттай дерек. 1491 жылы Әмір Темірдің қазақ даласына, Тоқтамыс ханға жасаған жорығы туралы жазылған тастағы жазу...

Патшалық ресей және Кеңес өкіметі тұстарында кең байтақ қазақ даласының әр түкпірінен алып кеткен халқымыздың заттай жәдігерлері бұл жерде расында баршылық екен. Олардың барлығына бірдей тоқталып жату мүмкін емес. в). Кунскамера кезінде І-ші Петр патшаның бұйрығымен құрылған әлем халқының заттай жәдігерлері топтастырылған мұражай деуге болады. Бұл жерде де, халқымыздың тарихына қатысты заттай жәдігерлерді іздестіріп жүріп қазақ жерінен кезінде алып кеткен алтыннан жасалған жабайы аңдар мен жылқы т.б. бейнелеріндегі жапсырмаларды, көне қылқобызды, қамшы, кесеқап, құран кітап, т.б. халқымызға қатысы бар заттай жәдігерлерді кездестірдім. Сондай-ақ, қазақ әйелдерінің әшекей бұйымдары, қазақ батырларының сауыт-саймандары, дулығасы, қару-жарақтары, айбалталары т.б. көріп таң-тамаша болдым. Бұлардың барлығы біздің жерімізден әртүрлі жағдайда Ресей жеріне қоныс тепкен заттай жәдігерлер деуге болады.

ҮІІІ ғасырға жататын, кезінде қазақ жерінен алып кеткен түркі дәуірінің көне жазбаша дерегі. Бұл жазбаша деректің көшірмесінің бірі республикалық кітаптар мұражайында тұр. Ал, нағыз түпнұсқасы Санкт-Петербургтегі Эрмитажда тұрғаны өкінішті-ақ. Себебі, халқымыздың тарихына қатысы бар өзге де

көптеген заттай жәдігерлердің осы жерде тұрғаны екінің бірі бара бермейтін ресей топырағында тұрғаны ұлтының тарихына жаны ашитын зерттеуші ғалымдарға және ұлтжанды азаматтарға да үлкен ой салуы керек деп ойлаймын. Сондай түркі дәуіріне жататын заттай жәдігерлердің бірі, оң қолына қаршыға ұстаған ер адамының тастан жасаған мүсіні деуге болады. Бұл мүсіннің иегінің үстінгі жағы, яғни оның бет пішінін көрсететін бас жағы жоқ. Бұл тас мүсінге қатысты бірнеше болжам айтуға болады. Біріншісі, қазақ жеріне ислам дінінің тарала бастауымен байланысты қарастыруға болады... Екіншісі, орыс отарлаушыларының қазақ жеріне келуімен байланыстырып айтуға болады... Екеуінде де, біздің жеріміздегі сан мыңдаған тас балбалдардың тағдырына қатты әсер еткенін атап өтуіміз керек. Яғни, олардың бірте-бірте қазақтың ұлан-байтақ даласынан азайып кеткенінің тарихтың өзі дәлелдеп отыр...

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. И.Н. Ундасынов. *История казахов и их предки (II тысячелетие до н.э. - XII век н.э.)* – Москва, 2002 г.
2. С.Г. Кляшторный, Т.И. Сұлтанов. *Государства и народы евразийских степей. Древность и Средневековье.* Спб., 2002 г.
3. Султангалиева Гулмира Салимжанова. *Западный Казахстан в системе этнокультурных контактов (XVIII - нач. XX вв.).* Башкортстан, 2001 г.
4. Султанов Турсун Икрамович. *Кочевые племена Приаралья в XV- XVIII вв.* Москва, 1982
5. Семенюк Георгий Иванович. *Проблемы истории кочевых племен и народов периода феодализма.* Калинин, 1973 г.
6. Янушкевич Адольф. *Дневники и письма из путешествия по казахским степям.* Алма-Ата, 1966 г.

Койлыбаева Н.Т.¹

¹КазНПУ им. Абая, Институт Сорбонна-Казахстан

КРИТИЧЕСКИЕ ПЕРЕХОДЫ В ЭКОСИСТЕМАХ И ОБЩЕСТВЕ. ЗНАЧЕНИЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ СИСТЕМ

Аннотация

Теория критических переходов и теория самореферентных социальных систем являются двумя хорошо зарекомендовавшими себя теориями в экосистемных и социологических исследованиях.

В данной статье говорится о теории систем, которая может внести свой вклад в теорию критических переходов с надежной концепцией коммуникации, которая учитывает актуальность семантики и социальных структур, создание коммуникативных блокировок и выявление сигналов раннего предупреждения о социально-экологических переходах в коммуникации.

С другой стороны, теория критических переходов предоставляет теории систем уточненную концепцию кризиса, как критического перехода, так и технические инструменты для эмпирических исследований.

Ключевые слова: сложность, критические переходы, социально-экологические системы, механизм блокировки, теория систем, коммуникация, само описание

Н.Т. Койлыбаева¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Сорбонна-Қазақстан Институті

ЭКОЖҮЙЕЛЕР МЕН ҚОҒАМДАҒЫ СЫНИ АУЫСУЛАР. ЖҮЙЕЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТЕОРИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Аңдатпа

Сыни ауысулар теориясы және өзін-өзі көрсететін әлеуметтік жүйелер теориясы экожүйе мен әлеуметтанулық зерттеулерде жақсы қалыптасқан екі теория болып табылады.

Бұл мақалада семантика мен әлеуметтік құрылымдардың өзектілігін, коммуникативті блоктарды құруды және коммуникациядағы әлеуметтік-экологиялық ауысулар туралы ерте ескерту сигналдарын анықтауды ескеретін сенімді коммуникация тұжырымдамасы бар сыни ауысулар теориясына үлес қоса алатын жүйелер теориясы туралы айтылады.

Екінші жағынан, сыни ауысу теориясы жүйелер теорияларына дағдарыстың нақтыланған тұжырымдамасын, сыни ауысуды да, эмпирикалық зерттеулерге арналған техникалық құралдарды да ұсынады.

Түйінді сөздер: күрделілік, сыни ауысулар, әлеуметтік-экологиялық жүйелер, құлыптау механизмі, жүйелер теориясы, байланыс, сипаттаманың өзі

Nargiza T. Koylibaeva¹

¹Kazakh National University named after Abay, Institute Sorbonne-Kazakhstan

CRITICAL TRANSITIONS IN ECOSYSTEMS AND SOCIETY. THE SIGNIFICANCE OF THE SOCIOLOGICAL THEORY OF SYSTEMS

Abstract

The theory of critical transitions and the theory of self-referential social systems are two well-established theories in ecosystem and sociological research.

This article talks about the theory of systems that can contribute to the theory of critical transitions with a reliable concept of communication that takes into account the relevance of semantics and social structures, the creation of communicative locks and the identification of early warning signals about socio-ecological transitions in communication.

On the other hand, the theory of critical transitions provides the theory of systems with a refined concept of crisis, as a critical transition, and technical tools for empirical research.

Keywords: complexity, critical transitions, socio-ecological systems, blocking mechanism, system theory, communication, description itself

Одна из основных проблем социологического анализа природных явлений состоит в наблюдении природы как объекта, внешнего по отношению к обществу; и одна из основных проблем научных исследований динамики природы состоит в исключении или недооценке человеческого фактора из уравнения. Что является основным теоретическим предположением, вдохновившее Ульриха Бека на создание в середине 1980-х годов "Теоретической школы" – переломного момента в современной социологии для рассмотрения сложной интеграции природы и общества.

В то время как оппозиция между природой и обществом была конструкцией 19-го века с целью доминирования и, в то же время, игнорирования природы, большая часть дискуссий о природных событиях и процессах в 20-м веке развивалась без участия людей, без вопроса о социальной значимости преобразований природы [1].

Несколько экологических кризисов в 1970-х годах, затронувших городские поселения, а также критические сбои в основных технологических системах, особенно в отношении атомных электростанций, таких как Файв-Майл-Айленд и Чернобыль, объявили эру сложных рисков [2] и обычные несчастные случаи [3].

Предложение теории Бека «Идея рефлексивной модернизации» заключалась в том, чтобы рассматривать природу как искусственную сущность, где производство и возможность полного саморазрушения осуществлялись за счет человечество.

Разделяя аналогичную озабоченность, в 1980-х годах начали разрабатываться другие социологические теории. С одной стороны, акторно-сетевая теория (АСТ) и исследования науки и техники (ИНТ) предпочли сетевую метафору для построения своих концептуальных архитектур, а также методологический акцент на эпистемологических и онтологических проблемах. Это связало АСТ и ИНТ с постструктуралистским поворотом в социальных науках, но затруднило междисциплинарный диалог с эмпирическими науками об окружающей среде, поскольку они сами стали объектом семиотики материальности. С другой стороны, теория социальных систем приняла различие между системой и окружающей средой и концепцию сложности как форму реконструкции условий автономии и взаимозависимости между различными самопроизводящимися сущностями, а именно, машины, организмы, социальные системы и психические системы [4]. В то время как акцент Никласа Лумана на возникновении систем из случайного мира посредством самореферентных операций поставил теорию в центр постструктуралистского и постосновного поворота. Концепция сложности, а также систематическая теоретизация категорий, происходящих из биологии и наук о сложности - такие, как аутопоэзис, структурная связь, оперативное замыкание, бифуркация, порядок из хаоса, стабильность через нестабильность и эволюция – сделал теорию более открытой для плодотворного диалога с науками об окружающей среде, чем были АСТ и ИНТ.

Если изучение природы затрудняло понимание для социологии с самого начала, то подход к обществу с точки зрения естественных наук также не всегда был успешным. То же самое картезианское различие между обществом и природой, которое повлияло на концепцию природы в социальных науках (Aldeia and Alves), имело последствия и для естественных наук. Скорее, онтологическое разделение природа/общество нашло отражение в классическом разделении Вильгельма Дильтея между *Natur-und Geisteswissenschaften* [5], обе науки с радикально разными методами, эмпирическими в первом случае и интерпретативный во втором. В этой степени упражнения по переходу от естественных наук к социальным всегда были более или менее радикально оспариваемыми и проблематичными - например, социальные Дарвинизм и социобиология Уилсона – и интеграция методов, отвергнутых почти идеологически - например, позитивизм между критическим рационализмом и критической теорией.

Однако в последние два десятилетия ситуация в социально-экологических исследованиях на предмет перекрестно воссоединившего стала выглядеть более многообещающей между подходами, исходящими из естественных и социальных наук. Ключевое слово здесь – сложность. Конвергенция экологических исследований, науки о сетях, теории графов и возросших вычислительных мощностей для обработки больших объемов данных позволила эмпирически идентифицировать динамику и закономерности, которые выходят за рамки классических границ между природой, технологией и обществом, тем самым обеспечивая надлежащее отображение и понимание сложных взаимосвязей между этими областями. Теории, такие как анархия, теория устойчивости и теория критических переходов показали, что сложность – это не гипотеза, а реальная динамическая сеть, включающая объекты, события и значения, которые исторически и типологически связаны друг с другом на разных уровнях, интенсивности и периодичности, иногда циклически, иногда внезапно и взрывоопасно. Это представляет собой новый сценарий для попыток зафиксировать конкретные достижения в социологической теории, которые могут внести вклад в социально-экологические исследования.

Подводя итоги, не исключая, что акцент на связности коммуникативных событий теории социальных систем может способствовать оценке перформативных эффектов коммуникации на

социально-экологические переходы. С другой стороны, теория критических переходов предоставляет теории социальных систем технический подход к системным кризисам, которого не хватает в системном анализе.

Несмотря на то, что теория критических переходов хорошо зарекомендовала себя, она все еще может извлечь выгоду из специализированных социологических знаний и исследований, дополняющих взгляд на социально-экологические переходы.

Следовательно, необходимо подчеркнуть, что теория социальных систем Никласа Лумана лучше всего подходит для внесения вклада в социологически обоснованную теорию критических переходов в социально-экологических исследованиях. Ее акцент на значении и коммуникации как базовых концепциях, определяющих социум, может внести решающий вклад, по крайней мере, на трех уровнях:

1) теория социальных систем представляет способ наблюдать и понимать, как социальное описание экологических событий оказывает перформативные эффекты, которые в противном случае могли бы остаться неисследованными при анализе социально-экологических переходов и трансформаций;

2) самопроизвольный характер социальной коммуникации склонен создавать коммуникативные блокировки, которые в конечном итоге запускают критические переходные процессы; теория социальных систем предлагает объяснение этим коммуникативным навыкам для их эмпирической идентификации;

3) чувствительность социальной коммуникации к минимальным изменениям окружающей среды (особенно в местных сообществах) могут предлагать четкие точки доступа к многочисленным сигналам раннего предупреждения, превосходящим критические переходы. Опираясь на соответствующую литературу по социально-экологическим исследованиям, я утверждаю, что теория социальных систем предлагает комплексный взгляд на социальную сложность с положительными последствиями для анализа критических переходов и трансформаций в социально-экологических условиях, и это дает возможность на дальнейшее исследование данной темы.

Список использованной литературы:

1. Бек У., Гидденс А. и Лэш С. (1994). *Рефлексивная модернизация. Политика, традиции и эстетика в современном социальном порядке. Подробнее Сложная сложность: Исследование природы вычислительной несводимости к физическим, биологическим и социальным системам человека.* Стэнфорд: Стэнфорд Университетская пресса.
2. Луман, Н. (1990а). "Значение как базовая концепция социологии", в "о самореференции" (Нью-Йорк: Издательство Колумбийского университета), 21-79.
3. Перроу, К. (1984). *Обычные несчастные случаи. «Эффективность раннего предупреждения о наводнении»* Нью-Йорк: Основные книги.
4. Луман, Н. (2013). *Теория общества.* Стэнфорд, Калифорния: Издательство Стэнфордского университета (2014). *Социологическая теория права.* Абингдон: Ратледж.
5. Дильтей, У. (1989). *Введение в гуманитарные науки. Избранные произведения, Том I.* Принстон, Нью-Джерси: Издательство Принстонского университета.

МРНТИ 11.25.67, 11.01.29
УДК 327:339,9,32:002.6

Чумаченко Т.Н.¹, Даниярова А.¹

¹к.полит.н., ст. преподаватель кафедры международных отношений ИСК Каз НПУ им. Абая,
¹студентка 4 курса специальности международных отношения
Института Сорбонна Казахстан

РЕЛИГИОЗНЫЙ ЭКСТРЕМИЗМ: ПРОБЛЕМЫ УЯЗВИМОСТИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (КАЗАХСТАН, ТУРКМЕНИСТАН, КЫРГЫЗСТАН)

Аннотация

На современном этапе развития вопрос проникновения в Центрально-Азиатский регион религиозного экстремизма обостряется. Важность изучения данной темы обусловлена тем, что это явление угрожает безопасности и стабильности как отдельных стран, так и всего мира. Религиозные экстремисты выбирают зачастую террористические методы для достижения своих целей. Риск исходит как от отдельных террористических деятелей, так и от целых группировок. В настоящее время религиозный

экстремизм пытается распространить свое влияние на разные страны, в том числе и на Центрально-Азиатский регион. В современной международной ситуации центрально-азиатский регион имеет огромную роль в вопросах международной безопасности, что стало инструментом для ведения острой внешне- и внутривнутриполитической борьбы. В данной статье рассматриваются проблемы проникновения религиозного экстремизма в Центрально-Азиатский регион, на примере Казахстана, Туркменистана и Кыргызстана.

Ключевые слова: терроризм, Казахстан, Кыргызстан, Туркменистан, религиозный экстремизм, группировки, Центральная Азия, ислам.

Т.Н. Чумаченко¹, А.Даниярова¹

¹с.э.к., халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,

Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

¹Халықаралық қатынастар мамандығының 4 курс студенті,

Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ДИНИ ЭКСТРЕМИЗМ: ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ОСАЛДЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР (ҚАЗАҚСТАН, ТҮРКМЕНИСТАН, ҚЫРҒЫЗСТАН)

Аңдапта

Дамудың қазіргі кезеңінде діни экстремизмнің Орталық Азия аймағына енуі мәселесі шиеленісіп отыр. Бұл тақырыпты зерттеудің маңыздылығы бұл құбылыстың жекелеген елдердің де, бүкіл әлемнің қауіпсіздігі мен тұрақтылығына қауіп төндіретіндігімен түсіндіріледі. Діни экстремистер өз мақсаттарына жету үшін көбіне террористік әдістерді таңдайды. Тәуекел жеке террористтерден де, тұтас топтардан да келеді. Қазіргі уақытта діни экстремизм өз ықпалын түрлі елдерге, соның ішінде Орталық Азия аймағына таратуға тырысуда. Қазіргі халықаралық жағдайда Орталық Азия аймағы халықаралық қауіпсіздік мәселелерінде орасан зор рөл атқарады, бұл өткір сыртқы және ішкі саяси күрес жүргізу құралына айналды. Бұл мақалада Қазақстан, Түркіменстан және Қырғызстан мысалында Орталық Азия аймағындағы діни экстремизмнің ену мәселелері қарастырылады.

Түйін сөздер: терроризм, Қазақстан, Қырғызстан, Түркіменстан, діни экстремизм, топтар, Орталық Азия, Ислам.

Chumachenko T.N.¹, Daniyarova A.¹

*¹Candidate of Political Sciences, Senior Lecturer of the Department of International Relations,
ISK KazNPU named after Abaya*

¹4th year student of faculty of international relations Institute Sorbonne-Kazakhstan

RELIGIOUS EXTREMISM: VULNERABILITY ISSUES IN CENTRAL ASIA (KAZAKHSTAN, TURKMENISTAN, KYRGYZSTAN)

Abstract

At the present stage of development, the issue of penetration of religious extremism into the Central Asian region is exacerbated. The importance of studying this topic is due to the fact that this phenomenon threatens the security and stability of both individual countries and the whole world. Religious extremists often choose terrorist methods to achieve their goals. The risk comes from both individual terrorist figures and entire groups. Currently, religious extremism is trying to spread its influence to different countries, including the Central Asian region. In the current international situation, the Central Asian region plays a huge role in international security issues, which has become a tool for conducting a sharp foreign and domestic political struggle. This article discusses the problems of the penetration of religious extremism in the Central Asian region, on the example of Kazakhstan, Turkmenistan and Kyrgyzstan.

Keywords: terrorism, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, religious extremism, groups, Central Asia, Islam.

На современном этапе развития человеческой цивилизации и современной системы международных отношений, которая претерпевает серьезные изменения, проблема проникновения влияния экстремистских террористических группировок на территории отдельных стран становится все более актуальной. Корни терроризма уходят вглубь эпох, но особенную актуальность вопрос терроризма

обретает на сегодняшний день в связи с обострением социальных, экономических, политических противоречий и ожесточенных столкновений в международно-политическом пространстве. Наблюдается рост террористических действий экстремистки настроенных лиц и группировок, увеличивается острота и античеловечность их действий. Терроризм стал катастрофогенным фактором в современном обществе и, кроме того, рентабельным процессом для его организаторов. Угрозы терроризма и проявления экстремизма подрывают не только международный мир, но и национальную безопасность, стабильное развитие отдельных государств.

Само понятие «терроризм» содержит в себе социальный вопрос порождаемый средой на конкретном периоде собственного формирования, основной целью которого считается несоблюдение общественной безопасности, что проявляется в посягательстве на: существование и состояние здоровья граждан, органы государственного управления, государственных и общественных деятелей. Террористические методы воздействия используются часто религиозными экстремистами.

При этом если рассматривать христианство, буддизм или ислам, как основные мировые религии, то все они не призывают к какой-либо вражде и не являются агрессивными. Тем не менее, в последнее время наблюдается я рост религиозных течений, оправдывающих насильственные действия и жестокость.

В своем самом общем виде, экстремизм является приверженностью к самым крайним взглядам и методам, которые отличаются радикализмом и отрицанием существующих норм и правил. Экстремизм, проявляющийся в политической сфере общества получил название – политического экстремизма, а в религиозной сфере, получил название религиозного экстремизма.[1]

Если деятельность политического экстремизма по своей сути направлена против сложившихся общественных структур для подрыва их стабильности или достижения своих целей, то выявить содержание понятия религиозного экстремизма не просто. В религиоведении насчитывается до двухсот понятий «религии». А в религиозной системе ценностей такого понятия как экстремизм нет, но есть отстаивание своей веры посредством миссии, джихад, крестовый поход, неверные, иноверные, нечистые и т.д. В религиозной парадигме сам термин экстремизм не легитимен [2]. Однако это не означает, что в религии отсутствует этот феномен, который в политологии получил название религиозного экстремизма или если рассматривать еще шире, то радикализма.

С религиозным экстремизмом сталкиваются государство, общество и сами конфессии. Но при этом для конфессий эти проявления чаще всего считаются формой внутри конфессионального радикализма, прозелитизмом, сектантством и т.д., то для государства и общества в целом агрессивная религиозная активность, нарушающая государственную стабильность, воспринимается как экстремистская или радикалистская. Фактически можно сказать, что это форма экстремизма, которая использует доктринальные положения религии.[3].

И поэтому сегодня мы видим, что религиозный экстремизм выступает как идеология, как инструмент геополитики, который используется для продвижения своих целей и способствует переделу сфер влияния. И так как методы воздействия для осуществления своих целей крайние, то он тесно соприкасается с терроризмом.

После распада Советского Союза бывшие республики Центральной Азии стали напрямую сталкиваться с проявлениями радикальных методов на территории своих государств.

Для Республики Казахстан долгое время терроризм и религиозный экстремизм рассматривались, как потенциальные угрозы, но после 2011 года ситуация изменилась. Исследователи выделяют несколько этапов нарастания данной угрозы, на которые можно разделить появившуюся террористическую и радикальную деятельность на территории Казахстана[4]:

1-ый этап: конец 1990-х - начало 2000-х гг.: первые случаи терроризма возникают в Казахстане мгновенно, уже после приобретения суверенности: радикальные группы решили воспользоваться политической и экономической неустойчивостью страны в промежуток развития суверенности государства. Это так называемые «беглые» или «чужие» террористы, пытавшиеся скрываться на территории Казахстана;

2-ой этап: 2000-2005 гг. в данный промежуток отмечается увеличение ситуации вовлечения некоторых граждан Казахстана в террористическую деятельность, как на территории сопредельных государств, так и в иностранных государствах. Непосредственно в данный период в истории Казахстана происходят террористические акции на всем центрально-азиатском ареале. На фоне возрастающей исламизации населения. По мнению исследователей, так называемый «вербовочный этап», когда появились первые вовлеченные в террористическую деятельность казахстанские граждане.[5]

3-ий этап: 2005-2011 гг.: в этот отрезок времени появляются террористы из числа граждан Казахстана, которые проводят террористические акции на территории страны. Этот период называют пиком распространения террористических настроений в регионах страны. Основные события 2011 г., которые вызывают особый интерес, происходили в городе Атырау, Жамбыле и Актобе, они являются крупными регионами страны, что поворотным моментом для государства. Впервые именно тогда на повестку дня вынесли существование международного терроризма, грозящего существованию мирного населения. Взрыв в Актобе был террористическим актом в городе Казахстане 17 мая 2011 г. Злоумышленник проник в штаб-квартиру казахстанских служб безопасности в регионе и подорвал бомбу смертника, убив себя и ранив двух других. Еще один террористический акт был совершен в Таразе 12 ноября 2011 г. Исламский сторонник джихадизма убил четырех сотрудников сил безопасности и двух мирных жителей.

4-ый этап: 2011 и по настоящее время. Произошло увеличение нападений со стороны радикальных религиозных экстремистов. Это время характеризуется распространением исламских экстремистских группировок и их террористической деятельности в Казахстане, чтобы дестабилизировать основы общества. Один из случаев, выделяется крайняя крупная террористическая атака, которая произошла 5 июня 2016 г. в городе Актобе. В этот день город стал участком единой террористической атаки. Военизированная группа исламских радикалов, сначала атаковала два магазина оружия, возле которых они вступили в перестрелку с полицией, чтобы пробраться на местную военную базу. В то время единое количество жертв равняется 17 человек. В сентябре 2019 года сотрудниками КНБ РК были задержаны семеро граждан Таджикистана. Они планировали серию взрывов в Алматы: в Иверско-Серафимовском женском монастыре по улице Хамиди и в здании АТФ Банка по улице Маметовой.

В Казахстане смертная казнь упразднена с 2007 г., однако Конституция учитывает, что этот закон не распространяется на радикальные группы террористов. Тогда террористов обезвредили и ликвидировали в течение суток. Если проанализировать статистику, необходимо отметить, что за террористическими действиями были обнаружены ваххабитские ячейки. Эти ячейки были сформированы в ареалах, население которых в основном были приезжими и обладали низким заработком. Среди них доминировала нетрудоустроенное молодое поколение, чаще всего, безработные выпускники вузов, которые не знают, что им делать и куда пойти работать подвергаются вербовке в силу слабого развития критического мышления, религиозного образования. Многие молодые люди, гонимые за мечтой, переехали в город, где встретились с большими проблемами адаптации в ходе которого и потерялись. Из-за чего ваххабитские общины и приютили их с целью использования в своих целях. Согласно статистике, террористические акты были осуществлены: заключенными, провинциалами в населенных пунктах, нетрудоустроенной молодежью, социопатами, потерпевшими от действий правоохранительных органов, беженцами из располагающихся рядом стран. Все без исключения перечисленные выше представители общества сами того не осознавая поспособствовали росту террористических группировок, которые направили все без исключения собственные силы на дестабилизацию страны.

Напомним, что для борьбы с насильственными проявлениями религиозного экстремизма и угрозами терроризма правительством РК утверждены Концепция государственной политики в религиозной сфере РК на 2017-2020 годы и государственная программа противодействия религиозному экстремизму и терроризму на 2018-2022 годы. Одним из этапов программы стали операции "Жусан", направленные на возвращение соотечественников, оказавшихся в местах боевых действий в Сирии. В рамках трех этапов операции "Жусан" из Сирии были вывезены 524 казахстанских гражданина, включая 30 мужчин, 137 женщин и 357 детей. При этом 27 возвращенных в Казахстан детей остались сиротами. На родине для реабилитации джихадистов были организованы центры коррекции и адаптации. Профилактическая работа проводится в мечетях, а при акиматах созданы центры исследования проблем, связанных с религией. В феврале 2022 года премьер-министр Алихан Смаилов представил план по противодействию экстремизму, а также профилактике и противодействию религиозному экстремизму в интернет-пространстве, особенно среди молодежи. [6]

Министерство информации и общественного развития РК (МИОР), совместно с местными исполнительными органами организовали разъяснительную работу среди групп, подверженных риску вовлечения в радикальную идеологию. В стране с 2021 года заработали 209 информационно-разъяснительных групп (ИРГ), которых задействовали более 2000 лекторов. Кроме того, из сетевого интернет пространства было удалено более 181 тыс. материалов с пропагандой религиозного экстремизма и терроризма, а также заблокировано 324 противоправных материала. Опубликовано порядка 132 тыс. работ по религиозному просвещению. По некоторым данным, к 2021 году за

религиозный экстремизм в колониях РК отбывали наказание около 700 человек. Также правоохранители предоставили сведения о предотвращенных терактах – с 2014 года зафиксировано более 30 таких случаев.[6]

Казахстан, таким образом, предпринимает ряд мер по укреплению мер защиты от проявлений деструктивных религиозных организаций. Антитеррористическая деятельность РК в рамках региональных объединений, таких как ШОС, вместе с другими Центрально-азиатскими странами координирует и согласовывает политику противодействия религиозному экстремизму.

Туркменистан считают закрытой страной, создающей собственную внешнюю политику на принципах позитивного нейтралитета с марта 1992 г. Вся внешняя и внутренняя политика страны находится под строгим контролем правительственного аппарата. Основное население страны – мусульмане, и все без исключения допустимые религиозные конфессии находятся под строгим контролем со стороны госорганов. В 1994 г. был образован Генгеш для контроля над религиозной деятельностью в государстве. Кроме того в 2016 г. начала свое существование Комиссия по работе с религиозными организациями и экспертизе ресурсов, содержащих религиозную тематику. Эта Комиссия отслеживает и проводит экспертизу издательской и полиграфической продукции, которая публикуется в самой стране либо же поступает извне. Правительство, кроме того строго отслеживает за религиозным воспитанием, частное преподавание религии запрещается абсолютно. Любые функционирующие религиозные учреждения в государстве обязаны приобрести лицензию на собственную деятельность. Долгие годы власти опровергали наличие в государстве радикальных религиозных организаций.

Известный всем сайт WikiLeaks издал данные о наличии группы радикального толка, где в качестве подтверждений существовали случаи арестов молодых людей. Многократные атаки крупных сил боевиков на пограничные посты и угрозы со стороны Афганистана вынудили изменить властей Ашхабада свою политику. В конце апреля 2015 г. обстановка на границе Туркменистана была очагом напряженности. На протяжении мая и июня велись столкновения талибов с правительственными войсками Афганистана. Это в свою очередь стало толчком для большой волны беженцев к границе Туркменистана. А в феврале 2015 г., в 200 км от столицы, в городе Теджене была проведена процедура по задержанию террористов. Их цель была организация терактов в Ашхабаде и Теджене. Власти Туркменистана делают шаги по реформам и модернизации в военной сфере, умение туркменской обороны вовремя и результативно отвечать находится под огромным вопросом, в связи с обострением обстановки у границ Туркменистана с Афганистаном. В государстве ощущается мобилизационные настроения, меняются требования службы молодых людей, а также совершается предотвращение оттока лиц призывного возраста за пределы государства. Туркменистан стремительно предпринимает действия, направленные на борьбу с терроризмом. В целом, ситуация с экстремизмом внутри страны довольно благоприятна, но неустойчивая ситуация в Афганистане привнесла свои исправления в жизнь страны, что обладает неблагоприятные результаты в рамках устойчивого функционирования государства. На туркменско-афганской границе, время от времени происходят стычки между туркменскими пограничниками и боевиками террористической организации «Галибан», в которых гибнут туркменские солдаты. Есть проблемы афганских беженцев проживающих на территории Туркменистана.

Кроме усиления контроля пограничных вопросов правительство Туркменистана также проводит политику строгого надзора за интернет ресурсами страны: «Нужно контролировать интернет в соответствии с требованиями. Нужно выявлять и ограничивать на территории нашей страны работу интернет-источников, распространяющих сведения, наносящие вред конституционному строю нашего государства, направленные против общества, извращающие действительность, пропагандирующие терроризм, экстремизм, национализм и другие незаконные действия», отмечает президент Бердымухамедов [7].

В течение длительного периода Кыргызстан, так же как и Казахстан считался не сильно исламизированным, в отличие от своих соседей. Но приобретение независимости и возникший в результате этого идеологический вакуум создали подходящую обстановку для активного проникновения в страну последователей самых разных религиозных движений и течений. Немаловажную роль сыграла экономическая ситуация, имевшаяся в тот период. На этот счет американский экономист, Л.Тироу, в своих трудах писал следующее: «подъем религиозного фундаментализма – это извержение социального вулкана. Его связь с экономикой проста. Люди, проигрывающие в экономической жизни или вставшие в неуверенность перед новой экономической эпохой, не зная, как преуспеть, вступают в религиозный фундаментализм. Без господствующей идеологии – пропагандируемой и защищаемой национальные государства втягиваются в столкновения со своими соседями...»[8]

В декабре 1991 г. Постановлением Верховного Совета КР был введен в действие Закон Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организаций» Начала создаваться нормативно-правовая база взаимодействия власти и религиозных организаций. Далее, появились исламские организации. В 1995 г. в стране вели свою деятельность четыре подобных объединений, занимавшиеся культурно-просветительскими вопросами. Среди них: 1) Даават уль-Ислам; 2) Исламский культурный центр; 3) Ваххабиты; 4) Кружки по изучению основ ислама.

Среди факторов, оказавших значительное воздействие на распространение террористических и религиозно-экстремистских идей в Кыргызстане, можно отметить соответствующее: – Социально-политические условия, проявившиеся после революций и многочисленных массовых волнений. Разнообразие нетрадиционных религиозных течений в государстве. Географический фактор, обусловленный близкой расположенностью к Афганистану, Пакистану и Синьцзян-Уйгурскому автономному району Китая.

Одной с наиболее распространенных организаций на территории Кыргызской Республики считается религиозная организация «Хизб-ут-Тахрир», сохранившая свои позиции, несмотря на преследования, репрессии со стороны правительства.[9] «Хизб ут-Тахрир аль-Ислами» – религиозно-политическая объединение, базирующаяся в 1953 г. в Восточном Иерусалиме. В августе 2003 г. Верховный суд Кыргызской Республики признал организацию экстремистской и запретил ее деятельность на территории государства.

Отличительной особенностью организации считается ее открыто заявляемая политизированность. Организация провозглашает себя партией и стремится сформировать исламский халифат. Свои идеи приверженцы партии распространяют через каналы Интернета, а также через листовки и литературу экстремистского содержания, действуя методом психологического террора. Организация активно использует интернет технологии, используя медиа-платформы для распространения видео и аудио материалов с экстремистским содержанием. Помимо вышеупомянутой «Хизб ут-Тахрир», по данным государственной службы национальной безопасности Кыргызстана, на территории республики функционируют и другие организации, как Исламское движение Узбекистана, Исламское движение Восточного Туркестана, Исламская партия Туркестана.[10]

В скором времени в Кыргызстане был совершен ряд террористических акций и контртеррористических операций:

1997 г. – взрыв микроавтобуса в г. Ош, погибло 7 человек.

1999-2000 гг. – захват поселков Зардалы, Коргон, Палал-Ооз, Раут, Ходжаачкан, Жылуу-суу, Щуткан Баткенской области. Погибло 60 человек.

Декабрь 2002 г. – члены объединения «Исламское движение Узбекистана» (ИДУ) провела несколько террористических актов в г. Бишкек и г. Ош. В результате пострадало мирное население. Следствие установило, что террористы планировали атаковать Посольство США и гостиницу «Ак-Кеме», но в силу определенных трудностей, в качестве цели теракта были выбраны наиболее доступные объекты.

Июль 2006 г. – обезврежена группа боевиков ИДУ, рассчитывавших осуществить серию террористических акций на юге республики, более того повлечь за собой разногласие на межнациональной почве между кыргызским и узбекским населением.

Ноябрь 2010 г. – в Бишкеке был осуществлен теракт у входа в здание Дворца спорта, в котором проходил судебный процесс согласно делу о расстреле демонстрантов. 7 апреля 2010 г. взрывное устройство было спрятано под канализационным люком членами террористической организации "Жайшуль-Махди".

Октябрь 2015 г. был ознаменован резонансным событием – осужденные по экстремистским статьям, члены запрещенной в государстве организации «Жайшуль Махди, совершили побег из СИЗО №506 . Спецслужбы незамедлительно развернули операцию по поиску и захвату. Потерпевшими происшествий стали четверо сотрудников МВД и двое гражданских. В качестве причины побега представитель ОНС при ГСИН Ольга Юн сообщила, что радикалы по-прежнему остаются подверженными рецидиву, а правительство не имеет результативными инструментами по внедрению этих людей в общество и их последующей социализации.

Август 2016 г. – на территории посольства Китайской народной республики в Бишкеке смертник совершил самоподрыв. Пострадали трое граждан КР. Госкомитет национальной безопасности (ГКНБ) Кыргызской Республики через несколько дней сделал заявление о том, что теракт был осуществлен одним из членов объединения «Исламское движение Восточного Туркестана». Террористическая акция была заказана уйгурскими террористическими группировками, ведущие свою деятельность на территории Сирии и связанные с организацией «Джабхат ан Нусра». Большинство специалистов

полагают, что этот инцидент стал контролем степени национальной безопасности КР. Подобное мнение было изложено в докладе Международной кризисной группы: «Взрыв бомбы, устроенный террористом-смертником на территории китайского посольства в Бишкеке 30 августа показал незащищенность Кыргызстана в области безопасности. Следует предупреждать и препятствовать опасности возрастающей радикализации, усиливая авторитетность собственных институтов...».

В настоящий период вопрос терроризма признан одним из самых важных и существенных в международной концепции, так как охват данного явления затрагивает все страны в мире. Вопросы растущей исламизации населения прочно стоят на повестке дня в сфере безопасности всех независимых центральноазиатских государств. [10] Регион Центральной Азии становится одним из очагов переживаний и экстремистской деятельности, а в последнее время явление «терроризма» все больше проявляется на этой территории. С целью результативной борьбы и стабилизации ситуации государствам данного региона необходимо объединиться, и общими стараниями избежать все без исключения вспышки дестабилизации региона. Следует совершенствовать организационные структуры Организации Договора о коллективной безопасности (ОДКБ), улучшить концепцию сотрудничества с международными организациями, такими как ШОС, ЕС и НАТО. Власти данных государств могут формировать совместные форумы, и стремительно создавать новые совместные программы, которые смогут обеспечить активное реагирование на угрозы, предотвращение их финансирования. Только коллективная деятельность и сотрудничество абсолютно всех государств данного региона сможет эффективно противостоять угрозе распространения религиозного экстремизма.

Список использованных источников:

1. Безбородов М.И. Профилактика религиозного экстремизма как важная составляющая сохранения мира и обеспечения безопасности. - ФГОУ ВПО «Петрозаводский государственный университет». – 2012. С.8// https://petrsu.ru/files/2012/09/f7631_1.pdf (дата обращения 19.11.2022)
2. Журавский А. Религиозный экстремизм в конфликте интернет-атакций - <http://www.sovacenter.ru/religion/publications/2003/10/d1225/>;
3. Якупов М.Т. К проблеме истоков религиозного экстремизма// Олейник В.Л., Якупов М.Т. Социальные детерминанты экстремизма: для студентов с углубленным изучением истории и культуры ислама – Уфа: БашГУ им. М. Акмуллы, 2011. – С.20
4. Дусметова С.И., Налибай А. Проблема терроризма в республике Казахстан/ Постсоветские исследования . – М.2020. – Т.3.//<https://cyberleninka.ru/article/n/problema-terrorizma-v-respublike-kazahstan> (дата обращения 19.11.2022)
5. Терроризм в Казахстане: от виртуального к реальному// <https://kz.kursiv.media/2011-07-14/terrorizm-v-kazahstane-ot-virtualnogo-k-realnomu/>(дата обращения 19.11.2022)
6. Смаилов А.Сохраняется угроза религиозного экстремизма//<https://nomad.su/?a=3-202210280032> (дата обращения 19.11.2022)
7. Чтобы сохранить конституционный строй, Бердымухамедов приказал ограничить в Туркменистане работу вредных интернет-источников// <https://www.hronikatm.com/2022/01/no-internet-po-cry/>(дата обращения 19.11.2022)
8. Лестер Карл Туроу 1999: 34.
9. Сафарова 2018: 603
10. Абдылдаева С., Акаева А., Мырзабаева А. Проблема терроризма в Кыргызской республике// Постсоветские исследования. – 2020. – №6. – С.132
11. Орумбаева М.С. Международно-правовые аспекты международного терроризма и религиозно мотивированного экстремизма в Центральной Азии// ВЕСТНИК КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика», – №1(64), – 2021 . – С.64

А.Е. Ахмед¹, Ш.А. Сабитова¹

*¹«Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институты,
Алматы қ., Қазақстан*

*¹Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ, Сорбонна-Қазақстан институтының
халықаралық құқық кафедрасының профессоры,
Алматы қ., Қазақстан*

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТЕРРОРИЗМ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЛМЫС РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Терроризм – бұл белгілі бір сегментке үрей туғызуға бағытталған зорлық-зомбылық стратегиясы болып табылады. Мысалы билікке байланысты нәтижеге қол жеткізу, қандай да бір істі насихаттау немесе кекшіл саяси мақсаттар үшін зиян келтіру. Осы стратегияға жүгінеді мемлекеттік субъектілер не өз халқына, не халыққа қарсы басқа ел. Оны көтерілісшілер сияқты мемлекеттік емес субъектілер де пайдаланады немесе өз елінде, басқа елде жұмыс істейтін революциялық топтар. Ақырында, оны идеологиялық тұрғыдан негізделген топтар немесе әрекет ететін адамдар пайдаланады. 21 ғасырдың басында Нью-Йоркте, Вашингтонда, Мәскеуде, Мадридте, Лондонда және басқаларында терроризмнің барлық түрлерінің көрінісі терроризм құбылысына жаңа көзқарасты қажет етеді. Бұл оқиғалар адамзаттың әлемдік қауымдастық өркениетінің күштері терроризмге бітіспес соғыс жариялауымен сипатталатын жаңа тарихи кезеңге қадам басқандығының белгісі. "Халықаралық терроризм" 1970 жылдардан бастап кең таралғанымен, ол 2001 жылдың 11 қыркүйегінен кейін ғана таныла бастады. Халықаралық террористік топтар Террористік актілерді жаһандық мақсаттарға жету үшін пайдаланады, бірақ нақты талаптар қоймайды.

Түйін сөздер: жеке меншікке бағытталған, халықаралық терроризм.

А.Е. Ахмед¹, Ш.А. Сабитова¹

*¹студентка 3 курса, специальность «Международное право»,
Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая,*

*¹Научный руководитель: профессор кафедры Международного права,
Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая, г. Алматы*

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРРОРИЗМ КАК МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРЕСТУПЛЕНИЕ

Аннотация

Терроризм – это насильственная стратегия, направленная на то, чтобы вызвать страх у определенного сегмента населения. Например, для достижения результатов, связанных с властью, для продвижения дела или для причинения вреда в мстительных политических целях. К этой стратегии прибегают государственные субъекты либо против своего собственного народа, либо против народа другой страны. Он также используется негосударственными образованиями, такими как повстанцы, или революционными группами, действующими в их собственной стране, в другой стране. Наконец, он используется идеологически мотивированными группами или людьми, которые действуют. В начале 21 века проявление всех видов терроризма в Нью-Йорке, Вашингтоне, Москве, Мадриде, Лондоне и других требует нового подхода к феномену терроризма. Эти события являются признаком того, что человечество вступило в новый исторический этап, характеризующийся тем, что силы цивилизации мирового сообщества объявляют непримиримую войну терроризму. Хотя "международный терроризм" получил широкое распространение с 1970-х годов, его начали признавать только после 11 сентября 2001 года. Международные террористические группы используют террористические акты для достижения глобальных целей, но не выдвигают конкретных требований.

Ключевые слова: международный терроризм, ориентированный на частную собственность.

Akhmed A.E., Sabitova Sh.A.¹

¹ 3rd year student, specialty "International Law",
Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay, Almaty,

¹senior lecturer of the Department of International Law,
of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at Abay KazNPU, Almaty

INTERNATIONAL TERRORISM AS AN INTERNATIONAL CRIME

Abstract

Terrorism is a violent strategy that aims to create fear for a specific segment. For example, to achieve results related to power, to promote a cause, or to cause harm for vindictive political purposes. This strategy is resorted to by state actors either against their own people or against the people of another country. It is also used by non-state entities, such as rebels, or by revolutionary groups operating in their own country, in another country. Finally, it is used by ideologically motivated groups or people who act. At the beginning of the 21st century, the manifestation of all kinds of terrorism in New York, Washington, Moscow, Madrid, London and others requires a new approach to the phenomenon of terrorism. These events are a sign that humanity has entered a new historical stage, characterized by the fact that the forces of the civilization of the world community declare an irreconcilable war on terrorism. Although "international terrorism" has been widespread since the 1970s, it only began to be recognized after September 11, 2001. International terrorist groups use terrorist acts to achieve global goals, but do not make specific requirements.[5]

Keywords: international terrorism, focused on private property.

Қазіргі уақытта әлемде террористік ұйымдар көзі болып табылатын жаңа қауіптердің пайда болуы байқалады. Халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздікке ең қауіпті қауіптердің бірі – террористердің жаппай қырып-жою қаруын қолдану мүмкіндігі. Бұл терроризм қылмыстарын бағалау тәсілін қайта қарау және террористік іс-әрекет ұғымын халықаралық сипаттағы қылмыс түрі ретінде емес, халықаралық қылмыстың жаңа түрі ретінде әзірлеу туралы мәселе туғызады. Бұл тұжырымдама халықаралық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің жаңа халықаралық шараларының, стандарттары мен критерийлерінің негізі бола алады. Тұжырымдаманың айрықша мәні терроризм қылмысын жазалаудың сөзсіздігін қамтамасыз ету, терроризм қылмыстарына қатысты әмбебап юрисдикцияны негіздеу, сондай-ақ оларға ескіру мерзімін қолданбау болып табылады. Халықаралық терроризм мәселесі халықаралық қылмыс ретінде оны заңды түрде анықтау проблемасын тудырды. "Халықаралық қылмыс" термині халықаралық қылмыстық құқық сияқты халықаралық құқық саласының нысанасын айқындау үшін қолданылатын жалғыз Термин болып саналмайды. Әр түрлі ақпарат көздерінде халықаралық маңызы бар қылмыстар әр түрлі белгіленеді. И.И. Лукашук және А.В. Наумов, "халықаралық терроризм" терминіне жеткілікті сәйкес анықтама берді, олар: "халықаралық қылмыс – бұл адамның Халықаралық қылмыстық құқық нормасын бұзуы. Бұл қылмыс халықаралық элементтің болуын қажет етеді. Халықаралық терроризмнің негізгі белгілері-жаһандану, кәсібилендіру және экстремистік идеологияға сүйену. Сондай-ақ суицид террористерін пайдалану, конвенциялық емес (ядролық, химиялық немесе бактериологиялық) қаруды қолдану қауіпі және ұтымды тәсіл атап өтіледі. Терроризмнің ең ірі заманауи зерттеушілерінің бірі Брайан Дженкинс (ағылш.) халықаралық терроризмді қаттығыстың жаңа түрі деп санайды[2]

БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің 2001 жылғы 28 қыркүйектегі № 1373 қарарында "халықаралық терроризм мен трансұлттық ұйымдасқан қылмыс, есірткі айналымы, ақшаны жылыстату, қарудың заңсыз айналымы және ядролық, химиялық, биологиялық және басқа да ықтимал өлімге әкелетін материалдарды заңсыз тасымалдау арасындағы тығыз байланыс" атап өтіледі. Мамандар сондай-ақ террористердің техникалық жабдықталуының өсуін және олардың кейбір мемлекеттер тарапынан жасырын қолдауын атап өтті.[3]

Өз мақсаттарына жету үшін террористік ұйымдар Интернет, радио және теледидар желісін кеңінен пайдаланады.

Халықаралық терроризм халықаралық құқықтық тәртіп пен мемлекетаралық қатынастарға қауіп төндіретіндігіне байланысты ерекше қауіп төндіреді. Халықаралық терроризмнің кез-келген акциясы бірнеше (кем дегенде екі) мемлекеттің мүдделерін қозғайды және мұндай акциялардың жолын кесу немесе алдын алу үшін кең мемлекетаралық ынтымақтастық қажет. Бүгінгі таңда халықаралық

терроризмнің заңды анықтамасы даму процесінде болғандықтан, бұл процестің маңызды құрамдас бөлігі тұжырымдаманы құратын негізгі элементтерді бөліп көрсету болып табылады, бұл тұрғыда Сарапшылар негізгі элементтерді белгілеген жоғары топтың ұсыныстары үлкен маңызға ие. оларға, біріншіден, мемлекеттің бейбіт тұрғындарға қарсы күш қолдануы реттелетінін мойындау жатады Женева конвенцияларымен және басқа құжаттармен және егер ол жеткілікті кең көлемде қолданылса, бұл тиісті адамдардың әскери қылмысын немесе адамзатқа қарсы қылмысты білдіреді басқаша айтқанда, қылмыстың өзіндік құрамын құрайтын Террористік зорлық-зомбылықтың мемлекеттік емес сипатын көрсетеді екіншіден, алдыңғы терроризмге қарсы конвенциялар кешеніне жататын актілер терроризмді халықаралық құқық қылмысы ретінде көрсетеді, үшіншіден, терроризмнің сипаттамасы кез-келген әрекетті қамтуы керек, жоғарыда айтылғандарға қосымша, бейбіт тұрғындардың немесе соғыспайтындардың өліміне немесе ауыр дене жарақаттарына әкелуге бағытталған, егер мұндай әрекеттің мақсаты оның сипатына немесе контекстіне байланысты халықты қорқыту немесе үкіметті немесе халықаралық ұйымды қандай да бір әрекет жасауға мәжбүрлеу немесе оны жасаудан бас тарту болса. Осылайша халықаралық терроризм халықаралық қылмыс ретінде көрініс табады. Халықаралық терроризм халықаралық конвенцияларда көрініс тапқан террористік бағыттағы барлық қылмыстардың өзегі бола отырып, өзінің анықтамасында (тіпті терминологиялық тұрғыдан) халықаралық шарттық құқықта бекітілген конвенциялық қылмыстардың сипаттамасынан алшақтай алмайды.

Халықаралық терроризмді анықтау халықаралық терроризмді дербес қылмыс ретінде түсінген кезде БҰҰ Жарғысының 51-бабын қолданудың негіздері мен шарттарын белгілеуі керек.[1]

Халықаралық терроризмнің анықтамасын әзірлеу кезінде халықаралық терроризм қылмысының сипаттамасын құрайтын негізгі элементтер кешенін қамтитын жоғары деңгейлі топтың ұсыныстары бағдар болуы керек. Халықаралық терроризмге қатысты материалдық нормаларды кешенді қарау қажетті міндет болып табылады, өйткені олар құқықтық салдарды анықтау үшін негіз жасайды, демек, халықаралық терроризммен күресу үшін негіз жасайды. Бұл талдау халықаралық терроризмге қарсы күрес жөніндегі кешенді Конвенция болмаған кезде де халықаралық терроризмнің құрамын қылмыстық іс-әрекет ретінде саралауға мүмкіндік беретін негіздер бар екенін көрсетті.

Біз осы қылмыс құрамының негізгі элементтері мен негізгі белгілерін егжей-тегжейлі қарастырдық, атап айтқанда: қылмыс объектісі, субъект, әрекеттің объективті және субъективті жақтары.[3]

Халықаралық терроризмнің қылмыстық әрекеті өзінің біліктілік белгілері бойынша жалпы халықаралық құқық бойынша қылмыстар қатарына кіреді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Мұрат Төлеев. *«Халықаралық терроризм Қазқстан және Орта Азия*
2. *Терроризм туралы білдірілген пікірлер*
3. *Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. (Жалпы бөлім). 1994 жыл*
4. *2005 жылдан бері әлемдік деңгейдегі терроризм қатері 10 есеге дейін артып отыр - Е. Қарин*
5. *Әлеуметтік құбылыс ретіндегі террорлық әрекеттердің табиғаты мен оның алдын алу мәселесі туралы*

**ПЕДАГОГИКА
PEDAGOGY**

МРНТИ 16.31.51

Boukhina S.¹

*¹maître-assistant à l'Institut Sorbonne-Kazakhstan
de l'Université Nationale Kazakhe Abai*

**STRATÉGIES D'ENSEIGNEMENT PROFESSIONNEL DES LANGUES
ÉTRANGÈRES DANS UNE ECOLE SUPÉRIEURE NON LINGUISTIQUE**

Sommaire

La formation de spécialistes dans les facultés non linguistiques des universités consiste en formation de telles compétences de communication qui permettraient des contacts professionnels dans divers domaines et situations.

Une approche professionnelle de l'enseignement d'une langue étrangère dans les facultés non linguistiques des universités est particulièrement pertinente, qui prévoit la formation de la capacité des étudiants à communiquer dans une langue étrangère dans des domaines et situations professionnels, commerciaux et scientifiques spécifiques, en tenant compte les particularités de la pensée professionnelle. La professionnalisation s'entend comme une formation basée sur la prise en compte des besoins des étudiants dans l'apprentissage d'une langue étrangère, dictés par les caractéristiques du futur métier ou spécialité.

La composante socioculturelle dans le contenu de l'enseignement d'une langue étrangère joue un rôle important dans le développement de la personnalité de l'étudiant, car elle permet non seulement de se familiariser avec l'héritage de la culture du pays de la langue étudiée, mais aussi de le comparer aux valeurs culturelles de leur pays, ce qui contribue à la formation de la culture générale de l'étudiant.

Mots-clés : formation professionnelle, enseignement des langues étrangères, développement de la personnalité, formation de la culture, socioculture

С.Б. Бухина¹

*¹Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ*

**ТІЛДІК ЕМЕС ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ
КӘСІБИ ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫ**

Аңдатпа

Жоғары оқу орындарының лингвистикалық емес факультеттерінде мамандарды дайындау әртүрлі салаларда және жағдайларда шет тілінде кәсіби байланыс орнатуға мүмкіндік беретін қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырудан тұрады.

Жоғары оқу орындарының лингвистикалық емес факультеттерінде шет тілін оқытудың кәсіби-бағдарланған тәсілі ерекше өзекті болып табылады, ол студенттердің шетел тілінде белгілі бір кәсіптік, іскерлік, ғылыми салаларда және жағдайларды ескере отырып қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастыруды көздейді. кәсіби ойлау ерекшеліктері. Кәсіби бағдарлау деп студенттердің болашақ мамандығының немесе мамандығының ерекшеліктеріне байланысты шет тілін меңгерудегі қажеттіліктерін есепке алуға негізделген оқыту түсініледі.

Шетел тілін оқыту мазмұнындағы әлеуметтік-мәдени компонент оқушы тұлғасын дамытуда маңызды рөл атқарады, өйткені ол зерттелетін тілдің елінің мәдениетінің мұрасымен танысуға ғана емес, сонымен қатар оқушының жалпы мәдениетін қалыптастыруға ықпал ететін өз елінің мәдени құндылықтарымен салыстыру.

Түйін сөздер: кәсіптік білім, шет тілдерін оқыту, тұлғаны дамыту, әлеуметтік-мәдениет, мәдениетті тәрбиелеу.

Бухина С.Б.¹

*¹старший преподаватель кафедры международных отношений
Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая*

СТРАТЕГИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

Аннотация

Подготовка специалистов на неязыковых факультетах вузов заключается в формировании таких коммуникативных умений, которые позволили бы осуществлять профессиональные контакты на иностранном языке в различных сферах и ситуациях.

Особую актуальность приобретает профессионально-ориентированный подход к обучению иностранного языка на неязыковых факультетах вузов, который предусматривает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. Под профессионально-ориентированным понимается обучение, основанное на учете потребностей студентов в изучении иностранного языка, диктуемого особенностями будущей профессии или специальности.

Социокультурный компонент в содержании обучения иностранному языку играет существенную роль в развитии личности обучающегося, так как дает возможность не только ознакомиться с наследием культуры страны изучаемого языка, но и сравнить его с культурными ценностями своей страны, что способствует формированию общей культуры студента.

Ключевые слова: профессиональное образование, обучение иностранным языкам, развитие личности, социокультура, воспитание культуры.

À l'heure actuelle, des enjeux aigus de la compétitivité des jeunes spécialistes sur le marché du travail et, par conséquent, du système de formation dans une école professionnelle supérieure ont été mis en évidence. L'un des éléments de réussite, la demande d'un jeune spécialiste est sa maîtrise d'une langue étrangère. Dans les conditions modernes, la communication en langue étrangère devient une composante essentielle de la future activité professionnelle d'un spécialiste, à cet égard, le rôle de la discipline "langue étrangère" dans les facultés non linguistiques des écoles supérieures augmente considérablement. La norme éducative de l'État de l'enseignement professionnel supérieur exige de prendre en compte les spécificités professionnelles dans l'étude d'une langue étrangère, son accent sur la mise en œuvre des tâches de la future activité professionnelle des diplômés. Une approche professionnelle de l'enseignement d'une langue étrangère dans les facultés non linguistiques des universités est particulièrement pertinente, qui prévoit la formation de la capacité des étudiants à communiquer dans une langue étrangère dans des domaines et situations professionnels, commerciaux et scientifiques spécifiques, en tenant compte des particularités de la pensée professionnelle. La professionnalisation s'entend comme une formation basée sur la prise en compte des besoins des étudiants dans l'apprentissage d'une langue étrangère, dictés par les caractéristiques du futur métier ou spécialité [7]. Elle implique une combinaison de la maîtrise d'une langue étrangère à l'orientation professionnelle avec le développement des qualités personnelles des étudiants, la connaissance de la culture du pays de la langue étudiée et l'acquisition de compétences particulières basées sur des connaissances professionnelles et linguistiques.

L'enseignement à orientation professionnelle d'une langue étrangère est aujourd'hui reconnu comme une priorité dans le renouvellement de l'éducation. Il est urgent de réviser le processus d'apprentissage en général et l'enseignement des langues étrangères en particulier.

La communication en langue étrangère devient une composante essentielle de l'activité professionnelle des spécialistes. L'analyse des sources scientifiques et méthodologiques pédagogiques a montré qu'il existe d'innombrables directions méthodologiques et technologies pour l'enseignement d'une langue étrangère dans les facultés non linguistiques des universités. À l'heure actuelle, la tâche n'est pas seulement de maîtriser les compétences de communication dans une langue étrangère, mais également d'acquérir des connaissances particulières dans la spécialité.

Pendant, dans la pratique universitaire, comme le montre l'expérience quotidienne, les étudiants, connaissant la grammaire d'une langue étrangère et un vocabulaire assez riche, ne peuvent souvent pas franchir la barrière de parler et exprimer librement leur pensée. La position selon laquelle l'enseignement d'une langue étrangère et sa maîtrise est à la fois la transmission de la culture des locuteurs natifs de cette langue et l'appropriation active de cette culture est devenue théoriquement admise largement et bien connue. Selon les

exigences de la norme éducative de l'État, un étudiant d'une faculté non linguistique doit être un spécialiste capable de communiquer dans une langue étrangère, mais le nombre d'heures de classe ne permet pas à l'enseignant d'atteindre le résultat souhaité. Étant donné que les heures sont constamment réduites et que les méthodes vraiment progressives ne sont pas appliquées dans la bonne mesure, cela entraîne de faibles résultats dans la préparation des étudiants, un manque de motivation pour devenir une personne qui parle couramment une langue étrangère. Avec un tel nombre d'heures, les étudiants ont plus de chances de travailler en autonomie, ce qui n'est pas efficace compte tenu des spécificités de la matière, un travail collectif s'impose d'urgence - en groupe, en équipe, en binôme ; Naturellement, on peut apprendre à exprimer ses pensées avec compétence et efficacité, tout d'abord, dans le processus de communication en direct.

La spécificité du sujet dicte la trajectoire du parcours de maîtrise d'une langue étrangère. L.S. Vygotsky a noté que l'assimilation d'une langue étrangère se déroule d'une manière opposée à celle dans laquelle se déroule le développement de la langue maternelle. Un enfant apprend sa langue maternelle inconsciemment et involontairement, et une langue étrangère - en commençant par la conscience et l'intention. Par conséquent, nous pouvons dire que le développement de la langue maternelle va de bas en haut, tandis que le développement d'une langue étrangère va de haut en bas [1].

La deuxième caractéristique d'une langue étrangère en tant que matière académique est que la langue est à la fois un moyen et un objectif d'apprentissage. L'étudiant apprend les outils langagiers les plus faciles, maîtrise divers types d'activité de parole, qui jusqu'à un certain point sont le but de l'apprentissage, puis il l'utilise pour maîtriser des actions langagières plus complexes, c'est-à-dire qui sont déjà un outil d'apprentissage.

La spécificité suivante de cette discipline académique est sa «non-objectivité»: contrairement à d'autres disciplines, elle ne donne pas de connaissance sur la réalité, puisque le langage est un moyen de former, d'exister et d'exprimer des pensées sur le monde qui nous entoure. La spécificité du sujet réside aussi dans son « infini », c'est-à-dire qu'il est impossible d'apprendre toute la langue, car le matériel pédagogique est limité au programme.

La principale réponse à la question de la résolution du problème réel de l'enseignement des langues étrangères comme moyen de communication entre les représentants de différents peuples et cultures est que les langues doivent être étudiées dans une unité inséparable avec le monde et la culture des peuples qui parlent ces langues. Apprendre aux gens à communiquer (oralement et par écrit), à apprendre à produire, à créer et pas seulement à comprendre un discours étranger est une tâche difficile, compliquée par le fait que la communication n'est pas seulement un processus verbal. Son efficacité, outre la connaissance de la langue, dépend de nombreux facteurs : les conditions et la culture de la communication, les règles de l'étiquette, la connaissance des formes d'expression non verbales (expressions faciales, gestes), la présence de connaissances approfondies, la culture générale et bien plus [5].

Ainsi, il est nécessaire de résoudre le problème de l'optimisation de l'enseignement communicatif et interculturel d'une langue étrangère dans une université non linguistique au niveau scientifique moderne.

Selon le rapport spécifique des connaissances et des compétences, cette matière occupe une position intermédiaire entre les disciplines théoriques et appliquées dans la formation professionnelle, car une langue étrangère nécessite la même grande quantité de compétences et d'aptitudes que les disciplines pratiques, mais en même temps pas moins connaissances que les sciences théoriques.

L'objectif de l'enseignement des langues étrangères dans les universités non linguistiques est d'atteindre un niveau suffisant pour l'utilisation pratique d'une langue étrangère dans les activités professionnelles futures.

D'après N.D. Galskova [2], le contenu de l'enseignement d'une langue étrangère devrait inclure :

- des sphères d'activité communicative, sujets et situations, actions de parole et matériel de parole, en tenant compte de l'orientation professionnelle des étudiants;
- le matériel linguistique (phonétique, lexical, grammatical, orthographique), les règles de sa conception et les compétences de son exploitation ;
- l'ensemble de compétences (orales) particulières qui caractérisent le niveau de maîtrise pratique d'une langue étrangère comme moyen de communication, y compris les situations interculturelles ;
- le système de connaissance des caractéristiques et réalités nationales et culturelles du pays de la langue étudiée.

La maîtrise d'une langue étrangère et de son usage suppose une connaissance des caractéristiques socioculturelles des locuteurs natifs de la langue étudiée, un large éventail de communication verbale et non verbale. Dans les facultés non linguistiques des universités, cela est principalement dû à l'étude de la vie moderne et de l'histoire du pays de la langue étudiée, de l'art et de la littérature, des coutumes et des traditions du peuple.

La composante socioculturelle dans le contenu de l'enseignement d'une langue étrangère joue un rôle important dans le développement de la personnalité de l'étudiant, car elle permet non seulement de se familiariser avec l'héritage de la culture du pays de la langue étudiée, mais aussi de le comparer aux valeurs culturelles de son propre pays, ce qui contribue à la formation de la culture générale de l'étudiant. Cette composante vise à élargir les horizons généraux, sociaux et culturels des étudiants, à stimuler leurs processus cognitifs et intellectuels.

Les connaissances socioculturelles aident à s'adapter à un environnement de langue étrangère, en suivant les canons de la politesse dans un environnement culturel étranger. Il convient de noter que l'essentiel n'est pas l'éducation du point de vue des normes et des valeurs du pays de la langue étudiée et non la mémorisation des faits, mais la capacité de comparer l'expérience socioculturelle des personnes qui parlent la langue étudiée avec leur propre expérience.

En résumant ce qui précède, nous pouvons reconnaître les connaissances socioculturelles comme une composante obligatoire du contenu du modèle d'enseignement à l'orientation professionnelle d'une langue étrangère aux étudiants des facultés non linguistiques des universités.

La formation de spécialistes dans les facultés non linguistiques des universités consiste en la formation de telles compétences de communication qui permettraient des contacts professionnels dans une langue étrangère dans divers domaines et situations. La sphère de la communication est comprise comme un ensemble de situations communicatives homogènes caractérisées par un même type de stimulus de parole, les relations entre les communicants et l'environnement de communication [4]. La communication en langue étrangère peut avoir lieu à la fois sous des formes officielles et informelles, à la fois au cours de contacts individuels et de groupe, et sous la forme de discours lors de conférences, ainsi que lors de discussions sur des contrats, des projets et la rédaction de lettres commerciales.

Ceci est considéré comme sa principale différence avec l'enseignement d'une langue à des fins d'enseignement général et de socialisation (communication conversationnelle). Cependant, l'enseignement à orientation professionnelle d'une langue étrangère dans les facultés non linguistiques des universités ne se limite pas à l'étude de la « langue à des objectifs spéciaux ». Le contenu de l'enseignement professionnel d'une langue étrangère réside dans son intégration à des disciplines spéciales afin d'acquérir des connaissances professionnelles supplémentaires et de former des traits de personnalité importants sur le plan professionnel [6]. La formation de spécialistes dans les universités non linguistiques consiste en la formation de compétences communicatives qui permettraient des contacts professionnels dans une langue étrangère dans divers domaines et situations, le désir et la capacité du futur spécialiste à fonctionner comme une forte personnalité linguistique de type démocratique, avec une compétence linguistique élevée dans le domaine non seulement du russe, du kazakh, de l'anglais, mais aussi d'autres langues, le français, par exemple, dans des événements de discours importants sur le plan professionnel de divers types, dans divers modes, registres, formes, styles, et genres de pensée à orientation professionnelle activité.

Ainsi, la formation professionnelle est comprise comme une formation basée sur la prise en compte des besoins des étudiants dans l'apprentissage d'une langue étrangère, dictés par les caractéristiques de la future profession ou spécialité, qui, à leur tour, nécessitent son étude. Le terme « apprentissage à vocation professionnelle » est utilisé pour désigner le processus d'enseignement d'une langue étrangère dans une université non linguistique, axé non seulement sur la lecture littéraire dans la spécialité, l'étude du vocabulaire et de la terminologie professionnels mais, plus récemment, sur la communication dans le domaine d'activité professionnelle.

Références:

1. *Vygotsky, L.S. Développement de la parole et de la pensée // L.S. Vygotsky // Œuvres complètes : en 6 volumes - M : Pédagogie, 1982. – V.2.*
2. *Galskova, N.D. Méthodes modernes d'enseignement d'une langue étrangère: un guide pour les enseignants / N.D. Galskova. – M : ARKTI-Glossa, 2000. – 165 p.*
3. *Kalmykova, L.I. Sur la question de l'enseignement de l'énoncé du monologue / L.I. Kalmykova // Enseignement interconnecté à orientation professionnelle de tous les types d'activité de parole en langue étrangère dans une université non linguistique. – Perm, 1986. – 204 p.*
4. *Kolshansky, G.V. Aspects linguistiques et communicatifs de la communication verbale / G. V. Kolshansky // Langues étrangères à l'école. – 1985. – N 1.*
5. *Lyakhovitsky, M.V. Sur certaines catégories de base des méthodes d'enseignement des langues étrangères / M. V. Lyakhovitsky // Langues étrangères à l'école. – 1973. – N° 1. – S. 27-34.*
6. *Obraztsov, P.I. Conception et construction de technologies d'apprentissage à vocation professionnelle / P.I. Obraztsov, A.I. Akulkova, O.F. Tchernichenko. - Aigle, 2005. – 61s.*
7. *Rybkina, A.A. Conditions pédagogiques pour la formation des compétences professionnelles des cadets des établissements d'enseignement du ministère de l'Intérieur en cours d'enseignement d'une langue étrangère / A.A. Rybkine. – Saratov : Institut de droit de Saratov du ministère des Affaires intérieures de Russie, 2005. – 152 p.*

Д.С. Абишева¹, Ш.А. Сабитова¹

¹Халықаралық құқық мамандығының студенті,
Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
¹ф.ғ.д., халықаралық құқық кафедрасының доценті, Сорбонна-Қазақстан институты,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІҢ ҚОЛДАНУ АЯСЫН КЕҢЕЙТУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мемлекеттік тіл – мемлекетпен біте қайнасып туындаған саяси әрі әлеуметтік лингвистикалық категория. Қандай да бір тілдің мемлекеттік тіл ретінде танылуы, дамуы, қоғамның, мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық құрылымына, саяси күштердің мүдделеріне, олардың ұстанған ішкі, сыртқы саясаттарына, халықтың әлеуметтік лингвистикалық бағыт-бағдарына байланысты, тіпті, халықтың тікелей қолданысына байланысты болады. Яғни, мемлекеттік тіл дегеніміз – елдің барлық аймағында және түрлі өмір салаларында қолданылуы баршаға міндетті болып табылатын, ресми жағдайы мемлекеттік дәрежеде белгіленген, белгілі бір мемлекеттің әлеуметтік-коммуникативтік жүйесінің негізгі компоненті.

Түйін сөздер: тіл, мемлекет, қазақ тілі, Қазақстан.

Абишева Д.С.¹, Сабитова Ш.А.¹
¹студентка специальности Международного права
Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая
¹д.ф.н., доцент кафедры Международного права
Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАСШИРЕНИЯ СФЕРЫ ПРИМЕНЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Государственный язык-политическая и социолингвистическая категория, возникшая в результате взаимодействия с государством. Признание, развитие того или иного языка как государственного будет зависеть от социально-экономической структуры общества, государства, интересов политических сил, их внутренней, внешней политики, социолингвистической направленности населения и даже от непосредственного использования населением. То есть государственный язык является основным компонентом социально – коммуникативной системы конкретного государства, официальное состояние которого установлено на государственном уровне, использование которого является обязательным для всех регионов страны и в различных сферах жизни.

Ключевые слова: язык, государство, казахский язык, Казахстан.

Abisheva D.S.¹, Sabitova S.A.¹
¹student of the specialty of International Law of the Sorbonne Institute-Kazakhstan,
KazNPU named after Abaya
¹PhD in Filology, Associate Professor of the Department of International Law of the
Sorbonne Institute-Kazakhstan, KazNPU named after Abaya, Almaty, Kazakhstan

LEGAL PROBLEMS OF EXPANDING THE SCOPE OF THE STATE LANGUAGE

Abstract

The state language is a political and sociolinguistic category that arose as a result of interaction with the state. The recognition and development of a particular language as a state language will depend on the socio-economic

structure of society, the state, the interests of political forces, their internal and foreign policy, the sociolinguistic orientation of the population and even on the direct use of the population. That is, the state language is the main component of the social and communicative system of a particular state, the official state of which is established at the state level, the use of which is mandatory for all regions of the country and in various spheres of life.

Keywords: language, state, Kazakh language, Kazakhstan.

Мемлекеттік тілдің жоғары саяси-құқықтық мәртебесі оның жария-құқық саласында қызмет етуінің артықшылығы не басымдылығы Конституцияда баянды етіліп, заңдарда белгіленуі мүмкін екендігімен расталады. Республика Президенті мен Парламенті Палаталары төрағаларының мемлекеттік тілді міндетті түрде еркін меңгеруі; мемлекеттік рәміздерде тек қана қазақ тілінің пайдалануы; мемлекеттік органдардың мөрлері мен мөртаңбаларындағы атаулардың, мемлекеттің егемендігін айқындайтын мемлекеттік белгілердің (шекара бағандарында, кеден атрибуттарында және т.б.) қазақ тілінде жазылуы; мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының құқықтық актілері мен өзге де ресми құжаттарының мәтіндерін қағазда және өзге де тасымалдауыштарда орналастырғанда, мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының ресми тұлғалары көпшілік алдында сөз сөйлегенде; мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының ресми бланкілері мен басылымдарында; ұлттық валютада және өзге де мемлекеттік бағалы қағаздарда; республика азаматының жеке басын куәландыратын құжаттарда, мемлекет атынан берілетін өзге де құжаттарда, сондай-ақ мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қызметімен байланысты өзге де салаларда қазақ тіліне басымдылық берілуі. Бұл жазылғандар, мемлекеттік тілге қатысты заңнама қазақ тіліне жария-құқықтық маңыз бере отырып, оның мәртебесінің үстемдігін көздейтіндігін айғақтайды.

Осы мақалада мемлекеттік тіліміздің қолданылу деңгейі, сонымен қатар оның құқықтық мәселелері туралы таратып айтатын боламыз. Себебі, ата баба мұрасы- қазақ тілінің өзектілігі сонау тарихымыздан бастау алады. Алаш тұлғаларының бізге артқан сенімі мол. Ең алдымен, тіліміздің мемлекеттік мәртебесі қашан берілді, қандай өзгерістер мен жаңартулар болды, сол туралы сөз қозғасақ.

1989 жылы 22 қыркүйекте қазақ тілі мемлекеттік мәртебеге ие болып «Тіл туралы» заң қабылданды. Бұл заң қазақ тілінің тарихында ең алғашқы мәртебелі биігіне қадам басуы еді. Мемлекеттің тілдің қолдану аясы кең етек жайып, мардымды межеге жетпесе де осы бір заңның өзі қазақ тілінің Қазақстан мемлекетіндегі өзінің әлеуметтік-лингвистикалық сипатын арттыруға негіз болды.

1993 жылы қабылданған тәуелсіз Қазақстанның тұңғыш Конституциясында қазақ тілі мемлекеттік тіл болып бекітілді. 1995 жылы қабылданған Конституцияда да қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі ресми тіл болып бекітілді. [1]

Әрі қарай – 1997 жылы «Қазақстан Республикасындағы тілдер туралы» заң қабылданып, республика аумағындағы тілдердің қолдануының құқықтық негіздері, барлық тілдерге бірдей құрметпен қарау қамтамасыз етіліп, мемлекеттік тілдің мәртебесі белгіленді. [2]

Қазақ тілі мемлекеттік тіл мәртебесін алғалы 30 жылдан асса да, орыс тілі әлі де кеңінен қолданылуда. Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, еліміздегі мектептерде бір жарым миллионнан аса бала қазақ тілінде білім алса, солардың 2,1 пайызы ғана өзге ұлт өкілдері. Ал орыс тілді мектептерде оқитын қазақ балаларының үлесі 30 пайыздан асады екен. Бұндай мәселенің әлі күнге дейін орын алуы ҚР Тіл туралы заңының 2-тарауының 8-бабында көрсетілгендей «Мемлекеттік тіл Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының, ұйымдарының және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының жұмыс және іс қағаздарын жүргізу тілі болып табылады, орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады» деген жолдарының өзгерісті қажет ететіндігін аңғартады. Орыс тілінің мемлекеттік тілмен тең дәрежеде қолданылуы, оның заңды түрде бекітілуі мемлекеттің тілдің қолданылу аясының тарылуына себеп бола алады. Алайда, мемлекет басшысының тарапынан мемлекеттік тілдің дамуы мен қолданылу мәселесі бойынша айшықты шаралар іске асырылуда.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі күшейіп, ұлтаралық қатынас тіліне айналатын кезеңі келеді деп есептеймін» – деп, алдағы уақытта қазақ тілінің мәртебесі артатыны туралы жариялады. Бұл бағдарлы сөз көшбасшының болашақтан көп үміт күтетіндігін білдірсе керек. Ол үшін, ең алдымен, заң жобасы негізінде мемлекеттік тілдің кең сипатта қолданылуы үшін құқықтық шаралар қатаң түрде орындалуы керек. Біздің ұлттық идеологиялық саясатымыз ақсандап тұр. Осы бір саланы заңнамалық деңгеймен сәйкесінше ұштастырып жіберсек, мемлекеттік тілдің ұлтаралық қатынас тіліне айналу үдерісіне әлдеқайда тез жете аламыз деп ойлаймын.

Мемлекетіміз тілді дамыту жолында бірнеше бағдарламаны іске асырды. 2019 жылы Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы мәресіне жетті.

Тиісінше, бағдарламаның келесі даму сатысы ретінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. [3]

Бұл бағдарламаның мақсаты: қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі толыққанды қызметін қамтамасыз ете отырып, латын графикалы әліпби негізінде қазақ тілін жаңғыртуға, тіл мәдениетін одан әрі арттыруға және тілдік капиталды дамытуға бағытталған үйлесімді тіл саясатын жүргізу болып табылады.

«Бағдарламада мемлекеттік тілді келесідей дамыту көзделеді:

– мемлекеттік тілдің нормативтік базасын күшейту жөніндегі шараларды іске асыру және оны аспаптық әдістермен (ынталандыру, көтермелеу және басқалары) жетілдіру, ғылым және білім, экономика, қаржы және басқару, сот ісін жүргізу және заңнама, сондай-ақ БАҚ пен интернет кеңістік саласында қазақ тілінің қолданылу аясын кеңейту;

– қазақ тілінің грамматикалық, лексика-фразеологиялық, оның ішінде терминологиялық және ономастикалық ресурстарын зерттеу, сондай-ақ ғылыми, ғылыми-көпшілік әдебиет, интернет-ресурстар, онлайн оқулықтар, ортологиялық және басқа да құралдар арқылы жаңа ғылыми-лингвистикалық білімді дәріптеу жөніндегі шараларды қолдау;

– халықаралық коммуникациялық аяларда қазақ тілін қолдануды өрістетуге және оны шетелде оқыту бойынша жұмыстарды іске асыру;

– отандық және халықаралық коммуникация аяларында қазақ тілінің латын графикалы кеңістігін қалыптастыру, ұйымдастыру, реттеу және дамыту жөніндегі шараларды іске асыру;

– Қазақстан аумағында қазақ тілінің этносаралық коммуникация тілі ретіндегі мәртебесін нығайтуға, қолданысын кеңейтуге арналған шаралар кешенін жүзеге асыру;

– Қазақстан мәдениетінің тілдік алуан түрлілігін қалыптастыратын этностардың тілдерін сақтау үшін жағдай жасау салаларын дамыту»[3].

Бағдарламада Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында [4] белгіленген міндеттерді жүзеге асыру көзделеді. Мемлекет басшысы нақты шаралар негізінде еліміздегі этникалық топтардың тілі мен мәдениетін дамытуға жағдай жасау және қазақ тілінің ұлтаралық қатынас тілі ретіндегі рөлін күшейту қажеттігін атап өтті.

Осыған байланысты Бағдарламада Қазақстан аумағындағы терең тарихи, мәдени және психологиялық базасы бар мемлекеттік тілдің этносаралық қатынас тілі ретінде толыққанды қолданылуы қажетті шаралар көзделген.

Сондай-ақ, бағдарлама этникалық топтардың тілі мен мәдениетін дамытуға, оның ішінде ел азаматтарының лингвистикалық капиталын ұлғайтуға қолайлы жағдай жасауға негіз болып табылады.

Жоғарыда атап өткендей, бағдарламаның бірден бір негізгі мақсаты – латын графикалы әліпбиін енгізе отырып, мемлекеттік тілдің толыққанды қызметін жаңғырту.

Бұл заман талабынан туындаған тарихи маңызды шешім. Қазір әлемдегі тілдердің басым көпшілігі латын әліпбиінде таңбаланады. Бүгінде ғылым мен білімнің, әлемдік коммуникацияның тілі де латын қарпінде жазылатын ағылшын тілі.

Қазақ тілі латын әліпбиіне бірыңғай жолмен емес, кезең-кезеңімен көшеді. Жалпы, латын әліпбиі біз үшін таңсық емес. Қазақ тілі 1929-1940 жылдары латын әліпбиінде таңбаланып келді. Сол уақытта да қаншама құнды дүниелер жазылды. Сондықтан мұны латын әліпбиіне көшу емес, латын әліпбиіне қайта оралу деуге де болады.

Тұңғыш Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаев өзінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Қазақ тілінің әліпбиін өзгерту тарихы негізінен нақты саяси себептермен айқындалып келгенін, 2012 жылғы желтоқсан айында жария еткен «Қазақстан-2050» Стратегиясында «2025 жылдан бастап латын әліпбиіне көшуге кірісуіміз керектігін» [5] мәлімдеді.

Бұл – сол кезден барлық салаларда біз латын қарпіне көшуді бастаймыз деген сөз. Яғни, 2025 жылға қарай іс қағаздарын, мерзімді баспасөзді, оқулықтарды, бәрін де латын әліпбиімен басып шығара бастауға тиіспіз.

Латыншаға көшудің терең логикасы бар. Бұл қазіргі заманғы технологиялық ортаның, коммуникацияның, сондай-ақ, ХХІ ғасырдағы ғылым және білім беру процесінің ерекшеліктеріне байланысты.

Егемендіктің алғашқы жылдарынан-ақ Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев латын әліпбиіне көшу туралы бастама көтерді. Өйткені, латын әліпбиі қазақ тілін қазіргі қолданылып жүрген жат әріптер мен жат дыбыстардан арылтып, табиғи таза қалпына келтіріп, қазақ тілінің халықаралық дәрежеге шығуына жол ашады. Алайда, егемендіктің алғашқы жылдарындағы қиындықтар латын әліпбиіне көшу мәселесін біршама кейінге шегерді. Дегенмен, жұмыс біржолға тоқтап қалған жоқ. Тиісті ұйымдар мен мамандар мәселені зерделеп, зерттеу жұмыстарын белгілі бір деңгейде жүргізуде.

Сонымен бірге, Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаға сәйкес мемлекеттік тілді меңгерген халықтың үлесі: 2020 жылы – 90,5 %, 2021 жылы – 91 %, 2022 жылы – 92 %, 2023 жылы – 93 %, 2024 жылы – 94 %, 2025 жылы – 95 %;

Ал мемлекеттік бұқаралық ақпарат құралдарындағы қазақ тілді контенттің үлесі: 2020 жылы – 74 %, 2021 жылы – 75 %, 2022 жылы – 76 %, 2023 жылы – 77 %, 2024 жылы – 78 %, 2025 жылы – 79 % құрайды деп жоспарлануда.

Қорыта келе айтар болсақ, қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде Конституциялық жолмен баянды етілуінен келіп шығатыны, қазақ тілі Қазақстан мемлекеттілігін айқындайтын факторлардың бірі болып табылады, оның егемендігін рәміздейді және Қазақстан халқының бірлігін білдіретін республиканың конституциялық-құқықтық мәртебесінің элементі болып табылады. «Қазақстан халқын топтастырудың аса маңызды факторы болып табылатын мемлекеттік тілді меңгеру – Қазақстан Республикасының әрбір азаматының парызы» [3] деп Тіл туралы заңда жазылғандай әрбір Қазақстан азаматы өз парызына құрметпен қарап, оны шынайы меңгергенде мемлекеттік тіл қажетті деңгейіне дұрыс көтеріле алады. Мемлекеттің тілдің құқықтық мәртебесі жоғары дәрежеде болғанмен, оған саяси қамқорлық қажет секілді. Заңмен негізделіп, құқықтық мәселесі қарастырылған мемлекеттік тілдің қоғамдық, әлеуметтік, жалпы халықтық ортада қолданылғанымен, оған халық алдындағы саяси зиялылардың тарапынан қолдау тауып, қолданылу деңгейі артып жатса, онда қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесі әлдеқайда жоғары болары сөзсіз. Мемлекеттік тілдің қолдану аясын кеңейтудің құқықтық мәселелері әлі де болса кеңінен зерттеліп, зерделенетін тақырып екенін басып айта аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. *Қазақстан Республикасының Конституциясы. – Алматы: Қазақстан, 1995. – 96 бет.*
2. *Қазақстан Республикасындағы тілдер туралы Қазақстан Республикасының заңы //Егемен Қазақстан. 1997. 15 шілде*
3. *Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 31 желтоқсандағы № 1045 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асырудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы*
4. *Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауы*
5. *https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy*

Авторлар туралы мәлімет

Айтмухамбет А.Г. – Халықаралық құқық мамандығының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

Абишева Д.С. – Халықаралық құқық мамандығының студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Альмагамбетова А.А. – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының магистранты, Нұр-Сұлтан қ.

Ахмед А.Е. – «Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

Бавик А.Д. – Халықаралық құқық мамандығының студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Байтурбаева А.Т. – саяси ғылымдарының кандидаты, Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, e-mail: a.baiturbayeva@sorbonne.kz

Байжигитова М.А. – Халықаралық құқық мамандығының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

Богданова В.О. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық құқық» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Бухина С.Б. – Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Даниярова А. – Халықаралық қатынастар мамандығының 4 курс студенті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Дузенова Л.А. – Халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Исмагулова М.И. – Халықаралық құқық мамандығының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

Ерхан А. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық құқық» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Керимбаева А.А. – «Халықаралық құқық» мамандығының 3 курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институты

Кыдырали Е.Б. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық құқық» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Койлыбаева Н.Т. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық қатынастар» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Курмангали А.К. – саяси ғылымдарының докторы, Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, e-mail: aumena@mail.ru

Матакбаева Л.Х. – саяси ғылымдарының докторы, Халықаралық қатынастар кафедрасының профессоры, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, e-mail: lmatakbaeva@mail.ru

Меңілбаев Ғ.А. – тарих ғылымының кандидаты, Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, тарих және қоғамдық ғылымдар академиясының академигі, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Нұрғалым К.С. – с.ғ.к., халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Раушанбек Т.Ж. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық құқық» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Сабитова А.А. – з.ғ.д., профессор, Сорбонна-Қазақстан институтының директоры, Абай атындағы ҚазҰПУ

Сабитова Ш.А. – ф.ғ.д., халықаралық құқық кафедрасының доценті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

Сарынов Э.Э. – Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының «Халықаралық құқық» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты

Шонай А.А. – Ғылыми кеңесші: Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының Халықаралық құқық кафедрасының магистрі, Алматы қ. Қазақстан

Шокенов Б.С. – т.ғ.к., Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Чумаченко Т.Н. – с.ғ.к., Халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, Сорбонна-Қазақстан институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

Хусаинов О.Б. – заң ғылымдарының кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ Сорбонна-Қазақстан институтының доценті

Сведения об авторах

Айтмухамбет А.Г. – студентка 3 курса, специальность «Международное право», Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Абишева Д.С. – студентка специальности Международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Альмагамбетова А.А. – магистрант Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, г. Нур-Султан, Республика Казахстан

Ахмед А.Е. – студентка 3 курса, специальность «Международное право», Институт Сорбонна-Казахстан при КазНПУ им. Абая

Бавик А.Д. – студент специальности Международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Байтурбаева А.Т. – кандидат политических наук, старший преподаватель кафедры международных отношений, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, e-mail: a.baiturbayeva@sorbonne.kz

Байжигитова М.А. – студентка 3 курса, специальность «Международное право», Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Богданова В.О. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международное право» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Бухина С.Б. – старший преподаватель кафедры международных отношений Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Даниярова А. – студентка 4 курса специальности международные отношения Института Сорбонна-Казахстан

Дузенова Л.А. старший преподаватель кафедры международного права КазНПУ им. Абая

Исмагулова М.И. студентка 3 курса, специальность «Международное право», Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Ерхан А. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международное право» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Керимбаева А.А. – студентка 3 курса, специальность «Международное право», Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Кыдырали Е.Б. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международное право» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Койлыбаева Н.Т. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международные отношения» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Курмангали А.К. – доктор политических наук, доцент кафедры международных отношений, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, e-mail: aymena@mail.ru

Матакбаева Л.Х. – доктор политических наук, профессор кафедры международных отношений, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, e-mail: lmatakbaeva@mail.ru

Меңілбаев Ғ.А. – к.и.н., доцент Института Сорбонна-Казахстан, кафедры международных отношений при КазНПУ им. Абая

Нұрғалым К.С. – к.полит.н., старший преподаватель кафедры международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Раушанбек Т.Ж. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международное право» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Сабитова А.А. – д.ю.н., профессор, директор института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Сабитова Ш.А. – д.ф.н., доцент кафедры Международного права Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

Сарынов Э.Э. – магистрант 2 курса образовательной программы «Международное право» института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

Шонай А.А. – Научный руководитель: магистр кафедры Международного права, Институт Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан

Шокенов Б.С. – к.и.н., доцент кафедры Международных отношений Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Чумаченко Т.Н. – к.полит.н., старший преподаватель кафедры Международных отношений Института Сорбонна-Казахстан, КазНПУ им. Абая

Хусаинов О.Б. – кандидат юридических наук, доцент института Сорбонна-Казахстан КазНПУ им. Абая

About authors

Abisheva D.S. – student of the specialty of International Law of the Sorbonne Institute-Kazakhstan, KazNPU named after Abaya

Aitmukhambet A.G. – 3rd year student, specialty "International Law", Institute Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abay

Akhmed A.E. – 3rd year student, specialty "International Law", Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay

Almagambetova A.A. – master student of the Law Enforcement Academy under the General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan

Bavik A.D. – student of the specialty of International Law of the Sorbonne Institute-Kazakhstan, KazNPU named after Abaya

Baiturbayeva A.T. – candidate of political science, senior lecture of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan Abai KazNPU, e-mail: a.baiturbayeva@sorbonne.kz

Bayzhigitova M.A. – 3rd year student, specialty "International Law", Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay

Bogdanova V.O. – 2nd year undergraduate of the educational program "International Law" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Boukhina S.B. – maître-assistant à l'Institut Sorbonne-Kazakhstan de l'Université Nationale Kazakhe Abai

Daniyarova A. – 4th year student of faculty of international relations Institute Sorbonne- Kazakhstan

Duzenova L.A. – maître-assistant à l'Institut Sorbonne-Kazakhstan de l'Université Nationale Kazakhe Abai

Ismagulova.M.I. – 3rd year student, specialty "International Law", Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay

Yerkhan Arailym – 2nd year undergraduate of the educational program "International Law" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Kydyrali E.B. – 2nd year undergraduate of the educational program "International Law" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Kerimbaeva A.A. – 3rd year student, specialty "International Law", Sorbonne-Kazakhstan Institute at KazNPU named after Abay

Kurmangali A.K. – doctor of political science, associative professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan Abai KazNPU, e-mail: aymena@mail.ru

Matabayeva L.Kh. – doctor of political science, professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan Abai KazNPU, e-mail: lmatkbaeva@mail.ru

Menilbayev. G.A. – c.h.s., assistant professor of the Institute of Sorbonne-Kazakhstan at Abai KazNPU

Nurgalym K.S. – candidate of political sciences, senior lecturer of the department International law, Institute Sorbonne-Kazakhstan, KazNPU named after Abay, Almaty, Kazakhstan

Koylibaeva N.T. – 2nd year undergraduate of the educational program "International relations" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Raushanbek T.Zh. – 2nd year undergraduate of the educational program "International Law" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Sabitova A.A. – PhD in Law, professor, Director of the Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abay KazNPU

Sabitova Sh.A. – PhD in Filology, Associate Professor of the Department of International Law of the Sorbonne Institute-Kazakhstan, KazNPU named after Abaya, Almaty c., Kazakhstan

Sarynov E.E. – 2nd year undergraduate of the educational program "International Law" of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay

Shonay A.A. – Scientific adviser: Master of the Department of International Law, of the Institute Sorbonne-Kazakhstan at KazNPU named after Abay, Almaty, Kazakhstan

Shokenov B.S. – candidate of historical sciences, docent of the department International Relations Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abay KazNPU

Chumachenko T.N. – candidate of political sciences, senior lecturer of the department International Relations Institute Sorbonne-Kazakhstan, Abay KazNPU

Khusainov O.B. – candidate of legal sciences, docent of the Sorbonne-Kazakhstan Institute of KazNPU named after Abay